ΒΑΣΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΕΞΑΘΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ "ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΕΑΣ - ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ„

(«Ἡ Μεγάλη ἰδέα σὰν θεωρία καὶ σ πράξη συγκροτεῖ ὁλόκληρο τὸ οἰκονομικό, κοινωνικό, πολιτικὸ καὶ πνευματικὸ σύστημα τῆς ἀστοτσιφλικάδικης ἀντίδρασης, ἀπὸ τότε ποὺ κυβερνᾶ τὸν τόπο, δηλ. ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει ἡ Νέα Ἑλλάδα μέχρι τὶς μέρες μας...»
Ν. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΜΑΡΗ & ΚΟΡΟΝΤΖΗ
ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 9
ΑΘΗΝΑ 1945

ΒΑΣΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΕΞΑΘΛΙΩΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΚΑΙ Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ "ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΕΑΣ - ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ„

(«Ἡ Μεγάλη ἰδέα σὰν θεωρία καὶ σ πράξη συγκροτεῖ ὁλόκληρο τὸ οἰκονομικό, κοινωνικό, πολιτικὸ καὶ πνευματικὸ σύστημα τῆς ἀστοτσιφλικάδικης ἀντίδρασης, ἀπὸ τότε ποὺ κυβερνᾶ τὸν τόπο, δηλ. ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει ἡ Νέα Ἑλλάδα μέχρι τὶς μέρες μας...»
Ν. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΜΑΡΗ & ΚΟΡΟΝΤΖΗ
ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ 9
ΑΘΗΝΑ 1945

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οἱ σελίδες, ποὺ ἀκολουθοῦν, γράφηκαν - ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπίλογο- τὸ καλοκαίρι τοῦ 1943 καὶ ἔχουν σκοπὸ ν' ἀποτελέσουν μιὰ συμβολὴ στὴ μελέτη ἑνὸς μεγάλου προβλήματος τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας: νὰ δείξουν τὶς συνέπειες τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ στὴν πράξη, κυρίως στὴν σφαίρα τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν δημόσιων οἰκονομικῶν νὰ φανερώσουν τὶς αἰτίες τῆς οἰκονομικῆς μας καθυστέρησης. Γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ στὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας δὲν ἀσχολεῖται καθόλου τούτη ἡ μελέτη παρὰ μόνο συμπτωματικά, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ τὸ θέμα της. Πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ δημοσιεύθηκε, μιὰ βαθυστόχαστη μελέτη (ἔκδοση τῶν βουνῶν) γραμμένη ἀπὸ τὸ σ. Γιάννη Ζέβγο καὶ ὁ ὑποφαινόμενος δὲ θὰ εἶχε νὰ πεῖ τίποτα καινούργιο ἐκεῖ ποὺ μίλησε ἕνας μαχόμενος διαλεχτικὸς ματεριαλιστὴς τῆς βαθύτητας τοῦ σ. Γιάννη Ζέβγου. Γιὰ ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὴν πνευματικὴ μας καθυστέρηση θεληματικὰ περιοριστήκαμε, φρονώντας ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ μὲ τὶς τόσες πολλὲς πλευρές του πρέπει νὰ γίνει θέμα μιᾶς ξεχωριστῆς μελέτης.

Ἂν ἡ ἐπιδίωξή μας, ποὺ εἶναι-ξαναλέμε- μιὰ προσπάθεια, πέτυχε ἢ ὄχι, αὐτὸ θὰ τὸ κρίνει ὁ ἀναγνώστης. Νομίζουμε ὅμως πὼς ἕνα γεγονὸς βγαίνει ὁλοφάνερο: Πὼς

ὁ μεγαλοϊδεατισμός (αὐτὸ ποὺ λέγεται σήμερα «Μεγάλη Ἑλλάδα») στάθηκε ἕνα βαρὺ φρένο στὴν ἀνάπτυξη τοῦ τόπου, ἡ βασικὴ αἰτία τῆς οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς καθυστέρησης. Αὐτὸ εἶναι τὸ χιλιομαρτυρημένο συμπέρασμα ἀπ' ὅλη τὴ βασανιστικὴ πορεία τῆς νεολληνικῆς ἱστορίας. Πλήρωσε ὁ ἡρωϊκὸς λαός μας μὲ ποτάμια αἷμα καὶ βουνὰ ἑκατόμβες τὸ μεγαλοϊδεατισμό. Τὸν πλήρωσε μὲ τὴν ὑπουδούλωση στοὺς ξένους Σάϋλωκ. Μὲ ἀφύσικο ξετύλιγμα τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Μὲ ἐθνικὲς καταστροφές. Μὲ ταπεινώσεις. Μὲ συμφορές, Μὲ πολέμους καὶ προσφυγιές. Μὲ πεῖνα καὶ δυστυχία. Μὲ ξεζούμισμα καὶ καταλήστεψη. Μὲ ἀμορφωσιὰ καὶ τύφλωση. Μὲ πνίξιμο τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ σπάταλη διασπάθιση τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Μὲ τὶς φοβερὲς πληγὲς ἑλονοσίας-φυματίωσης καὶ ἐκφυλισμοῦ. Νά στὴν πράξη ὁ μεγαλοϊδεατισμός.

1. ΕΙΝΑΙ Η ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΦΤΩΧΗ;

Μιὰ θεωρία παλιὰ ἄρχισε νὰ φρεσκάρεται ξανά. Καὶ θέλει νὰ πεῖ τούτη ἡ θεωρία, πῶς ἡ χώρα μας εἶναι φτωχή, πὼς ἡ φτώχεια μας ἔχει σὰν πηγή της τοὺς φυσικοὺς καὶ γεωγραφικοὺς ὅρους καὶ πὼς δὲν μποροῦμε νὰ ζήσουμε μέσα σ' ἕνα στενόχωρο κι' ἄγονο τόπο. 'Ανάγκη λοιπὸν -ὑποστηρίζουν οἱ πάτρωνες τούτης τῆς θεωρίας- ν' ἁπλώσουμε, νὰ ἐπεχτείνουμε τὰ σύνορά μας, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ζήσουμε. 'Η θεωρία τούτη τοῦ «ζωτικοῦ χώρου» δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἴδια γνώριμη θεωρία, ποὺ ἐδῶ καὶ 120 χρόνια στάθηκε ἡ βάση τῆς πολιτικῆς τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου κράτους. Εἶναι ἡ «Μεγάλη' Ιδέα»,ποὺ κάθε φορὰ παίρνει κ' ἕνα καινούργιο ὄνομα—«ἀνασύσταση τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας», «ἀπελευθέρωση τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν», «τρίτος 'Ελληνικὸς πολιτισμός» κλπ. Τὸ τρελλὸ κυνῆγι τῆς «Μεγάλης 'Ιδέας», μ' ὁποιοδήποτε ὄνομα καὶ χρωματισμό, ἔχει γιομίσει τὴν 'Ελλάδα μὲ ἐρείπια καὶ καταστροφὲς—τὸ 1897, τὸ 1922, τὸ 1941—μὲ χρεωκοπίες, ταπεινώσεις, ἐπεμβάσεις καὶ ξενικὲς κατοχές. Μὰ οἱ ἀστοτσιφλικάδες μας δὲν ἐννοοῦν νὰ παραιτηθοῦν ἀπ' τὴν ἀγαπημένη πολιτική τους, ποὺ μ' αὐτὴν ζυμώθηκαν καὶ τράφηκαν, κρατώντας σ'ἐφιαλτικὴ καθυστέρηση τὴ χώρα κ' ἔχοντας καταδικάσει

τὸ λαό μας στὴν πεῖνα, στὴ δυστυχία καὶ στὴν ἀμορφωσιά. Ἀλλάζουν μονάχα ὀνόματα, πασκίζοντας νὰ ντύσουν τὴν πολιτική τους μ' ἕνα καινούργιο φανταχτερὸ φόρεμα ὅταν τὸ παλιὸ ξέφτισε καὶ κουρελιάστηκε. Καὶ καθὼς ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» ποὺ ἀφιόνισε τόσες γενιές, ὄχι μονάχα ἔχασε τὴν παλιὰ λαμπρότητά της, μὰ καὶ ξεθώριασε τόσο, ποὺ ἀποκάλυψε τὴν ἀντεθνικὴ οὐσία της πάνω στὴ βάση μιᾶς ἑκατοντάχρονης πραχτικῆς καὶ δοκιμασίας, εἶναι ἀνάγκη νὰ φορεθοῦν καινούργια παρδαλὰ φορέματα στὴν ξεδοντιάρα γριά. Τούτη τὴ σκοπιμότητα ἔχουν νὰ ἐξυπηρετήσουν τέτοια καινούργια στολίσματα καὶ μπιχλιμπίδια τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», ὅπως «τρίτος Ἑλληνικὸς πολιτισμός», « ἡ φτωχὴ καὶ ἡρωϊκὴ Ἑλλάς », ποὺ πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ, «δυσμένεια γεωγραφικῶν συνθηκῶν», «ζωτικὸς χῶρος» καὶ ἄλλα παρόμοια. Μὰ τὸ σκιάχτρο μένει σκιάχτρο. Κανένα φτιασίδι δὲν μπορεῖ νὰ σώσει μιὰ γριά, ποὺ σὰν μυθικὸς δράκοντας ἀχόρταγα ρούφηξε τὸ αἷμα γενιῶν καὶ γενιῶν καὶ ρήμαξε τὸν τόπο. Τόσο μάλιστα λιγότερο μπορεῖ νὰ ξεγελάσει, ὅσο τέτοια συνθήματα, ὅπως ὁ «ζωτικὸς χῶρος», δὲν εἶναι καθόλου καινούργια καὶ χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ ἄλλους προτήτερα, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ κρύψουν μ' αὐτὰ τοὺς ληστρικοὺς σκοποὺς ποὺ κρύβουν.

Φτώχεια καὶ πλοῦτος. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, ποὺ στὴν Ἑλλάδα τὸ ζήτημα τῆς φτώχειας καὶ τοῦ πλούτου ξετάζεται ἀπὸ μιὰ τέτια ἀντιϊστορικὴ καὶ ἀντιεπιστημονικὴ ἄποψη. Οὔτε ἄλλωστε εἴμαστε ἡ μοναδικὴ χώρα ποὺ καλλιεργεῖ τέτιες διαστρεβλώσεις τῆς ἐπιστήμης. Ὁ τρόπος αὐτὸς νὰ ἐξετάζονται τὰ φαινόμενα σὲ βάση ριζικὰ ἀντίθετη ἀπ' τὴν πραγματική, εἶναι ὁ κυριαρχικὸς

τρόπος ἀστικῆς ἔρευνας καὶ σκέψης. Ἂν στὴν Ἑλλάδα παραγίνεται αὐτὸ τὸ κακό, τὸ γεγονὸς δὲν εἶναι ἀνεξήγητο. Ἐπειδὴ οἱ ἱστορικὲς εὐθῦνες τῆς ἀστικῆς τάξης γιὰ τὴν καθυστέρηση καὶ τὴν πισωδρόμηση τῆς χώρας μας εἶναι πιὸ μεγάλες ἀπ' τὶς εὐθῦνες τῆς ἀστικῆς τάξης ὄχι μονάχα στὴ Δύση μὰ καὶ στὴ Βαλκανική, γιὰ τὴν φτώχεια καὶ τὴν ἐξαθλίωση τῶν λαῶν τους, ἀκριβῶς γι' αὐτὸ εἶναι πιὸ ἐπίμονη ἡ προσπάθεια, ἰδιαίτερα τῆς πιὸ ἀντιδραστικῆς μερίδας τῆς Ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης, ν' ἀποδείξει ὅτι ἡ φτώχεια τοῦ τόπου χρωστιέται σὲ φυσικὲς καὶ γεωγραφικὲς αἰτίες. Θέλει ἔτσι νὰ ξετινάξει ἀπὸ πάνω της τὶς μεγάλες ἱστορικὲς εὐθῦνες ποὺ τὴ βαραίνουν καὶ νὰ τὶς φορτώσει στὴν Ἑλληνικὴ φύση!

Κάθε χώρα ἔχει ἕνα μίνιμουμ ἀπὸ εὐνοϊκὲς φυσικὲς προϋποθέσεις γιὰ ν' ἀναπτυχθεῖ. Μὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον εἶναι μονάχα ἕνας ὅρος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς χώρας. Καὶ οἱ πιὸ εὐνοϊκὲς φυσικὲς προϋποθέσεις δὲν μποροῦν νὰ δώσουν τὴν εὐτυχία καὶ τὴν καλοπέραση σὲ μιὰ χώρα, ἂν ἡ δομένη κοινωνία δὲν ἀξιοποιήσει τὸ φυσικὸ πλοῦτο. Χῶρες πιὸ πλούσιες σὲ φυσικὸ πλοῦτο μὰ βιομηχανικὰ - παραγωγικὰ καθυστερημένες, μπορεῖ νὰ εἶναι πιὸ φτωχὲς ἀπὸ χῶρες λιγώτερο πλούσιες σὲ φυσικὸ πλοῦτο, μὰ οἰκονομικὰ πιὸ ἀναπτυγμένες. Τὸ ζήτημα, λοιπόν, τῆς φτώχειας καὶ τοῦ πλούτου εἶναι πολὺ σχετικὸ καὶ ἐξαρτιέται περισσότερο ἀπὸ τὶς συνθῆκες τῆς κοινωνικο-οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης παρὰ ἀπ' τοὺς φυσικοὺς ὅρους.

Μὰ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ φτώχεια δὲν εἶναι μόνο σχετικὲς ἔννοιες μὲ τούτη τὴν ἄποψη. Εἶναι ἀκόμα καὶ ταξικὲς-κοινωνικὲς ἔννοιες. Πρῶτα, γιατὶ πλοῦτος καὶ φτώχεια ἄρχισαν νὰ ὑπάρχουν ἀπὸ τότε, ποὺ ἡ κοινωνία χωρίστηκε

σὲ τάξεις,σὲ πλούσιους καὶ φτωχούς, σὲ ἐκμεταλλευτὲς καὶ ἐκμεταλλευόμενους. Πλοῦτος καὶ φτώχεια, πολιτικὴ κυριαρχία καὶ πολιτικὴ καταπίεση, οἰκονομικὸ ξεζούμισμα καὶ ἐκμετάλλευση εἶναι ἡ οὐσία τοῦ «καθεστῶτος τῶν τάξεων ἀπ' τὴν ἀρχαία δουλεία ἴσαμε τὸν καπιταλισμό». Ἔπειτα τοῦτος ὁ νόμος τῶν ταξικῶν κοινωνιῶν ἔγινε στὸν καπιταλισμὸ κυριαρχικὸς νόμος, ποὺ ρυθμίζει τὴ ζωὴ ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνία αὐτὴ ζεῖ μὲ τὴν ὑπεραξία, θεμελιώδη τρόπο ὕπαρξής της. Κι' ἐνῶ ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ συσσωρεύεται κοινωνικὸς πλοῦτος καὶ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ὕπαρξης συγκεντρώνουνται ὁλοένα σὲ λιγώτερα χέρια, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, στὸν ἄλλο πόλο, περισσέβουν ἡ φτώχεια, ἡ πεῖνα, ἡ μιζέρια, ἡ ἐξαθλίωση, ἡ ἀβεβαιότητα, τὰ βάσανα. Σὲ λιγοστὲς οἰκογένειες ἔχει συγκεντρωθεῖ ὁ πλοῦτος τῆς κοινωνίας, ἐνω ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ἐξαθλιώνεται καθημερινὰ καὶ περισσότερο. Διαρκῶς καινούργια κοινωνικὰ στρώματα ξεπέφτουν στὴ θέση τῶν προλετάριων καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἄνθρωποι δὲ μποροῦν νὰ ξεφύγουν τὸν οἰκονομικὸ νόμο τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, νὰ γίνονται ὁλοένα πιὸ θεόφτωχοι. Χῶρες εὐνοημένες ἀπ' τὶς φυσικὲς συνθῆκες, χῶρες οἰκονομικὰ ἀναπτυγμένες, χῶρες ποὺ ἐκμεταλλεύονται τεράστιες ἀποικίες, μισοαποικίες καὶ ἐξαρτημένα ἔθνη πλούσια σὲ πρῶτες ὕλες καὶ πληθυσμὸ δέκα καὶ δεκαπέντε φορὲς μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τῶν μητροπόλεων, ὄχι μόνον δὲν ἔλυσαν τὸ ζήτημα αὐτό, μὰ τὸ ἔκαμαν ἀκόμα πιὸ ὀξὺ καὶ δύσκολο. Δεκάδες ἑκατομμύρια εἶναι οἱ ἄνεργοι ἐργάτες στὶς οἰκονομικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες, γιατὶ ἡ κοινωνικὴ μοῖρα τῶν ἐργατῶν μέσα στὸν καπιταλισμὸ εἶναι νὰ μποροῦν νὰ βρίσκουν δουλειὰ καὶ

νά στέκονται στά πόδια τους, όσο μπορούν νά μεγαλώνουν τά κέρδη τών καπιταλιστών. Οί οικονομικές κρίσεις υπερπαραγωγής ξεσπούν στόν καπιταλισμό γιατί παράχτηκαν πολλά προϊόντα γιά μιά κοινωνία πού ιδιοποιείται τήν κοινωνική δουλιά τών παραγωγών. Κι' όμως μέσα σ' αυτή τή μεγάλη αφθονία καί τό μεγάλο κοινωνικό πλούτο βασιλεύουν ή πιό μεγάλη φτώχεια καί εξαθλίωση, γιατί οί λαϊκές μάζες δέν μπορούν ν' αγοράσουν τά περισσευούμενα προϊόντα, καί καίγονται ή καταστρέφονται τά περισσευούμενα άπ' αυτά, τήν ίδια στιγμή πού όσοι τά είχαν παραγάγει πεθαίνουν τής πείνας. Βγάζουν κεφάλαια στό εξωτερικό γιά νά κυνηγήσουν τό κέρδος, γιά νά πάρουν ένα μέρος άπ' τή δουλιά πού κάνουν καί άπό τόν πλούτο πού δημιουργούν οί εργάτες καί οί λαϊκές μάζες τής ξένης χώρας. Ή εξαγωγή τού κεφαλαίου, ένα άπ' τά γνωρίσματα τού καπιταλισμού στήν ιμπεριαλιστική περίοδο, δημιουργεί τήν πλανημένη εντύπωση, ότι περίσσεψε τόσο πολύ ό πλούτος, πού έχει ανάγκη νά βγεί έξω άπ' τά σύνορά του, γιά νά εξυπηρετήσει κι' άλλες χώρες, αφού τάχα ικανοποίησε τίς ανάγκες τής δικής του χώρας. Μά αυτά τά κεφάλαια, πού βγαίνουν στό εξωτερικό «πλεονάζουν» μόνο καί μόνο γιατί υπάρχουν πολλοί θεόφτωχοι, μόνο καί μόνο γιατί οί εργάτες κι' οί αγρότες ζούν κάτω άπό άθλιες συνθήκες καί ή γεωργία είναι καθυστερημένη σχετικά μέ τήν βιομηχανία. Καί βγαίνουν στό εξωτερικό γιατί εκεί μπορούν νά βρούν πιό μεγάλο καί χωρίς κόπους κέρδος.

Λοιπόν ή φτώχεια καί ό πλούτος έχουν ταξικές ρίζες. Γεννήθηκαν μαζί με τό καθεστώς τών τάξεων καί θά εξαφανιστούν μαζί του. Αυτό τό ζήτημα πέρασε πιά, εδώ κ' ένα τέταρτο αιώνα άπ' τή σφαίρα τής θεωρίας στή

σφαίρα τῆς πραχτικῆς. Σήμερα κανεὶς καλόπιστος ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ συζητάει, ἂν ἡ φτώχεια καὶ ὁ πλοῦτος εἶναι κοινωνικὰ προϊόντα κι'ἂν εἶναι μπορετὸ νὰ ἐξαφανιστοῦν. μὲ τὴν ἐξαφάνιση τῶν τάξεων. Ὁ σοβιετικὸς σοσιαλισμός, ποὺ στηρίζεται στὴν σοσιαλιστικοποίηση τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς καὶ στὴν ἐξάλειψη τῶν τάξεων καὶ κάθε μορφῆς καταπίεσης καὶ ἐκμετάλλευσης, ἔλυσε τελεσίδικα τὸ ζήτημα αὐτό, ποὺ βασάνιζε αἰῶνες τοὺς κοινωνιολόγους καὶ τοὺς μεταρυθμιστές. Τόσοι καὶ τόσοι σοφοὶ ὑποδείχνανε ἐμπειρικὲς μόνο λύσεις, γιατὶ ἐξετάζανε τὸ πρόβλημα ἀντιϊστορικὰ καὶ μεταφυσικά. Ὅλοι αὐτοὶ θέλανε νὰ ξεκάνουν τὴ φτώχεια χωρὶς νὰ κλονίσουν τὸ καθεστὼς τῆς ταξικῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης ποὺ γεννάει τὴ φτώχεια. Εἴτε θέλανε ἀκόμα νὰ πείσουν τοὺς πλούσιους —νὰ παρατήσουν τὴν πολυτέλεια τῆς ζωῆς τους, ὅταν ἡ ἴδια ἡ ζωὴ ποὺ ζοῦσαν τοὺς ἔκανε νὰ κυνηγοῦν μὲ μεγαλύτερο πάθος τὶς ἀνέσεις καὶ τὰ κέρδη. Καθόλου δὲν μπόρεσαν νὰ σκεφθοῦν οἱ τέτοιοι μεταρυθμιστές, ὅτι τὸ ζήτημα ἦταν ν' ἀλλάξει ἡ ζωή, ν' ἀλλάξει στὴ βάση της ἡ κοινωνία κι' ὄχι νὰ σπλαχνιστεῖ καὶ νὰ πιστέψει ὁ χορτᾶτος τὸ νηστικό.

Ὁ σοβιετικὸς σοσιαλισμός, κοντὰ στ' ἄλλα θεώρατα ἔργα του, μᾶς ἔδωσε καὶ τοῦτες τὶς ἱστορικὲς ἀποδείξεις: Πρῶτο: μιὰ καθυστερημένη ἀγροτικὴ χώρα μπορεῖ σὲ λίγα χρόνια νὰ φτάσει στὸ ὕψος τῶν πιὸ ἀναπτυγμένων χωρῶν, ποὺ ἡ ἀνάπτυξή τους συντελέστηκε σ' αἰῶνες. Ἀπὸ χώρα καθυστερημένη ἡ τσαρικὴ Ρωσσία μετατράπηκε σὲ πρωτοπόρα χώρα, στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση τοῦ νικηφόρου σοσιαλισμοῦ, τῆς μεγάλης καὶ βαρειᾶς βιομηχανίας, τῆς χημείας καὶ τοῦ ἠλεχτρισμοῦ. Δεύτερο: Μονάχα

ὁ σοσιαλισμὸς μπορεῖ ν' ἀξιοποιήσει τὸ φυσικὸ πλοῦτο μιᾶς χώρας καὶ μάλιστα μὲ τὴν κατάργηση τοῦ κεφαλαίου, τὴ στιγμὴ ποὺ στὴν τσαρικὴ Ρωσσία ἄλλοτε, καὶ στὶς ἄλλες καπιταλιστικὲς χῶρες σήμερα, ἡ οἰκονομικὴ καθυστέρηση πάει νὰ δικαιολογηθεῖ μὲ τὴν ἔλλειψη «ἐπαρκῶν κεφαλαίων». Τρίτο: Ἡ φτώχεια ἀρχίζει νὰ χάνεται ἀπὸ τὴν ἴδια στιγμή, ποὺ οἱ θεόφτωχοι, οἱ ἐργάτες καὶ οἱ λαϊκὲς μάζες, ἀρχίζουν νὰ κυβερνοῦν τὴν τύχη τους καὶ χτίζουν τὰ θεμέλια τῆς καινούργιας κοινωνίας. Τέταρτο: Ὄχι μονάχα παύουν νὰ ὑπάρχουν φτωχοὶ καὶ πλούσιοι, πεινασμένοι καὶ χορτάτοι, μὰ γιὰ πρώτη φορὰ γίνεται μπορετὸ ἡ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ νὰ ξεφύγει ἀπ' τὴ χιλιόχρονη μοῖρα—δυστυχία, ἀναδουλειά, πεῖνα—καὶ νὰ καταχτήσει μιὰν εὔπορη, πολιτισμένη κ' εὐτυχισμένη ζωή. Γιατὶ σὰν βγοῦν ἀπ' τὴ μέση οἱ λίγοι, ποὺ θησαυρίζουν ἀπ' τὸ αἷμα καὶ τὸν ἱδρῶτα τῶν πολλῶν, τότε μεγαλώνει τὸ κοινωνικὸ μερτικὸ στὰ μέσα τῆς ὕπαρξης γιὰ κάθε ἐργαζόμενο. Κ' ἔτσι ὁ κάθε πολίτης, ἀπ' τὸ ἐπίπεδο τοῦ θεόφτωχου καὶ πεινασμένου, ἀνεβαίνει στὸ ἐπίπεδο τοῦ εὔπορου καὶ καλοζωϊσμένου. Χάρη σ' αὐτὸ εἶναι καὶ ἀληθινὰ εὐτυχής, γιατὶ ἡ «εὐτυχία τρέφεται μὲ ὑλικὰ μέσα» κ' ὄχι μὲ λόγια καὶ ψαλμούς. Κι' ὅσο ὑλικὰ προοδεύει κι' ἀναπτύσσεται ἡ κοινωνία, ὅσο πιὸ ὁρμητικὴ καὶ θυελλώδικη γίνεται ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξή της χάρη στὴ χαρούμενη κ' ἐνθουσιώδικη δουλειὰ ὅλων τῶν πολιτῶν—καινούργιων κοινωνικῶν ἀνθρώπων—τόσο πιὸ πολὺ γονιμοποιεῖται καὶ καρπίζει ἕνας πρωτοφανέρωτος πολιτισμός.

«Στενότητα γῆς». Οἱ ἀπολογητὲς τοῦ σύγχρονου μεγαλοϊδεατισμοῦ (ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι φτωχή, καὶ ἀπὸ τὴ φύση ἀδικημένη) ζητοῦν νὰ ὑποστηρίξουν

τὴν ἄποψή τους μὲ τέτια ἐπιχειρήματα: Στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε «στενότητα γῆς»καὶ «ἄγονον ἔδαφος». Συμπέρασμα τους εἶναι, ὅτι πρέπει νά ἐπιδιώξουμε νὰ ἐπεταχθοῦμε ὅπως—ὅπως σὲ βάρος τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, ὅπου μποροῦμε νὰ βροῦμε τὸν ἀπαραίτητο χῶρο καὶ τὸ γόνιμο ἔδαφος.

Γιὰ «στενότητα γῆς» καὶ γιὰ «ὀξὺ δημογραφικὸ πρόβλημα» δὲν παραπονιοῦνται μόνον στὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὸ σύνθημα αὐτὸ ἔγιναν οἱ ἐξορμήσεις τοῦ καπιταλισμοῦ γιὰ τὴν κατάχτηση ξένων χωρῶν, ἀγορῶν και πρώτων ὑλῶν. Μέ τὸ σύνθημα αὐτὸ «δικαιολογήθηκε» ὁ ἰμπεριαλιστικὸς πόλεμος τοῦ 1914 – 1918. Γιά τὸ «ζωτικὸ χῶρο», γιά «μεγάλο οἰκονομικὸ χῶρο», ξαπόλυσαν τὴν καταστροφικὴ θύελλα τοῦ τελευταίου πολέμου οἱ δυνάμεις τῆς φασιστικῆς ἀντίδρασης.

Τὰ δημαγωγικά αὐτὰ συνθήματα δὲν μπόρεσαν νὰ σκεπάσουν τούς πραγματικούς σκοπούς, πού κρύβονταν κάτω ἀπ' αὐτά: τὸ ξαναμοίρασμα τοῦ κόσμου, τὴν παγκόσμια κυριαρχία κ' ἐκμετάλλευση, τὴ μετατροπὴ τῶν λαῶν σὲ εἵλωτες καὶ δούλους, τὸ γκρέμισμα τοῦ σοβιετικοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τὸ μοίρασμα τῆς χώρας τῶν σοβιὲτ σὲ μιὰ χοῦφτα ὑπανθρώπων τοῦ ναζισμοῦ, γερμανῶν καπιταλιστῶν καὶ τσιφλικάδων.

Μποροῦμε νὰ λέμε ὅτι ἔχουμε στήν Ἑλλάδα «δημογραφικὸ πρόβλημα» και «στενότητα γῆς»; Ποιὰ ἦταν ἡ ἐξέλιξη στὴν πυκνότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ποιὰ ἡ σχέση μέ ἄλλες χῶρες;

Τὰ στατιστικὰ δεδομένα μᾶς δίνουν τούτη τὴν εἰκόνα γιὰ τὴν ἀναλογία τοῦ πληθυσμοῦ σὲ κάθε τετραγ. χιλ.

1821	1828	1856	1870	1879	1889	1896	1907	1918
19,76	15,86	23,36	29,024	33,45	34,39	38,26	41,64	48,86

Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ διαπιστώσουμε, μὲ βάση τοὺς ἀριθμοὺς αὐτούς, ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἐπεχτείνονταν τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδας—φυσικὰ σὲ ἐθνικὰ ἐδάφη, ὥς τὶς ἀρχὲς τοῦ 1912— ἡ πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ μεγάλωνε πολὺ πιὸ γρήγορα παρὰ μὲ τὴ φυσιολογικὴ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ 1870, ὕστερα ἀπ' τὴν προσάρτηση τῆς Ἑφτάνησος, τὸ 1889 μὲ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἄρτας, τὸ 1918, ὕστερα ἀπὸ τὴν προσάρτηση τμήματος τῆς Ἠπείρου, καὶ τὴν προσάρτηση τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἡ αὔξηση τῆς πυκνότητας τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀπότομη καὶ πολὺ πάνω ἀπ' τὴ φυσιολογικὴ ἀνάπτυξη. Αὐτὴ ἡ διαφορὰ τῶν ἀναλογιῶν τῆς χρονιάτικης φυσιολογικῆς αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ στὶς χρονολογίες ποὺ σημειώσαμε, χρωστιέται στὸ ὅτι τὰ καινούργια ἐδάφη ἦταν πιὸ πυκνοκατοικημένα. Ἀπ' τὸ γεγονὸς αὐτὸ βγαίνει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐδαφικὴ ἐπέχταση εἴτε ἡ κατάχτηση ξένων ἐδαφῶν μποροῦν νὰ κάνουν πιὸ δύσκολο καὶ περίπλοκο τὸ πρόβλημα τῆς πυκνότητας τοῦ πληθυσμοῦ. Ἂν τὰ ἐδάφη ποὺ θὰ καταχτηθοῦν εἶναι πιὸ πυκνοκατοικημένα, τότε στὰ καινούργια σύνορα ἀντὶ ν' ἀναλογοῦν λιγώτεροι κάτοικοι θ' ἀναλογοῦν περισσότεροι. Πράμα ποὺ θὰ πεῖ—σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψη τῶν κυνηγῶν τοῦ «ζωτικοῦ χώρου»—νὰ μποῦμε σ' ἕναν ἀτέλειωτο φαῦλο κύκλο, νὰ κάνουμε ἀσταμάτητα πολέμους καὶ νὰ καταχτοῦμε διαρκῶς ξένα ἐδάφη γιὰ νὰ λύσουμε τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα. Κ' ἐπειδὴ τὸ πρόβλημα κάθε φορὰ θὰ μπλέκεται πιὸ πολύ, πάλι ἀπ' τὴν ἀρχή!

Οἱ κυρίαρχες τάξεις στὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς δεκάχρονους

πολέμους 1912—1922 πήγαιναν, λέει, νὰ λύσουν τὸ δημογραφικὸ πρόβλημα—τρελλὸ κυνῆγι τῆς ἀντεθνικῆς πολιτικῆς τῆς «Μεγάλης 'Ἰδέας». Κ' ἐκεῖνο ποῦ κατάφεραν εἶναι νὰ τὸ χειροτερέψουν ἀφάνταστα. Πρῶτο γιατὶ τὰ ἐδάφη ποὺ προσαρτήθηκαν ἦταν πιὸ πυκνοκατοικημένα. Δεύτερο γιατὶ ξερίζωσαν ἑνάμισυ ἑκατομμύριο πρόσφυγες, ποὺ γιὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν 'Ἑλλάδα μεγάλωσαν δυσανάλογα τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ τρίτο, γιατὶ μὲ τὶς ἀτέλειωτες ἑκατόμβες των νεκρῶν, τὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες τῶν ἀναπήρων καὶ τῶν τραυματιῶν, μὲ τὴ φοβερὴ ἐξαθλίωση τῶν χωρὶς κανέναν πόρο ζωῆς προσφύγων, μὲ τὶς ἀφάνταστες καταστροφὲς καὶ ἐρημώσεις στὸν πλοῦτο τῆς χώρας, μὲ τ' ἀσήκωτα βάρη τοῦ πολέμου σὲ φορολογικὴ καταλήστευση, ξένα δάνεια, πολεμικὲς ἐπανορθώσεις καὶ ἀποζημιώσεις, κάνανε τὴν 'Ἑλλάδα πιὸ φτωχή, τὸν ἐδαφικὸ χῶρο πιὸ «στενό». 'Ἐκεῖ ὁδήγησε κι ὁδηγεῖ ἡ τυχοδιωκτικὴ πολιτικὴ νὰ «λυθεῖ» τὸ «δημογραφικὸ πρόβλημα», εἴτε τὸ πρόβλημα τοῦ «ζωτικοῦ χώρου» μὲ καταχτητικοὺς καὶ ἰμπεριαλιστικοὺς πολέμους γιὰ τὴν κατάχτηση ξένων ἐδαφῶν. Ἂν ἡ ἐθνική μας ἱστορία ἀποδείχνει τόσο πειστικὰ τὴ χρεωκοπία τῶν ἀπόψεων τῶν προπαγανδιστῶν τῆς «ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως», ὄχι λιγότερο καταδικάζει τὶς ἴδιες ἀπόψεις ἡ συγκριτικὴ στατιστική, σχετικὰ μὲ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ. 'Η 'Ἑλλάδα ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ πυκνοκατοικημένες χῶρες τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ ἀντίθετα εἶναι ἀπὸ τὶς χῶρες ποὺ ἀραιοκατοικοῦνται. Δὲν μᾶς λείψανε τὰ ἐδάφη. Μᾶς ἔλειψε ἡ ἀξιοποίηση τῶν ἐδαφῶν, ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ φυσικοῦ πλούτου τῆς χώρας. Στὴν 'Ἑλλάδα ἡ πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ

55 κάτοικοι σὲ κάθε τ.χ., ἐνῶ στίς Εὐρωπαϊκὲς χῶρες εἶναι διπλάσια καὶ τριπλάσια. Στὴ Βουλγαρία—Γιουγκοσλαβία 60, στὴ Ρουμανία 65, Τσεχοσλοβακία 108, Οὐγγαρία 96, Πολωνία 87, Ἐλβετία 101, Ὀλλανδία 243, Ἰταλία 139, Γαλλία 76. Τὸ Βέλγιο ἔχει τὴν πιὸ μεγάλη πυκνότητα μὲ 272 κατοίκους σὲ κάθε τ.χ. Μόνο τυφλωμένοι σωβινιστὲς καὶ τυχοδιῶκτες μποροῦν νὰ ὑποστηρίζουν ὅτι ἔχουμε «δημογραφικὸ πρόβλημα»,ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ λυθεῖ παρά μέ τὴν ἐδαφικὴ ἐπέχταση.

Ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια μελέτησε καὶ μελετάει τὸ ΚΚΕ τὰ μεγάλα οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα τῆς χώρας, ἀνάγκασε τοὺς οἰκονομολόγους καὶ τοὺς εἰδικοὺς νὰ ἐγκαταλείψουν τὴ χοντροκομένη θεωρία, ὅτι ἔχουμε «στενότητα γῆς». Σιγά—σιγὰ ἀρχίζουν νὰ παραδέχονται, ὅτι μποροῦμε νὰ νὰ ζήσουμε διπλάσιος πληθυσμὸς στὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ καλύτερες συνθῆκες. * Ποῦ, ἀλήθεια, ὑπάρχει αὐτὴ ἡ στενότητα γῆς, ὅταν σὲ σύνολο ἐπιφάνειας 130 ἑκατομ. στρέμματα καλλιεργοῦμε μόνο 20—22 ἑκατομ. στρέμματα δηλαδὴ μόνο ἕνα ποσοστὸ 18ο)ο, ἐνῶ οἱ γειτονικὲς Βαλκανικὲς χῶρες, μὲ ἀνάλογη ἐδαφικὴ διαμόρφωση, καλλιεργοῦν τά 30—45ο)ο τῆς ἐπίφανείας τους; Δὲν φανερώνει τὸ γεγονὸς αὐτὸ μιά ἀπ' τὶς πλευρὲς τῆς καθυστέρησης τῆς χώρας μας σὲ σχέση ἀκόμα καὶ μέ τὰ Βαλκάνια, καὶ δὲν πιστοποιεῖ τὶς μεγάλες εὐθῦνες τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου

* Κ. Νεύρου μελέτη τοῦ Α. Ο. Σ. «ἐπὶ τοῦ γεωργικοῦ προβλήματος : «Φυσικῶς ἡ Ἑλληνικὴ γῆ δύναται νὰ διαθρέψῃ πληθυσμὸν διπλάσιον τοῦ σημερινοῦ καὶ ὑπὸ ὅρους διαβιώσεως ἀπείρως ἀνωτέρους τῆς σημερινῆς χαμηλοτάτης βιωτικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ μας».

μπλόκ, πού ἄφησε τή χώρα σέ τέτοιο βαθμό καθυστερημένη, τήν ἴδια στιγμή πού κυνηγοῦσε χωρίς χαλινάρι καί φρένο τή «Μεγάλη 'Ιδέα»;

Στά 120 χρόνια, πού ὑπάρχει τό Νεοελληνικό Κράτος, καθόλου δέν ἄλλαξε ἡ ἀναλογική σχέση τῆς ἔχτασης πού καλλιεργεῖται πρός κάθε κάτοικο. Ὅπως τό 1828, ἔτσι καί τό 1938 ἀναλογοῦσαν 3,5 στρέμματα σέ κάθε κάτοικο τῆς 'Ελλάδας. 'Αντίθετα ἡ Βουλγαρία, μέ νεώτερη ἐλεύτερη κρατική ὀργάνωση, καθώς καί οἱ ἄλλες Βαλκανικές χῶρες ἄλλαξαν σημαντικά τήν ἀναλογικ αὐτή σχέση. Στήν 'Ελλάδα πάνω ἀπό 3 ἑκατ. στρέμματ ἐξακολουθοῦν νά παραμένουν ἕλη, ἑστία διάδοσης τῆς ἑλονοσίας, πού ἐκφυλίζει τό λαό, ἐνῶ θά μποροῦσαν νά δοθοῦν στήν καλλιέργεια μέ ἀποξηραντικά ἔργα καί νά γίνουν πηγές αὔξησης τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἀγροτῶν καί γενικά τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Πολλά ἄλλα ἑκατ. στρέμματα, πού μένουν σήμερα ἀκαλλιέργητα,θά μποροῦσαν ν' ἀξιοποιηθοῦν μέ τά κατάλληλα ἔργα καί τίς πρόσφορες καλλιέργειες.

Οἱ χαμηλές ἀποδόσεις μας: Οἱ ἀμετανόητοι τυχοδιῶκτες ἔχουν ἕτοιμες τίς ἀντιρήσεις τους. Μπορεῖ, θά ποῦν, νά μήν ἔχουμε στενότητα γῆς, μά ἡ 'Ελληνική γῆ εἶχαι ἄγονη καί ὁ φυσικός πλοῦτος τῆς χώρας ἀσήμαντος. Καί γιά ν' ἀποδείξουν τή φτώχεια τῆς 'Ελληνικῆς γῆς μᾶς παρουσιάζουν τό χαμηλό ἐπίπεδο τῶν ἀποδόσεων. Τόντις οἱ στρεμματικές ἀποδόσεις στή χώρα μας εἶναι πολύ χαμηλές. Ὅπως καί σ' ἄλλους δεῖχτες, ἔτσι καί σ' αὐτόν, ἡ 'Ελλάδα ἔχει τήν τελευταία θέση. Μά οἱ πολύ χαμηλές ἀποδόσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας μας δέν προέρχονται ἀπό τή φτώχεια καί τήν ἔλλειψη γονιμότητας τῆς 'Ελληνικῆς γῆς. Δέν εἶναι ἡ 'Ελλάδα τό ἀποπαίδι τῆς φύσης. 'Αντίθετα οἱ φυσικές συνθῆκες τῆς χώρας

εἶναι τόσο εὐνοϊκές, πού ἀποτελοῦν τήν πιό λαμπρή προϋπόθεση γιά νά δημιουργήσουμε μιά σημαντική ὑλική ἀνάπτυξη, νά χτίσουμε ἕναν παλλαϊκό πολιτισμό, νά καταχτήσουμε μιά εὔπορη, εὐτυχισμένη καί πολιτιμένη ζωή γιά κάθε ἐργαζόμενο τῆς Ἑλλάδας. Οἱ πολύ χαμηλές ἀποδόσεις εἶναι ἄμεση καί λογική συνέπεια τῆς γενικῆς οἰκονομικο—κοινωνικῆς καθυστέρησης τῆς Ἑλλάδας καί ἡ τελευταία αὐτή εἶναι ἀναγκαῖο ἀποτέλεσμα τῆς ἀστοτσιφλικάδικης πολιτικῆς, τοῦ ἀντιδραστικοῦ ρόλου τῆς ἀστικῆς τάξης, πού σφιχτοδεμένη μέ τούς τσιφλικάδες στάθηκε ἀνίκανη νά λύσει τά μεγάλα δημοκρατικά προβλήματα.

Ἡ γεωργική πραχτική τῆς τελευταίας δεκαετίας ἀφαίρεσε κάθε βάση ἀπ' τή παλιά ἀντίληψη, ὅτι ἡ Ἑλληνική γῆ εἶναι ἄγονη. Τά χωράφια πού καλλιεργοῦνται μέ σύγχρονες τεχνικές μέθοδες—μηχανική καί σκαλιστική καλλιέργεια, βαθύ ὄργωμα, λίπασμα κλπ. —δέν ἔχουν ἀπόδοση 60 καί 80 κιλά στό στρέμμα, ἄλλα 300 καί 400 κιλά. Χρεωκοπεῖ ἔτσι ἡ θεωρία, ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι φυσικά φτωχή. Κ' ἐπειδή τό ζήτημα αὐτό θά μᾶς ἀπασχολήσει εἰδικά στίς κατοπινές σελίδες, περιοριζόμαστε σέ τοῦτες τίς γενικές παρατηρήσεις. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ χώρα μας δέν εἶναι ἀπ' τίς πλούσιες χῶρες σέ πρῶτες ὕλες, ὡστόσο ὅμως δέν μποροῦμε νά ποῦμε, ὅτι τό Ἑλληνικό ὑπέδαφος εἶναι ἀπό τά φτωχότερα. Καλά—καλά ἡ ἀστοτσιφλικάδικη κοινωνία στάθηκε ἀνίκανη ἀκόμα καί νά κάνει μιά ὁλοκληρωμένη ἐπιστημονική ἔρευνα γιά τήν ἔχταση, τήν περιεχτικότητα καί τήν ποιότητα τῶν μεταλλευμάτων καί τῶν πρώτων ὑλῶν. Δέν ξέρουμε οὔτε καί πόσα κοιτάσματα λιγνίτη ὑπάρχουν στόν τόπο. Πολύ λιγώτερο, φυσικά, ξέρουμε τί ποσότητες ὑπάρχουν ἀπ' τ' ἄλλα μεταλλεύματα.

Πάντως ὑπάρχουν, σὲ μικρὲς ἢ μεγάλες ποσότητες ἄγνωστο, ὅλα σχεδὸν τὰ μεταλλεύματα. Οἱ εἰδικοὶ παραδέχονται ὅτι ὁ «μεταλευτικὸς πλοῦτος τῆς χώρας εἶναι ὄχι εὐκαταφρόνητος»: σίδερο, σιδερομαγγάνιο, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, νίκελ, χαλκός, σιδεροπυρίτης, ἀντιμόνιο,χρώμιο, βωξίτης, λευκόλιθος, θειαφομεταλλεύματα κλπ.

Τὰ περισσότερα μεταλλεῖα δουλεύουν μέ ὅρους κάθε ἄλλο παρὰ σύμφωνους μέ τὴν ἐξέλιξη τῆς τεχνικῆς.

Κατὰ δεύτερο λόγο ἡ Ἑλληνικὴ ἀστικὴ κοινωνία στάθηκε ἀνίκανη νὰ ἐπεξεργαστεῖ καὶ νὰ χρησιμοποιήσει κι' αὐτὲς τὶς πρῶτες ὕλες, ποὺ βρίσκονται στὴν Ἑλλάδα. Καὶ οἱ Ἑλληνικὲς πρῶτες ὕλες στέλνουνται στὸ ἐξωτερικὸ καὶ γυρίζουν ἀπ' ἐκεῖ ἐπεξεργασμένες, βαρημένες μὲ διπλὰ ἔξοδα μεταφορᾶς καὶ ἐπεξεργασίας.

Τρίτο, στὴν Ἑλλάδα ἢ ἔχουμε κλάδους τῆς οἰκονομίας, βιομηχανικῆς καὶ ἀγροτικῆς, ποὺ ἔχουν ἀναπτυχθεῖ παρασιτικὰ καὶ ἀντιοικονομικὰ ἢ κλάδους ποὺ δὲν ἔχουν ἀναπτυχθεῖ καθόλου καὶ βρίσκονται σὲ πρωτόγονη κατάσταση. Συνεπῶς καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη δὲν ἔχουν δικαίωμα οἱ ἀπολογητὲς τῆς μεγαλοϊδεάτικης πολιτικῆς νὰ μιλοῦν γιὰ «φτώχεια τῆς Ἑλληνικῆς γῆς».

2. Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΑΠ' ΤΟ ΞΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἐξαρτημένη ἀπ' τὸ ξένο κεφάλαιο. Προτοῦ ἀκόμα ξετινάξουμε τὸν Τούρκικο ζυγό, οἱ κοτζαμπάσηδες κι' οἱ Φαναριῶτες μᾶς ὑποδούλουσαν στὸ ξένο κεφάλαιο. Ἡ πολιτικὴ τοῦ δανεισμοῦ στοὺς ξένους, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 1823 καὶ ἀσταμάτητα ἀπὸ τότε ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου καθεστῶτος, εἶναι λογικὴ συνέπεια τοῦ ἔξαλλου μεγαλοϊδεατισμοῦ τῶν κυρίαρχων τάξεων, τῆς ἀνικανότητάς τους νὰ λύσουν τὰ μεγάλα λαϊκὰ καὶ ἐθνικὰ προβλήματα, νὰ στηριχτοῦν στὶς ντόπιες ὑλικὲς κι' ἀνθρώπινες δυνάμεις γιὰ νὰ πετύχουν μιὰ ριζικὴ ἀναμόρφωση καὶ ἀναδημιουργία τῆς χώρας καὶ τοῦ ἔθνους. Μὴ μπορῶντας ν' ἀξιοποιήσουν τὸ ντόπιο πλοῦτο, νὰ ἐφαρμόσουν μιὰ ἀληθινὰ ἐθνικὴ πολιτική, χτυποῦν διαρκῶς τὶς πόρτες τῶν ξένων τοκογλύφων γιὰ νὰ δανειστοῦν ὅσο κι' ὅσο. Τὰ δάνεια ποὺ παίρνουν μὲ βαρειοὺς τοκογλυφικοὺς ὅρους καθόλου δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ ν' ἀναπτύξουν τὶς παραγωγικὲς δυνάμεις καὶ νὰ ἐχτελέσουν ἔργα παραγωγικά, ἀλλὰ γιὰ νὰ κλείσουν τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ, ποὺ δημιούργησε ἡ τυχοδιωκτικὴ πολιτικὴ τῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Μὰ οἱ τρύπες, ἀντὶ νὰ βουλώνουν, ἄνοιγαν περισσότερο ὕστερα

ἀπὸ κάθε μεγάλο ἐξωτερικὸ δάνειο γιατὶ στὰ παληὰ τοκοχρεολύσια ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ πληρωθοῦν ἔρχονται νὰ προστεθοῦν κι' ἄλλα βαρύτερα. Ἔτσι κατήντησε νὰ κάνουν καινούργια δάνεια γιὰ νὰ πληρώσουν τὰ παληά. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ κάθε δάνειο παίρνανε πολὺ λιγώτερα ἀπ' τὸ ὀνομαστικὸ κεφάλαιο κ' ἐπειδὴ ἀκόμα κάθε δάνειο ἀπαιτοῦσε μεγάλους τόκους καὶ χρεολύσια, τὰ κατάφερναν οἱ ἀστοτσιφλικάδες νὰ πληρώνουν στοὺς ξένους —δηλαδὴ νὰ πληρώνει ὁ λαὸς—πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅσα εἶχαν πραγματικὰ εἰσπράξει. Ὁ φαῦλος κύκλος συνεχίζονταν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μεγαλώνουν οἱ τρύπες ποὺ γιόμιζαν τὸ καράβι νερὰ καὶ τόνα ναυάγιο νἄρχεται ὕστερα ἀπ' τ' ἄλλο. Τὰ ἐξακολουθητικὰ τοῦτα ναυάγια δὲν ἄλλαξαν τὴν πορεία τῆς πολιτικῆς γιὰ τὸν ἁπλὸ λόγο, ὅτι καπετάνιος δὲν ἦταν ὁ λαός, μὰ οἱ θαλασσοπνίχτες ἀστοτσιφλικάδες. Πλώρη γιὰ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» μὲ τὴ λαοπνίχτρα σαπιομαούνα ἦταν ἡ ἀνάλλαγη πορεία τῶν ἀστοτσιφρικάδων. Κι' ὁ λαὸς πλήρωνε σὲ αἷμα καὶ σὲ χρῆμα χωρὶς ἀναπαμό.

Εἶπε ἕνας πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς ὅτι ἡ «ἱστορία τῆς δημοσίας οἰκονομίας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἶναι ἱστορία τοῦ δημοσίου χρέους».* Ἀλήθεια μισοειπωμένη. Σωστότερα, ἡ ἱστορία τῆς δημοσίας οἰκονομίας τοῦ Νεοελληνικοῦ κράτους εἶναι ἱστορία ἀπὸ τοκογλυφικὰ ἐξωτερικὰ δάνεια, πτωχεύσεις καὶ χρεωκοπίες, ξενικὲς ἐπεμβάσεις, ἀποκλεισμοὺς καὶ κατοχές. Στὴ βάση τούτη τῆς ἱστορίας ὑπάρχει ἡ «μεγάλη ἰδέα» ποὺ στάθηκε φοβερὸ ἐμπόδιο στὴν οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας, προκάλεσε καταστροφές, ἐθνικὲς συμφορές, συχνὰ στρατιωτικὰ κινήματα, τυχοδιωκτικοὺς πολέμους, καὶ ὁδή-

* Α. Ἀνδρεάδης.

γησε διὰ μέσου τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ τοῦ «τρίτου 'Ελληνικοῦ πολιτισμοῦ» στὴν ἐθνικὴ ὑποδούλωση.

Τὰ πρῶτα δάνεια: Τὸ πρῶτο δάνειο ἔγινε γιὰ 800.000 λίρες τὸ1823, ἐνῶ συνεχίζονταν ἡ ἐθνικὴ λαϊκὴ ἐπανάσταση μας. 'Απ' τὸ ὀνομαστικὸ αὐτὸ κεφάλαιο ἔφτασε στὴν 'Ελλάδα ἕνα ποσὸ κάτω ἀπ' τὸ μισό, γιὰ τὴν ἀκρίβεια 308.000 λίρες. Τὸ μεγαλύτερο μέρος πῆγε σὲ ἔξοδα καὶ τόκους. Οἱ κοτζαμπάσηδες, ποὺ πῆραν τὸ δάνειο στὸ ὄνομα τοῦ ἡρωϊκὰ ἀγωνιζόμενου ἔθνους καὶ μὲ ὑποθήκη τῆς ἐθνικῆς γῆς, συμφωνήσανε νὰ τὸ μοιράσουν ἀνάμεσά τους, μὰ στὴν μοιρασιὰ τσακωθήκανε. «Τὸ δάνειον συνετέλεσε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ διότι παρώξυνε τὸν περὶ τὰ πρωτεῖα ἀνταγωνισμὸν καὶ κατέστησεν μᾶλλον ἐπίφθονον τὴν ἐξουσίαν».

Τὸ δεύτερο δάνειο κλείστηκε τὸ 1825 γιὰ 2 ἑκατομ. λίρες. Δόθηκαν ὅμως μόνο 816.000 λίρες καὶ ἀπὸ τὸ ποσὸ αὐτὸ αὐτὸ ἦρθαν στὴν 'Ελλάδα 232.000 λίρες, δηλαδὴ τὸ 1)10. Οἱ 584.000 λίρες σπαταλήθηκαν σὲ παραγγελίες πλοίων, ποὺ ποτὲς δὲν ἔφθασαν στὸν τόπο τοῦ προορισμοῦ τους, σὲ διορισμοὺς καὶ μισθοὺς ναυάρχων, στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ ἱππικοῦ—οἱ τελευταῖοι σὰν εἰδικοί(!) ὁρίστηκαν γιὰ νὰ παραλάβουν τὰ παραγγελμένα πλοῖα. 'Απὸ τὰ 5 ἀτμοκίνητα πλοῖα μόνο ἕνα ἔφθασε σὲ ἄθλια κατάσταση στὴν 'Ελλάδα, «ἡ Καρτερία» καὶ ἀπ' τὶς 8 φρεγάτες μόνο μία, «ἡ 'Ελλάδα», κι' αὐτὴ σὲ ἀξιοθρήνητη κατάσταση. «'Αληθῶς ὄργια διεπράχθησαν κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ δανείου τούτου». Οἱ ξένοι τοκογλύφοι καὶ μεσάζοντες φάγανε τὰ 9)10 τοῦ δανείου. Καὶ οἱ ντόπιοι κοτζαμπάσηδες φάγανε μὲ τὴ σειρά τους ὅτι περισώθηκε ἀπὸ τὴν ἀχόρταγη βουλιμία τῶν ξένων. Οἱ κοτζαμπάσηδες μοίρασαν ἀνά-

μεσά τους τὸ ἀποδεκατισμένο δάνειο κι' ἄφησαν τὸ Μεσολόγγι χωρὶς τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια καὶ τοὺς ναῦτες χωρὶς τροφή.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σύντομη ἱστορία τῶν δυὸ δανείων ποὺ τὰ λένε «δάνεια τῆς ἀνεξαρτησίας», ἐνῶ κάθε ἄλλο παρὰ γιὰ τὸν ἐθνικοαπελευθερωτικὸ ἀγῶνα χρησιμοποιήθηκαν.

Χρεωθήκαμε μὲ 2.800.000 καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ ποσὸ ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα μόνον 540.000 λίρες, ποὺ τὶς ἰδιοποιήθηκαν οἱ κοτζαμπάσηδες.

Ἀπ' τὴν Βαυαροκρατία ὡς τὴν πτώχευση τοῦ 1893.

Ἡ τέτοια φοβερὴ ρεμούλα τοῦ δεύτερου δανείου ὑποχρέωσε τοὺς κοτζαμπάσηδες νὰ ζητήσουν, τὴν ἴδια ἀκόμη χρονιὰ καὶ νέο δάνειο, μὲ ὑποθήκη «παντὸς εἴδους ἐθνικῶν κτημάτων». Ἀπότυχε ὅμως ἡ προσπάθεια καὶ μέ τὴ λήξη τοῦ ἀγῶνα ἔχουμε τὴν πρώτη φτώχευση, τὸ 1827. Ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται σ' ἀδυναμία νὰ πληρώσει δάνεια, ποὺ ἄλλωστε δὲν εἰσέπραξε. Οἱ ξένοι τοκογλύφοι ἀρχίζουν τὶς πιέσεις γιὰ νὰ πληρωθοῦν τὰ τοκοχρεολύσια. Μὰ ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ πληρωθοῦν ἀλλιῶς, δίνουν δάνειο στὰ χαρτιὰ καὶ κρατοῦν τὰ χρωστούμενα. Εἶναι τὸ δάνειο τῶν 64 ἑκατ. ποὺ παραχωρήθηκε μέ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ὄθωνα. Ἀπ' τὸ δάνειο αὐτό, ποὺ ὀνομάστηκε χαρακτηριστικὰ «βασιλοφάγον», 7 ἑκατ. πῆγαν γιὰ ἔξοδα ἔκδοσης καὶ μεσιτείας. 33 ἑκατ. κρατήθηκαν γιὰ χρωστούμενα τοκοχρεολύσια, 12½ ἑκατ. γιὰ τὴν ἐξαγορὰ τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἑλλάδας καὶ τὰ ὑπόλοιπα γιὰ ἔξοδα τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας καὶ τοῦ πολυάριθμου Βαυαρικοῦ στρατοῦ. Γιὰ τὸ «βασιλοφάγον» δάνειο κλήθηκε ἡ Ἑλλάδα νὰ πληρώνει κάθε χρόνο γιὰ τοκοχρεολύσια 6. 300.000 χρυσᾶ φράγκα

σὲ προϋπολογισμὸ ποὺ δὲν ξεπερνοῦσε τὰ 13 ἑκατ. Οἱ ξένοι τοκογλύφοι ἔπαιρναν τὰ 50% ἀπ' τὰ κρατικὰ ἔσοδα. Ἔτσι ἡ δεύτερη φτώχευση τὸ 1843 ἦρθε μὲ φυσικὴ ἀναγκαιότητα, γιατὶ ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε «πτωχοτέρα παρὰ κατὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς δάνειον».

Ἦταν συνολικὰ χρεωμένη στοὺς ξένους γιὰ τὰ τρία δάνεια ἀπ' τὸ 1823—1833 μὲ 90 ἑκατ. ἐνῶ δὲν εἰσπράχτηκαν πάνω ἀπὸ 10 ἑκατομ, ποὺ κι' αὐτὰ τσεπώθηκαν ἀπ'τοὺς ἐμποροκοτζαμπάσηδες καὶ τοὺς Βαυαρούς. Οἱ ξένοι τοκογλύφοι ξέρουνε, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ντόπιων πραχτόρων τους, νὰ δίνουνε φανταστικὰ δάνεια καὶ νὰ μαζεύουν πραγματικὸ χρυσάφι, ζυμωμένο μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἱδρῶτα τοῦ λαοῦ.

Εἶναι μάλιστα τόσο μαστόροι στὴν τέχνη νὰ γδέρνουν τοὺς λαούς, ποὺ τὸ «βασιλοφάγον» Ὀθωνικὸν δάνειον 1833, ἂν καὶ πολλὲς φορὲς ἐξοφλημένο στὴν πραγματικότητα, ἦταν γραμμένο στὸν πίνακα τοῦ δημοσίου χρέους 100 χρόνια ἀργότερα, τὸ 1933, μὲ ἕνα χρωστούμενο ποσὸ 37 ἑκατ.!

Τὴ φτώχευση τοῦ 1843 τὴν ἀκολούθησαν ἡ βαθεια οἰκονομικὴ κρίση τοῦ 1848, ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Ἑλλάδας ἀπ' τὸν Ἀγγλικὸ στόλο τὸ 1850 γιὰτὸ ζήτημα τοῦ τυχοδιώκτη Πατσίφικου, ἡ κατοχὴ τοῦ Πειραιᾶ ἀπ'τὸ Γαλλικὸ στρατὸ τὸ 1854, οἱ σιτοδεῖες καὶ ὁ λιμὸς τοῦ 1851-53. Ἀπ' τὴ δεύτερη φτώχευση καὶ ἴσαμε τὴν ἔξωση τοῦ Ὄθωνα ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἐξωτερικὰ ἀπομονωμένη καὶ ὅλες οἱ προσπάθειες γιὰ δάνειο ἀποτυχαίνουν. Μὲ τὴν ἐγκατάσταση τῆς δυναστείας τῶν Γλύξμπουργκ ἐπίμονα οἱ ἀστοτσιφλικάδικες κυβερνήσεις χτυποῦν τίς πόρτες τῶν ξένων τοκογλύφων, μὰ μέχρι τὸ 1878 δὲν κατώρθωναν νὰ βροῦν δανειστές. Ἡ περίοδο 1843-1878 εἶναι περίοδο ἐσωτερικοῦ

δανεισμοῦ μὲ βαρύτατους τοκογλυφικούς ὅρους. Τὸ Κράτος δανείζεται ἀπ' τὴν ἐθνικὴ Τράπεζα, ὑποθηκεύοντας τούς ἐλαιῶνες τῆς Ἄμφισσας κι' ἄλλα ἐθνικὰ χτήματα. Ὅμως τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ διαρκῶς μεγαλώνουν καὶ μαζὶ μ' αὐτὰ δυναμώνει τὸ ξεζούμισμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐξαίνει ἡ φορολογία, δυναμώνει ἡ ἀναγκαστικὴ κυκλοφορία καὶ πολλαπλασιάζονται τὰ ἔντοκα γραμμάτια. Οἱ ξένοι τοκογλύφοι ἀρνιοῦνται νὰ δώσουν καινούργιο δάνειο πρὶν ρυθμιστεῖ τὸ ζήτημα τῶν παλιῶν δανείων. Οἱ ἀστοτσιφλικάδες δὲ διστάζουν πολὺ γιὰ νά δεχτοῦν τούς ὅρους τοῦ «συμβιβασμοῦ», ποὺ στὴν πραγματικότητα εἶναι ληστρικοὶ ὅροι λαογδαρτῶν Σάϋλωκ. Ὁ λεγόμενος «συμβιβασμὸς» τοῦ 1879 εἶναι πρωτάκουστη δήμευση τῶν κρατικῶν ἐσόδων καὶ τοῦ κρατικοῦ εἰσοδήματος. Σὲ προϋπολογισμὸ 45.806.442 δραχ ἔπαιρναν οἱ ξένοι 17.328.888 δραχ. Ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς καταλήστεψης τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ βαρειοῦ τραυματισμοῦ τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἔθνους, μόνο ὁ συμβιβασμὸς τοῦ 1898 ξεπερνάει τὸν πρῶτο συμβιβασμό. Οἱ κυρίαρχες τάξεις στὴν Ἑλλάδα εἶχαν ἀνέκαθεν εὐλύγιστη τὴ μέση γιά νὰ σκύβουν δουλικὰ στούς ξένους καὶ νὰ ὑποδουλώνουν μὲ προθυμία τὴ χώρα. Τούτη ἡ ἰδιότητα, ποὺ τούς χαραχτήρισε ἀπ' τὴ δημιουργία τοῦ Νεοελληνικοῦ Κράτους ἴσαμε καὶ τελευταῖα, ἔχει παλιά τὴν καταγωγή της ἀπ' τὸ Φανάρι καὶ τὸ Πατριαρχεῖο, ὅπου ξέρανε τὴ διπλωματία τοῦ λυγίσματος τῆς μέσης στὸ σουλτάνο —«σφάξε με ἀγᾶ μου γιά ν' ἁγιάσω». Μόνο ὁ λαὸς δὲν ἔμαθε ποτὲ τούτη τὴ Φαναριώτικη διπλωματία κ' ἔμεινε καὶ μένει ἀδιάλλαχτος μπρὸς σὲ κάθε καταχτητὴ καὶ σὲ κάθε ἰδέα ὑποταγῆς. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς πρὶν ἀπ' τὸ Εἰκοσιένα ἴσαμε

σήμερα ἤξερε καὶ ξέρει τοῦτο τὸ ἁπλὸ πρᾶμα: νὰ μάχεται κάθε καταχτητὴ καὶ τύραννο, νὰ παλεύει γιὰ τὴ λευτεριά του, ποὺ εἶναι βγαλμένη καὶ βγαίνει ἀπ' τὰ κόκκαλα καὶ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν του. Ἡ τέτια στάση τοῦ λαοῦ εἶναι ἀληθινὴ καὶ ἀγεφύρωτη ἀντίθεση μπρὸς στὴ διπλωματία τῆς τσακισμένης μέσης τῶν κυρίαρχων τάξεων. Καθόλου ὅμως δὲν εἶναι ἀντίθετη καὶ δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνει ἐντύπωση, πῶς οἱ κυρίαρχες τάξεις σκύβουν τὴ ράχη τους στοὺς ξένους, πῶς κάνανε τέτιους συμβιβασμοὺς ὑποδούλωσης τοῦ ἔθνους, ὅπως τὸ 1879 καὶ τὸ 1898, ἐνῶ κυνηγοῦσαν τὴ «Μεγάλη Ιδέα» καὶ πάλαιβαν γιὰ ν' ἀναστήσουν τὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία. Πρόκειται γιὰ δυὸ ὄψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος. Ἀκριβῶς γιατὶ κυνηγοῦσαν τὸ μεγαλοϊδεατισμὸ—πολιτικὴ ἀντεθνικὴ—σκύβανε τὴ ράχη. Ἔτσι καὶ ὁ «τρίτος Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς» τῆς 4ης Αὐγούστου, νεώτερη ἔκδοση τῆς «Μεγάλης ἰδέας», μᾶς ὁδήγησε στὴν ἐθνικὴ καταστροφὴ καὶ ὑποδούλωση. Οἱ κυρίαρχες τάξεις, ποὺ καταπιέζουν ἄλλες τάξεις τῆς ἴδιας ἐθνότητας ἢ ἄλλες ἐθνότητες, δὲν ξέρουν τί θὰ πεῖ λευτεριά.

Ἀπ' τὰ 1879—1893 τὰ δάνεια ποὺ παίρνουνται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ εἶναι σὲ συνολικὸ ὀνομαστικὸ κεφάλαιο 643 ἑκατ., στὴν πραγματικότητα ὅμως 463 ἑκατομ. δηλ. μόνο τὰ 72% εἰσπράττονται. Στὴν ἴδια περίοδο συνεχίζεται καὶ ὁ ἐσωτερικὸς δανεισμὸς μὲ ἀκόμα βαρύτερους ὅρους ἀπὸ πρῶτα.

Μὲ τὰ καινούργια δάνεια τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐξαίνει ἡ ἐξυπηρέτησή τους. Τὸ 1881 οἱ ξένοι τοκογλύφοι ἀφαιροῦν τὰ 49% ἀπ' τὰ κρατικὰ ἔσοδα. 20.500.000δραχ. ἀπέναντι σὲ 42 ἑκατομ. ἔσοδα. Στὸ μεταξὺ καινούργια μεγάλα ἔξοδα γίνουνται γιὰ τὴν ἐπιστράτευση τοῦ 1881 καὶ 1882.

'Ο προϋπολογισμός σημειώνει αύξηση στά ταχτικά έξοδα: 44 έκατομ. τό 1880, 58 έκατομ. τό 1881, 62 έκατομ. τό 1882, 67 έκατομ. τό 1883 καί 81 έκατομ. τό 1884. Συνάμα γράφονται στόν προϋπολογισμό έκτακτα έξοδα γιά τήν έπιστράτευση, 51 έκατομ. τό 1881 καί 55 έκατομ. τό 1882· 'Η φορολογία μεγαλώνει καί φορτώνουνται καινούργιοι φόροι τόσο άπ' τόν Τρικούπη, όσο κι' άπ' τό Δεληγιάννη, πού κερδίζει τίς έκλογές μέ τό δημοκοπικό σύνθημα «κάτω οί φόροι». Μά τά έλλείμματα τοΰ προϋπολογισμοΰ αύξαίνουν άντί νά έλαττωθοΰν. 'Από 5 έκατομ. τό έλειμμα τοΰ 1882, αύξήθηκε σέ 30 έκατομ. τό 1884 καί 66 έκατομ. τό 1886. Τήν κατάσταση αύτή πού πάει γιά χρεωκοπία τή χειροτερεύει ή έπαναφορά τής άναγκαστικής κυκλοφορίας καί κυρίως ή αύξηση τής ύπηρεσίας τοΰ δημοσίου χρέους. 36 έκατομ. δραχ. πληρώνουνται τό 1885 στούς ξένους τοκογλύφους άπέναντι σέ 63 έκατομ. ταχτικά έσοδα!

Κάτω άπ' αύτές τίς συνθήκες τής έπικείμενης τρίτης φτώχευσης μοναδική σανίδα σωτηρίας θεωρεΐται άπ' τόν Τρικούπη ένας καινούργιος δανεισμός άπό τό έξωτερικό, άφοΰ έξαντλήθηκαν ό δανεισμός άπό τό έσωτερικό, καί κάθε όριο φορολογικοΰ ξεζουμίσματος. Τό σιδηροδρομικό πρόγραμμα, ή κατασκευή τής γραμμής Πειραιά—συνόρων καί Μύλων Καλαμών έγκαταλείπεται γιά «καλύτερες» μέρες. Όμως ή χρεωκοπία έπιταχύνεται μέ τή σύναψη τών καινούργιων δανείων. Τά δάνεια αύτά δέν χρησιμοποιοΰνται γιά τό άλάφρωμα τοΰ λαοΰ καί τήν άνάπτυξη τής χώρας. Είναι δάνεια γιά νά πληρωθοΰν καλύτερα οί ξένοι καί νά κλείσουν τά έλλείμματα τοΰ προϋπολογισμοΰ, πού άκριβώς τά δημιούργησαν τά βαρειά τοκοχρεολύσια στούς ξένους καί ή δίχρονη γενική έπιστράτευση γιά τά γεγονότα τής 'Αν. Ρωμυλίας, κο-

ντολογῆς ὁ τυφλὸς μεγαλοϊδεατισμός. Κ' ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἄλλαξε στὴν ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ οἱ συνέπειες τῆς φτώχευσης εἶναι πιὸ βαριές, ἀκριβῶς γιατὶ προηγήθηκαν τὰ καινούργια τοκογλυφικὰ δάνεια.

Λένε τὸν Τρικούπη σπουδαῖο πολιτικὸ καὶ μεγάλο μεταρυθμιστή. Ἂν τοῦ ταιριάζει ὁ τίτλος, μόνο ἡ πολιτικὴ ποὺ ἀκολούθησε μπορεῖ μὲ σιγουριὰ νὰ μᾶς τὸ δείξει. Καὶ ἡ πολιτική του δὲ δείχνει ἕνα τέτιο πράμα. Ὁ Τρικούπης οὔτε κἂν σκέφτηκε ἕνα πρόγραμμα συγχρονισμοῦ κι' ἀνάπτυξης τοῦ τόπου. Σὰν πολιτικὸς ὄχι μόνο δὲν ξέφυγε ἀπὸ τὴν τροχιὰ τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου μεγαλοϊδεατισμοῦ, μὰ ἦταν κι' ὁ πιὸ τυπικὸς ἐκπρόσωπός του. Ἔπνιξε τὴ χώρα μὲ βαρειὰ τοκογλυφικὰ δάνεια, ὅσο κανένας ἄλλος προηγούμενος του και δυνάμωσε τὴ φορολογικὴ καταλήστευση, ὅσο λίγοι ὅμοιοί του. Κολλημένος σὰ στρεῖδι στὴν πολιτικὴ τῆς «Μεγάλης Ἰδέας» ἔκανε δάνεια πάνω στὰ δάνεια, ὄχι γιὰ νὰ ἐχτελέσει ἕνα παραγωγικὸ πρόγραμμα, ἀλλὰ γιὰ νὰ πληρώνει τοὺς ξένους καὶ γιὰ νὰ ξοδεύει σπάταλα καὶ γιὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς. Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ δημιουργοῦσε φοβερὰ ἐλλείμματα στὸν προϋπολογισμὸ ποὺ τὰ πλήρωνε ὁ λαὸς μὲ ἀσήκωτους φόρους καὶ καινούργια δάνεια. Ὅτι πρῶτος ἔβαλε σ' ἐφαρμογὴ ἕνα σιδηροδρομικὸ πρόγραμμα χωρὶς νὰ τὸν ἀφήσει νὰ τὸ τελειώσει ἡ γενικώτερη πολιτική του εἶναι φυσικὰ στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ Τρικούπη. Αὐτὸ ὅμως τὸ γεγονὸς δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξει τὴν τοποθέτηση ποὺ κάνει ἡ ἱστορία στὸν Τρικούπη, τόσο μάλιστα περισσότερο, ποὺ στάθηκε ἀνίκανος νὰ λύσει κ' ἕνα ἀπ' τὰ μεγάλα οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικοπολιτικὰ ζητήματα, ποὺ ἀπασχολοῦσαν τὸν τόπο.

Κλείνοντας τὴν ἱστορία τοῦ δημοσίου χρέους γιὰ τὴν

περίοδο ἀπὸ τὸ 1823—1893 πρέπει νὰ προσθέσουμε ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια χρησιμοποιήθηκαν κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

16.25% γιὰ τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

17.29% γιὰ τοκοχρεωλύσια.

34.98% γιὰ ἔξοδα ἔκδοσης (μεσιτεῖες καὶ διαφορὰ πραγματικοῦ ἀπὸ τὸ ὀνομαστικὸ κεφάλαιο).

24.19% γιὰ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» (ἄσκοπη ἐπιστράτευση κπλ.

6.24% γιὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς ποὺ κρύβουν καὶ ἀντιπαραγωγικοὺς τέτιους)

1.10% γιὰ καταναλωτικοὺς σκοπούς.

Ὁ πίνακας αὐτὸς γιὰ τὸν τρόπο ποὺ χρησιμοποιήθηκαν τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια εἶναι τόσο ἀποκαλυπτικὸς, ποὺ δὲν χρειάζεται νὰ κάνουμε ξεχωριστὲς κρίσεις. Τὰ 52% τὰ φάγανε οἱ ἴδιοι τοκογλύφοι καὶ τὰ 41% πήγανε γιὰ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» καὶ τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Κοντολογῆς τὰ 93% ἀπὸ τὰ δάνεια κατασπαταληθήκανε ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς γιὰ τὴ «Μεγάλη ἰδέα», ἀφοῦ πέσαμε στὰ νύχια τῶν ξένων τοκογλύφων καὶ ληστευθήκαμε τόσο ἄγρια γιὰ μεγαλοϊδεάτικους σκοπούς.

Ἀπὸ τὴν τρίτη φτώχευση ὣς τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφή.

Μὲ τὴ φτώχευση τοῦ 1893 κλείνει προσωρινὰ ἡ πορεία τῶν ἐξωτερικῶν δανείων, ἴσαμε ποὺ οἱ ξένοι τοκογλύφοι κατορθώνουν νὰ ἐξασφαλιστοῦν καλύτερα, περιορίζοντας τὰ ἐθνικὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα,.

Ἡ χρεωκοπία τοῦ 1893 ὁδηγεῖ στὸν τυχοδιωκτικὸ

πόλεμο τοῦ 1897. Τὸ ἕνα εἶναι συνάρτηση τοῦ ἄλλου. Ὁ τοκογλυφικὸς ἐξωτερικὸς δανεισμός, ποὺ τὸν γεννάει ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» φέρει τὴν τρίτη φτώχευση. Καὶ ἡ οἰκονομικὴ καταστροφὴ ἐπιταχύνει τὴν ἐθνικὴ συμφορὰ καὶ ταπείνωση τοῦ 1897. Καμμιὰ πραγματικὴ βοήθεια δὲ δίνεται στὴν Κριτικὴ ἐπανάσταση καὶ ὁ στρατὸς εἶναι ὁλότελα ἀπροετοίμαστος, χωρὶς καὶ τὴν ἐλάχιστη ὀργάνωση. Μὰ ὁ πόλεμος εἶναι μιὰ «διέξοδος» γιὰ τὸ ἀστοτσιφλικάδικο καθεστώς. Οἱ «ζητω—πόλεμοι» ζητοῦν τὴν ἄμεση κήρυξη τοῦ πολέμου ἐνάντια στὴ Τουρκία. Μιὰ ἐξωτερικὴ ἐπιτυχία θὰ μποροῦσε νὰ στρέψει ἀλλοῦ τὴν προσοχὴ τῶν μαζῶν, ποὔχαν γονατίσει ἀπὸ τοὺς φόρους. Μὰ «τὰ τῶν πολέμων» δὲν εἶναι «ἄδηλα» ὅταν τὰ ταμεῖα τοῦ δημόσιου εἶναι ἄδεια, στρατὸς δὲν ὑπάρχει καὶ πρόκειται γιὰ τυχοδιωκτικὴ περιπέτεια, ποὺ δὲν συγχινεῖ τὴν ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ δὲν συνεπαίρνει τὸ λαό. Καθόλου λοιπόν, παράξενο πὼς οἱ Τοῦρκοι προχωροῦν ὡς τὴ Λαμία καὶ οἱ ξένοι τοκογλύφοι βρίσκουν κατάλληλη τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὸ Διεθνῆ Οἰκονομικὸ Ἔλεγχο καὶ ὅλες μαζὶ τὶς ληστρικὲς ἀξιώσεις τους. Ὁ «συμβιβασμὸς» τοῦ 1898 εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα στίγματα στὴ Νεοελληνικὴ ἱστορία καὶ δείχνει τὸ βαθμὸ τῆς ἐθνικῆς κατάπτωσης καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μηδενισμοῦ τῶν κυριάρχων τάξεων. Γιὰ πρώτη φορὰ σὲ εὐρωπαϊκὴ χώρα ἐπιβλήθηκε κι' ἀναγνωρίστηκε ἐπίσημα ἀπ' τὸ ἀστοτσιφλικάδικο καθεστώς, χωρὶς καὶ μιὰ τυπικὴ πράξη διαμαρτυρίας, ἕνας τέτιος οἰκονομικός, πολιτικὸς και δημοσιονομικὸς ἔλεγχος. Παρόμοια περίπτωση περιορισμοῦ τῶν ἐθνικῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων ἐλεύθερου καὶ ἀνεξάρτητου Κράτους οὔτε προηγούμενα οὔτε κατοπινὰ ὑπάρχει. Τὰ βασικὰ

ἔσοδα τοῦ κράτους, ἀπὸ τὰ μονοπώλια καὶ τὰ τελωνεῖα θὰ τὰ διαχειρίζεται ὄχι τὸ Κράτος, ἀλλὰ ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἔλεγχος γιὰ λογαριασμὸ τῶν ξένων τοκογλύφων γιὰ τὴν κανονικὴ πληρωμὴ τοῦ τοκοχρεολυσίου. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι ἐνῶ οἱ συμβιβασμοὶ ποὺ ἔγιναν μὲ ἄλλα κράτη ἐλάττωσαν σημαντικὰ τὸ ἀρχικὸ κεφάλαιο, ἡ Ἑλλάδα μὲ τὸ συμβιβασμὸ τοῦ 1898 εἶναι ἡ μοναδικὴ χώρα ποὺ ὑποχρεώθηκε νὰ πληρώσει τὸ ἀρχικὸ ὀνομαστικὸ κεφάλαιο καὶ τὸν ἀρχικὸ ὀνομαστικὸ τόκο, ἂν καὶ δὲν εἶχε εἰσπράξει πραγματικὰ παρὰ λιγώτερα ἀπ' τὰ μισά. Ἀντίθετα ἡ Τουρκία, μ' ὅλο ποὺ εἶχε δανειστεῖ μὲ πολὺ καλύτερους ὅρους ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, πέτυχε νὰ ἐλαττώσει τὸ δημόσιο χρέος στὸ 1)6 τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου καὶ τοὺς τόκους στὸ μισό.

Ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἔλεγχος, Κράτος σὲ Κράτος, ἔχοντας δημεύσει γιὰ ἀπεριόριστη χρονικὴ διάρκεια τὰ βασικὰ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ὄχι μόνο ἐξασφάλισε στοὺς τοκογλύφους τὸ συμφωνημένο τοκοχρεολύσιο, ἀλλὰ καὶ παραπανίσια ποσά. Μέ τὴν παραπανίσια πληρωμὴ ὁ ἀρχικὸς τόκος ἐξοφλήθηκε στὸ ἀκέραιο καὶ ἡ ἀξία τῶν χρεογράφων στὸ χρηματιστήριο τριπλασιάστηκε σὲ μιὰ εἰκοσαετία, ἀπὸ 1898 ὡς τὸ 1918. Ἀκόμα ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἔλεγχος μοίρασε τὰ πλεονάσματα ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τῶν ὑπεγγύων προσόδων ὄχι στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, ὅπως εἶχε συμφωνηθεῖ, ἀλλὰ στοὺς ξένους τοκογλύφους. Ὑπολογίζουν ὅτι ἀπὸ τὸ 1915 ὡς τὸ 1926 ὁ Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἔλεγχος ἔδωσε στοὺς ξένους Σάϋλωκ μὲ τὸ ληστρικὸ αὐτὸ τρόπο 1.628.657—λίρες, πάνω ἀπὸ κάθε συμβατικὴ ὑποχρέωση καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετη συμφωνία. Ὅταν τὸ ζήτημα παραπέμφθηκε σὲ ἐπιδιαιτησία, ὁ Ἑλ-

βετὸς ἐπιδιαιτητὴς καταδικάζει στὴν ἀπόφασή του τὴν πράξη αὐτὴ τοῦ Δ.Ο.Ε., ἀλλὰ θεωρεῖ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνει λόγος γιὰ ἀποζημίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ ἐπιστροφὴ τῶν κλεμμένων, γιατὶ καμμιὰ Ἑλληνικὴ κυβέρνηση ὡς τὸ 1921 δὲν ἀντιτάχθηκε σ' αὐτό! — πειστικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὸ πῶς ἐξασφαλίζουν καὶ κατοχυρώνουν τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα οἱ ἀστοτσιφλικάδες.

Ὕστερα ἀπ' τὴν ἐγκατάσταση τοῦ Δ.Ο.Ε. καὶ τὴ λαοκαταστροφικὴ καὶ ἐθνοπροδοτικὴ ρύθμιση τῶν δημόσιων ἐξωτερικῶν χρεῶν, οἱ ξένοι ραντιέρηδες δὲν δυσκολεύονται καθόλου νὰ ξαναδώσουν δάνεια, ἀφοῦ μποροῦν νὰ κάνουν τόσο σίγουρη τοποθέτηση καὶ νὰ παίρνουν τόσο μεγάλο τοκοχρεολύσιο, ποὺ ἀπὸ καμμιὰ ἄλλη χώρα δὲν μποροῦ νὰ πάρουν.

Ἀπὸ τὴ φτώχευση ἴσαμε τὴ μικρασιατικὴ καταστροφὴ δόθηκαν δάνεια ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ 985 ἑκατομ. χρυσὰ φράγκα ὀνομαστικὸ κεφάλαιο — πραγματικὸ κεφάλαιο 915 ἑκατομ. χρυσὰ φράγκα. Στὴν ἴδια περίοδο πολλαπλασιάζονται καὶ τὰ ἐσωτερικὰ δάνεια γιατὶ ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» βρίσκεται στὸ πιὸ προχωρημένο στάδιο τῆς ἔξαλλης ἐφαρμογῆς της μὲ τὴ συμμετοχὴ τῆς χώρας στὸν παγκόσμιο ἰμπεριαλιστικὸ πόλεμο, τὸν μικρασιατικὸ πόλεμο καὶ τὴν οὐκρανικὴ ἐκστρατεία. Ἔχουμε λοιπόν: α) πάγια ἐσωτερικὰ δάνεια 2175 ἑκατομ. δραχ. β) 3681 ἑκατ. δραχ. προσωρινὰ δάνεια ἀπὸ τὶς Τράπεζες (ἀπὸ τὸ 1919—23) καὶ γ) 179 ἑκατομ. χρυσὰ φράγκα προσωρινὰ δάνεια ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ ἀπὸ τὸ 1915—22.

Ἡ χρησιμοποίηση τῶν ἐξωτερικῶν δανείων στὴν περίοδο 1893—1922 γίνεται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο:

6.50% γιὰ τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

8.23°/₀ γιὰ ὑπηρεσία δανείων.

67.92°/₀ γιὰ τὴν «Μεγάλη Ἰδέα»,

11.77°/₀ γιὰ παραγωγικοὺς σκοπούς.

Τὰ ἐσωτερικὰ δάνεια τὰ ἀπορροφᾶ κατὰ 95.21°/₀ ἡ «Μεγάλη Ἰδέα». Γιὰ παραγωγικοὺς σκοποὺς χρησιμοποιοῦνται 0.82°/₀ γιὰ ὑπηρεσία τῶν δανείων 3.13°/₀ καὶ γιὰ τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ 0.84°/₀.

Ἀπὸ τὸ 1922 — 1932.

Στὴ δεκαετία ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ὡς τὴ φτώχευση τοῦ 1932, τὰ δάνεια τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνέβηκαν σὲ 947.9 ἑκατομ. χρυσὰ φράγκα ὀνομαστικὸ κεφάλαιο, πραγματικὸ 817.5 χρ. φρ..Στὸ ἴδιο διάστημα ἔχουμε μεγάλα ἐσωτερικὰ δάνεια. Ἐσωτερικὰ δάνεια συνολικοῦ ποσοῦ 2.209 ἑκατομ. (γιὰ ἐξόφληση χρέους στὴν Ἐθνική, γιὰ ἀπόσβεση τῶν γραμματίων Ἐθνικῆς Ἄμυνας, ἀνέγερση τοῦ συνοικισμοῦ Ν. Σμύρνης κλπ.) ἐσωτερικὰ δάνεια 3016 ἑκατ. γιὰ ἀποζημιώσεις προσφύγων, Ἑλλήνων ὑπηκόων, τσιφλικάδων κλπ., καὶ ἀκόμα 2.343.6 ἑκατ. βραχυπρόθεσμα δάνεια γιὰ στρατιωτικὲς καὶ προσφυγικὲς δαπάνες κι' ἄλλους σχετικοὺς σκοπούς.

Εἰδικώτερα ἡ τελευταία κατηγορία τῶν ἐσωτερικῶν δανείων χρησιμοποιεῖται:

87.40°/₀ γιὰ στρατιωτικὲς και προσφυγικὲς δαπάνες.

9.96°/₀ γιὰ παραγωγικοὺς σκοπούς.

2.64°/₀ γιὰ καταναλωτικοὺς σκοπούς. .

Ἡ χρησιμοποίηση τῶν ἐξωτερικῶν δανείων ἔγινε κατὰ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

36.73°/₀ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων.

17.45°/₀ γιὰ τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

13.94°/₀ γιὰ ἔξοδα ἔκδοσης δανείων, διάφορα, μεσιτεῖες
00.92°/₀ γιὰ τόκους.
30.96°/₀ γιὰ παραγωγικοὺς σκοπούς.

Συνεπῶς καὶ στὴν τρίτη αὐτὴ περίοδο τὰ δημόσια δάνεια, ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικά, χρησιμοποιοῦνται στὸ μεγάλο ὄγκο τους γιὰ σκοποὺς ἀντιπαραγωγικούς, ποὺ ἔτσι ἢ ἀλλιῶς συνδέονται μὲ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα». Τὰ δάνεια ξοδεύονται εἴτε γιὰ στρατιωτικὲς ἀνάγκες εἴτε γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων καὶ τὰ κρατικὰ ἐλλείμματα, συνέπειες δηλαδὴ ποὺ γεννήθηκαν ἀπ' τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» καὶ τὴ μικρασιατικὴ καταστροφή. Ἀκόμα ὅμως καὶ ποσὰ ποὺ φαίνονται πὼς ξοδεύτηκαν γιὰ «παραγωγικοὺς σκοποὺς» στὴν πραγματικότητα δὲν πῆγαν ὅλα γιὰ τέτιους σκοπούς.

Τοκογλυφικὴ καταλήστευση.

Ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια, ἄλλα λιγώτερο καὶ ἄλλα περισσότερο, ἔγιναν μὲ βαρύτατους τοκογλυφικοὺς ὅρους. Ἀπὸ κανένα δάνειο δὲν εἰσπράχτηκε ποσὸ ποὺ νὰ προσεγγίζει κάπως τὸ ὀνομαστικὸ κεφάλαιο. Σ' ὅλα ὑπάρχει μιὰ μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ ὀνομαστικὸ καὶ πραγματικὸ κεφάλαιο. Καθὼς εἴδαμε, τὰ λεγόμενα δάνεια τῆς «ἀνεξαρτησίας» δὲ δώσανε περισσότερο ἀπὸ 10—20°/₀ τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου. Γενικὰ τὰ 30°/₀ ἀπὸ τὰ δάνεια τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν εἰσπράχτηκαν ποτέ. Μιὰ τέτια τοκογλυφικὴ καταλήστευση δὲν ἔγινε παρὰ μόνο στὴν Ἑλλάδα. Σὲ καμμιὰ ἄλλη χώρα δὲν κατακρατιέται ἕνα τόσο μεγάλο ποσοστό, γιατὶ καμμιὰ κυβέρνηση ἄλλης χώρας δὲ ζητάει δάνεια μὲ ὁποιουσδήποτε ὅρους, ὅπως κάνουν οἱ κυρίαρχες τάξεις τῆς χώρας μας. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τὶς πιέζει ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» νὰ δανειστοῦν ὅσο ὅσο. Τὰ ἐλλείμ-

ματα τοῦ προϋπολογισμοῦ, οἱ τυχοδιωκτικὲς ἐπιστρατεύσεις, τὰ μεγάλα πολεμικὰ κοντύλια, ἡ πληρωμὴ τοῦ τοκοχρεωλύσιου, οἱ πόλεμοι καὶ οἱ ἀποζημιώσεις τοὺς βιάζουν νὰ δανειστοῦν χρήματα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ξένο τοκογλύφο ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει δάνειο καὶ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο. 'Απ' τὴν ἄλλη, τὸ συμφέρο τους ταυτίζεται μὲ τὸ συμφέρο τῶν ξένων τοκογλύφων. Πάντα οἱ κυρίαρχες τάξεις βάζουν στὴ μπάντα τὰ γενικὰ ἐθνικὰ συμφέροντα γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ δικά τους οἰκονομικὰ συμφέροντα. Κ' ἐπειδὴ βρῆκαν τὸν τρόπο οἱ Γραικύλοι ἀστοτσιφλικάδες νὰ γίνουνται μαζὶ μὲ τοὺς ξένους τοκογλύφους, δανειστὲς τῆς δικῆς τους χώρας καθόλου δὲν ἔχουν νὰ στενοχωρηθοῦν γιατὶ ἡ 'Ελλάδα δένεται χειροπόδαρα. Τόσο τὸ καλύτερο! Τὰ 30°/. ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια ἀνήκουν στοὺς ντόπιους ὁμολογιούχους. 'Εδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται τὸ μυστικὸ τῆς ἀνελέητης τοκογλυφικῆς καταλήστευσης τοῦ τόπου. Οἱ ξένοι τοκογλύφοι πῆραν συνεργάτες καὶ συνδανειστὲς τοὺς Γραικύλους ἐκμεταλλευτές. Καὶ οἱ τελευταῖοι, ὄντας κυβερνῆτες τῆς χώρας καὶ δανειστὲς μαζύ, ὑπογράφανε σὰν κυβερνῆτες, μὲ μεγάλη εὐκολία καὶ τοὺς πιὸ τοκογλυφικοὺς ὅρους δανεισμοῦ καὶ δέχονται κάθε ληστρικὴ ἀπαίτηση πληρωμῆς, γιατὶ αὐτὸ ἀπαιτοῦσε τὸ συμφέρο τους σὰν τοκογλύφων καὶ δανειστῶν. Νὰ γιατὶ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ ἄρτιο, μὲ τόκο δυὸ φορὲς μεγαλύτερο ἀπ' τὰ δάνεια τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν, μὲ μικρὴ προθεσμία ἀπόσβεσης καὶ ἀκόμα μὲ τὴ «ρήτρα τοῦ χρυσοῦ». Τοῦτος ὁ τελευταῖος ὅρος, ποὺ συνοδεύει ὅλα τὰ ἑλληνικὰ δάνεια καὶ μόνο αὐτά, μᾶς δίνει παραστατικὰ τὸ μέτρο τῆς χωρὶς ὅριο τοκογλυφικῆς καταλήστευσης τῶν ξένων καὶ ντόπιων δανειστῶν κι' ἀκόμα τὸ

βαθμό τῆς ἀντεθνικῆς πώρωσης τῶν Γραικύλων ἀστοτσιφλικάδων. Σύμφωνα μέ τή «ρήτρα τοῦ χρυσοῦ» πρέπει νά πληρώσουμε στούς ξένους καί στούς ντόπιους ἔτσι ὅπως εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά πληρώσουμε ὁρισμένες ποσότητες ἐμπορεύματα. Δηλαδή πρέπει νά πληρώσουμε σέ εἶδος, σέ χρυσάφι, μ' ὅλο πού δέν πήραμε χρυσάφι, ἀλλά λίρες, φράγκα ἤ δολλάρια καί μάλιστα πολύ λιγώτερα ἀπ' ὅσα μᾶς ἐχρέωσαν. Ἄν συνεπῶς πέσει ἡ τιμή τῆς λίρας δέ θά μειωθεῖ καθόλου τό χρέος μας, γιατί δέν ἔπεσε τό χρυσάφι. Τό χρέος κανονίζεται μέ τήν παλιά σχέση πού εἶχε τό χρυσάφι μέ τή λίρα! Καί μπορεῖ νά συμβεῖ ὥστε ν' αὐξηθεῖ τό δημόσιο χρέος, κι' ἄν ἀκόμα πέσει ἡ λίρα, ἀλλά ἡ ὑποτίμησή της νά εἶναι μικρότερη ἀπό τήν ὑποτίμηση τῆς δραχμῆς Αὐτό ἔγινε κιόλας μέ τό πέσιμο τῆς λίρας τό 1932, ὕστερα ἀπό τήν ἐγκατάλειψη τῆς χρυσῆς βάσης. Ἐπειδή ἡ δραχμή ὑποτιμήθηκε πιό πολύ ἀπό τή λίρα, ἀντί νά μειωθεῖ τό δημόσιο ἐξωτερικό χρέος, αὐξήθηκε. Ἔτσι ἀνέβηκε ἀπό 32 δισεκ. δρχ. σέ 48 δισεκ. δηλαδή αὐξήθηκε κατά 50%.

Γιά νάχουμε πιό παραστατική τήν εἰκόνα τῆς τοκογλυφικῆς καταλήστευσης τῆς χώρας ἀπό τό ξένο καί ντόπιο κεφάλαιο, σημειώνουμε μερικά στατιστικά δεδομένα, πού εἶναι πολύ διαφωτιστικά:

Ἡ ἐπιβάρυνση τοῦ δημόσιου χρέους κατά κεφαλή στή χώρα μας αὐξήθηκε ἀπό 296.9 χρυσά φράγκα τό 1893 σέ 440.9 χρυσ φρ. τό 1932. Στό ἴδιο διάστημα ἡ κατά κεφαλή ἐπιβάρυνση γιά τό τοκοχρεωλύσιο αὐξήθηκε πολύ περισσότερο. Ἀπό 16.1 ἑκατ. φρ. χρ. πού συνολικά πληρώσαμε τό 1893, ὑποχρεωθήκαμε νά πληρώσουμε 201.7 ἑκ. χρ. φρ. τό 1932. Δηλαδή αὐξήθηκε 13 φορές ἡ ὑπηρεσία

τοῦ χρέους, ἐνῶ τὸ κεφάλαιο μόλις τετραπλασιάστηκε. Οἱ πληρωμὲς αὐτὲς στούς ξένους καὶ ντόπιους ὁμολογιούχους ἀφαιροῦν στὴν καλύτερη περίπτωση τὰ 30—40% ἀπὸ τὰ δημόσια ἔσοδα κι' εἶναι δυὸ ὡς τρεῖς φορὲς μεγαλείτερες ἀπὸ τὶς πληρωμὲς τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν χωρῶν. Συγκεκριμένα:

Ἑλλάδα	35%	στὰ δημόσια	ἔσοδα
Ρουμανία	17.6%	»	»
Βουλγαρία	17.5%	»	»
Τουρκία	14.8%	»	»
Γιουγκοσλαβία	11.9%	»	»

Ἡ ἀναλογία αὐτὴ εἶναι πιὸ καταθλιπτικὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα σὲ σχέση μέ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα.

Ἑλλάδα	10%	πάνω	στὸ ἐθνικὸ	εἰσόδημα
Βουλγαρία	2.98%	»	»	»
Ρουμανία	2.93%	»	»	»
Γιουγκουσλαβία	1.68%	»	»	»

Πληρώνουμε λοιπὸν μιά δεκάτη ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα, ἀναλογικὰ 4—5 φορὲς περισσότερο ἀπ' τὶς ἄλλες βαλκανικὲς χῶρες. Ἀλλὰ καὶ σὲ σχέση μὲ τὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες γενικὰ ἡ καταλήστευση, ποὺ γίνεται σὲ βάρος τῆς χώρας μας εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ὅριο. Συγκριτικὰ μὲ 7 χῶρες τῆς Εὐρώπης ἡ σχέση τῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸ χρέος εἶναι:

Γαλλία	7.7%
Ἀγγλία	5.5%
Ἰταλία	5.1%
Πολωνία	5.5%
Βουλγαρία	5.6%
Ρουμανία	4.25%
Ἑλλάδα	9.60%

'Ακόμα δμως πιὸ παραστατικοὶ εἶναι μερικοὶ ἀριθμοὶ γιὰ τὸ τί πήραμε καὶ τὸ τί πληρώσαμε σὲ διάφορες περιόδους.

'Απὸ τὸ 1879—1893 πληρώσαμε γιὰ τοκοχρεολύσια 470.4 ἑκατ. χρ. φρ. καὶ «πήραμε» 464 ἑκατ. χρ. φρ. καινούργια δάνεια.

'Απὸ τὸ 1898—1921 πληρώσαμε γιά τοκοχρεολύσια 729.3 ἑκατ. χρ. φρ.καὶ «πήραμε» 915 ἑκατ. φράγκα καινούργια δάνεια

'Απὸ τὸ 1922—1931 πληρώσαμε γιὰ τοκοχρεολύσιο 923.7 ἑκατ. χρ. φρ. ἐνῶ τά καινούργια δάνεια εἶναι μόνο 820 ἑκατ. χρ. φρ. Εἰδικὰ ἀπὸ τὸ 1926—1930 τὸ Κράτος ἔκαμε δάνεια ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου 12.760 ἑκατ. δρ. καὶ πλήρωσε 20.640 ἑκατ. δηλ. 8 στρογγυλὰ δισεκατ. περισσότερα. Γενικά ἔχουμε πληρώσει πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα μᾶς «ἔδωσαν» κι'ὅμως ὄχι μόνο εἴμαστε χρεωμένοι, ἀλλὰ καὶ χρωστοῦμε πολὺ μεγαλύτερα ποσά κι' ἀπ' τὸ ἀρχικὸ ὀνομαστικὸ κεφάλαιο. Μέ τὴ «ρήτρα τοῦ χρυσοῦ» οἱ ξένοι καὶ οἱ ντόπιοι Σάϋλωκ κατόρθωσαν νὰ κόβουν ἀπ' τὶς σάρκες μας λίτρες κρέας καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ βάλουνε, ὅπως ὁ Σάϋλωκ τοῦ Σαίξπηρ, τέτοιο ὅρο στὸ ὁμόλογο. Οἱ σύγχρονοι ὅμως Σάϋλωκ εἶναὶ περισσότερο διπλωμάτες κ' εἶχαν συνεργάτες τοὺς Γραικύλους πατριδοσπεκουλάντες, ποὺ δὲν εἶχε ὁ ἄτυχος Σάϋλωκ τοῦ Σαίξπηρ. Κι' ἀλοίμονό μας, ὅσο πέφτει ἡ λίρα, τόσο θ' αὐξαίνουν οἱ λίτρες κρέας, ποὺ θὰ κόβουν ἀπ' τις σάρκες μας..

'Η ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν 'Αγγλία. Τὸ Δημόσιο 'Ελληνικὸ χρέος μοιράζεται στὴ Διεθνῆ χρηματαγορὰ μὲ τὰ ἑξῆς ποσοστά: 55%, στὴν 'Αγγλία, σὲ χέρια Ἄγγλων

ὁμολογιούχων καὶ ἄλλων κομιστῶν—ποὺ οἱ περισσότεροι εἶναι Ἕλληνες κεφαλαιοῦχοι.—5%, στὴ Γαλλία, 7% στὴν Ἀμερική, 3,4% στὴ Σουηδία, 3% στὸ Βέλγιο, 0,5% στὴν Ἑλβετία, 0,5% στὴν Ἰταλία, 0,4% στὴν Ὁλανδία, καὶ τὰ ὑπόλοιπα 25% στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ μιλᾶνε μονάχοι τους. Ἂν ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται σὲ σημαντικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο, ἡ ἐξάρτηση αὐτὴ εἶναι ὄχι μόνο σὲ μεγάλο ποσοστὸ ἀλλὰ στὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Λένε ἐπίσης οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ πὼς τὰ συμφέροντα τῶν ξένων, δηλαδὴ τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁμολογιούχων εἶναι κοινὰ στὴν ἀπομύζηση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οἱ Ἕλληνες ὁμολογιοῦχοι κρατοῦν τὰ 25,2% τῶν ὁμολογιῶν, ποὺ βρίσκον ται στὴν Ἑλλάδα καὶ ἕνα μέρος τῶν ὁμολογιῶν ποὺ βρίσκονται στὴν Ἀγγλία. Ὅσο λοιπόν, περισσότερο χρυσάφι καταφέρουν ν' ἀποσπάσουν οἱ Ἄγγλοι, τόσο τὸ καλύτερο καὶ γιὰ τοὺς ντόπιους ὁμολογιούχους, ποὺ κάνουν ὅ,τι περνάει ἀπὸ τὰ χέρια τους γιὰ ν' αὐξήσουν αὐτὰ τὰ ποσά.

Λένε ὅμως καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα οἱ ἀριθμοί. Ἀποκαλύπτουν τὸ μυστικὸ τῆς πολιτικῆς διείσδυσης τῆς Ἀγγλίας στὴ χώρα μας, τῆς ἰμπεριαλιστικῆς Ἀγγλίας, ποὺ σ' ἕνα ὁλάκερο αἰώνα κατάφερε νὰ καθορίζει τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδας, ὅπως ἦταν τὸ δικό τους συμφέρο καὶ ὄχι ὅπως ἀπαιτοῦσαν τὰ ἐθνικά μας δίκαια. Φανερώνουν ἐπίσης τί κρύβεται κάτω ἀπ' τὴ φιλία τῶν κυριάρχων τάξεων πρὸς τὴν Ἀγγλία. Κάτω ἀπ' τὴ «φιλία» αὐτὴ δὲν ὑπάρχει παρὰ ὁ μπεζαχτᾶς, οἱ ὁμολογίες τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν ντόπιων ὁμολογιούχων. Τὸ ἴδιο καὶ ἀντίστροφα. Μπεζαχτᾶς καὶ ἄλλα συμφέρυντα.

3. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μία ἀγροτική— βιομηχανική χώρα. Ἡ γεωργία ἔχει τὴν πρώτη θέση στὴ σύνθεση τῆς οἰκονομίας ὄχι μόνο ἀπ' τὴν ἄποψη τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ μὲ ποσοστὸ 65%, ἀλλά κυρίως ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ὄγκου τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στὸ σύνολο τῆς παραγωγῆς. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀντιπροσωπεύουν ἕνα ποσοστὸ 70% στὴ συνολικὴ ἀξία τῆς χρονιάτικης παραγωγῆς.

Ἡ ἐξέλιξη τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἔχει ἕναν ἀργὸ καὶ βασανιστικὸ ρυθμό, ὄχι γιὰ αἰτίες φυσικές, ἀλλὰ γιὰ ἱστορικούς—κοινωνικούς λόγους. Ἡ Ἑλλάδα ἀνήκει τὸν τύπο ἐκεῖνο τῶν χωρῶν ποῦχουν ἕνα μέσο ἐπίπεδο καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης καὶ ποὺ ὁ ἀστικοδημοκρατικὸς μετασχηματισμὸς δὲν ἔχει ὁλοκληρωθεῖ. Βασικὰ ἀστικοδημοκρατικὰ προβλήματα παραμένουν ἄλυτα, γεγονὸς ποὺ στάθηκε ἐμπόδιο στὴν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων. Πάνω στὴν οἰκονομία τῆς χώρας βαραίνει καταθλιπτικὰ ἕνας ὄγκος ἀπὸ μισοφεουδαρχικὰ ὑπολείμματα καὶ μισοφεουδαλικὲς σχέσεις, ποὺ μαζὺ μὲ τὴν σημαντικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο καὶ τὸ ἀτέλειωτο ξεζούμισμα στάθηκε τὸ φρένο στὴν οἰκονομική, πολιτική, πνευματικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Α' Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ. Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία εἶναι σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἐλαφριὰ βιομηχανία. Γιὰ βαρειὰ βιομηχανία δὲν μπορεῖ νὰ γίνει λόγος. Ἡ μεταλλουργικὴ καὶ μηχανολογικὴ βιομηχανία μαζὺ δὲν ἀντιπροσωπεύουν παρὰ ἕνα ποσοστὸ 5% στὸ σύνολο τῆς παραγωγῆς. Τόσο ὅμως οἱ μεταλλουργικὲς ἐπιχειρήσεις, ὅσο καὶ οἱ μηχανολογικὲς βρίσκονται σὲ ὑποτυπώδη κατάσταση. Ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία εἶναι κυρίως μεταλλευτικὴ βιομηχανία, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐξόρυξη τῶν μεταλλευμάτων παρὰ μὲ τὴν ξεκαμίνευσή τους. Τὸ ἴδιο ὁ κλάδος τῆς μηχανολογικῆς βιομηχανίας δὲν παράγει μηχανὲς —μέσα παραγωγῆς, ἀλλὰ περιορίζεται σ' ἐπισκευές. Ἡ ἔλλειψη σιδεροβημηχανίας μὲ ὑψικάμινες καὶ βιομηχανίας ἀτσαλιοῦ περιορίζουν σ' αὐτὸ τὸ ρόλο τὶς μηχανολογικὲς ἐπιχειρήσεις. Ἐλάχιστα εἶναι τὰ ἐργοστάσια ποὺ κατασκευάζουν γνωργικὰ μηχανήματα, φέρνοντας ὅμως ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ κατεργασμένες τὶς πρῶτες ὕλες.

Ἀπὸ τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς χρησιμοποιοῦν ντόπιες πρῶτες ὕλες οἱ βιομηχανίες καπνοῦ, οἰκοδομικές, μεταλλευτικὲς καὶ εἰδῶν διατροφῆς—ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ τὴν ἀλευροβιομηχανία. Οἱ ὑπόλοιποι κλάδοι ἐξαρτιοῦνται ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ καὶ φέρνουν ξένες πρῶτες ὕλες ἴσαμε ποσοστὸ 90% στὶς ἀνάγκες τους. Τὸ ἴδιο ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ἐξαρτιέται ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ σὲ καύσιμες πρῶτες ὕλες. Προπολεμικὰ ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ντόπιου λιγνίτη δὲν ἦταν σὲ ἀξία ἀνώτερη ἀπὸ 3—5% στὴ συνολικὴ ἀξία τῶν καυσίμων (πετροκάρβουνο, ἀκάθαρτο πετρέλαιο, μπενζίνα). Ἡ σὲ τέτοιο βαθμὸ ἐξάρτηση τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ σὲ καύσιμες ὕλες δὲν πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ σὰν συνέπεια φυσικῆς ἀδυ-

ναμίας τῆς χώρας. Τὴν αἰτία της πρέπει νὰ τὴν δοῦμε στοὺς γενικοὺς λόγους καθυστέρησης τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ πιὸ εἰδικὰ στὴν ἀνικανότητα τῆς ἀστικῆς τάξης νὰ χρησιμοποιήσει τῆς πηγὲς τῆς ντόπιας κινητήριας δύναμης.

Προπολεμικὰ ἡ κινητήρια δύναμη τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας εἶχε τὴν ἀκόλουθη σύνθεση: Μὲ ἀτμὸ 58.33°/₀, μὲ νερὸ 3.15°/₀, μὲ μπενζίνα καὶ πετρέλαιο 35,75°/₀, μὲ ἠλεκτρισμὸ 2.67°/₀. Σ' ἕνα σύνολο τῆς κινητήριας δύναμης τῆς βιομηχανίας μας ἀπὸ 300.000 ἄλογα, τὰ νερά μας, φτηνὴ καὶ ἄφτονη πηγὴ ἐνέργειας χρησιμοποιοῦνται σ' ἕνα ἀσήμαντο ποσοστό.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξη ἔβαλε τὴν σφραγίδα της καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἐλαφριὰ βιομηχανία, κύρια ἐπίδοση τοῦ ἑλληνικοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἐλαφριὰ βιομηχανία, παρὰ τὸν ὄγκο της καὶ τὴν ποσοτική της ἐπέχταση, ἀναπτύχθηκε ἀντιπαραγωγικά. Ἡ ἑλληνικὴ ἐλαφριὰ βιομηχανία δὲν ἔχει δυνάμεις ὀργανικῆς ἀνάπτυξης. Δὲν ἀναπτύχθηκε, ἐπειδὴ κλείνει μέσα της δικέςτης θρεφτικὲς ρίζες — μιὰ δική της πηγὴ ζωτικότητας, ἀλλὰ γιατὶ στηρίχτηκε σὲ τεχνητὲς βάσεις: τοὺς ψηλοὺς δασμοὺς καὶ τὰ χαμηλὰ μεροκάματα. Πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν ὑπάρχει τέτοια δασμολογικὴ προστασία, ὅση ἀπὸ χρόνια καθιερώθηκε γιὰ τὴν ἑλληνικὴ βιομηχανία. Οἱ δασμοὶ ἀρχίζουν ἀπὸ 70°/₀ καὶ φθάνουν τὰ 200°/₀ πάνω στὴν ἀξία τῶν ξένων προϊόντων, μαζὺ μ' ὅλα τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς στὸν Πειραιᾶ. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ λαός μας πληρώνει σὲ διπλάσια καὶ τριπλάσια τιμὴ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἀπ' αὐτὴ πού τὰ πληρώνουν οἱ λαϊκὲς μᾶζες τῶν ξένων χωρῶν. Συνεπῶς ἕνα μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μοιράζεται ἀνάμεσα στὸ στὸ Κράτος καὶ τοὺς βιομηχάνους. Τὸ Κράτος εἰσπράττει

τούς ψηλούς δασμούς καὶ οἱ βιομήχανοι τὴ διαφορὰ τῆς τιμῆς. Αὐτὴ ἡ γκαρδιακὴ συνεργασία σὲ μιὰ ληστρικὴ μοιρασιὰ ἀποδεικνύει, ἀλήθεια. ὅτι τὸ Κράτος δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ! πού χάρη στὴν κρατικὴ πολιτικὴ ληστεύεται διπλά!.

Τὰ χαμηλὰ μεροκάματα, ἡ ἄλλη βάση ἀνάπτυξης τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ξεπέφτουν διαρκῶς πιὸ πολὺ καὶ πλαταίνουν τὰ περιθώρια κέρδους τοῦ ἑλληνικοῦ κεφαλαίου. Σύμφωνα μὲ τὰ στατιστικὰ δεδομένα, ἐνῶ ἡ ζωὴ ἀπὸ τὸ τὸ 1914 ἴσαμε προπολεμικὰ εἶχε ἀκριβήνει 25 φορές, τὰ μεροκάματα δὲν μεγάλωσαν πάνω ἀπὸ 10—12 φορές, πράμα πού σημαίνει ὅτι πέσανε στὸ μισὸ τῆς ἀγοραστικῆς δύναμης τοῦ 1914. Συνεπῶς ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἐξαθλίωση τῆς ἐργαιτκῆς τάξης μεγάλωσαν στὸ διπλάσιο τὴν τελευταία 25ετία. Κ' ἐνῶ ἡ ἀπόλυτη ἐξαθλίωση τῆς ἐργατικῆς τάξης μεγάλωνε, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ ὁ ἄλλος νόμος τῆς καπιταλιστικῆς συσσώρευσης, τῆς συγκέντρωσης καὶ συγκεντρωποίησης τοῦ κεφαλαίου λειτούργησε μὲ ἀκρίβεια καὶ στὴν καθυστερημένη ἑλληνικὴ βιομηχανία. Ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ κίνηση τοῦ κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε στὴ χώρα μας μὲ τὴ μορφὴ τῶν ἀνωνύμων ἑταιρειῶν Ἔτσι σὲ 4.500 βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις, πού εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ συγκεντρωμένες στὴν Ἀθήνα—Πειραιᾶ—Ἐλευσίνα, οἱ 500 ἀνήκουν σὲ ἀνώνυμες ἑταιρίες (τὸ 1933 ἀνῆκαν μόνον 305) πού ἀντιπροσωπεύουν τὰ 70°/ₒ τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου. Κι' αὐτὲς ὅμως οἱ βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις τῶν ἀνωνύμων ἑταιριῶν δὲ μπόρεσαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τούς ὅρους πού ἐδημιούργησε ἡ ἰδιομορφία τῆς ἑλληνικῆς ἐξέλιξης. Κι' αὐτὲς δὲν ἔχουν τὰ χρειαζούμενα κεφάλαια καὶ ἰδίως «κεφάλαια κίνησης»,γενικὴ ἔλ-

λειψη τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Τὸ χρηματιστικὸ κεφάλαιο καὶ οἱ Τράπεζες δανείζουν κατὰ κύριο λόγο στὸ ἐμπόριο καὶ ὄχι στὴ βιομηχανία,γιατὶ ἀπὸ τὸ ἐμπόριο ἔχουν ἐξασφαλισμένο καὶ μεγαλύτερο κέρδος. Τὰ «κεφάλαια κίνησης» γιὰ πρῶτες ὕλες, ἀγορὰ ἐργατικῆς δύναμης κλπ. δὲν εἶναι στὴν καλύτερη περίπτωση πάνω ἀπὸ 10%. τοῦ συνολικοῦ κεφαλαίου, ἡ ἔλλειψη δὲ αὐτὴ ὑποχρεώνει τὴ βιομηχανία νὰ δανείζεται μὲ μεγάλους τόκους καὶ νὰ ἐπιβαρύνει δυσανάλογα τὴν ἀξία τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Εἶναι λοιπὸν κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη σὲ μειονεχτικὴ θέση ἀπέναντι στὴ ξένη βιομηχανία.

Β' ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. Ἡ ἱστορικὴ καταδίκη τοῦ καθεστῶτος τῆς ἀστοτσιφλικάδικης κυριαρχίας καὶ ἐκμετάλλευσης βεβαιώνεται, ἐξὸν ἀπὸ τἆλλα, καὶ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι στάθηκε ἀνίκανο νὰ χρησιμοποιήσει καὶ στὸ ἐλάχιστο ποσοστὸ τὶς ντόπιες πρῶτες ὕλες καὶ τὶς ἑλληνικὲς δυνάμεις ἐνεργείας. Δὲν μποροῦμε φυσικὰ νὰ ξέρουμε πόσος εἶναι πάνω—κάτω ὁ φυσικὸς πλοῦτος τῆς χώρας μας καὶ πόσες εἶναι οἱ δικές μας κινητήριες δυνάμεις, δεῖγμα κι' αὐτὸ τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς μας καθυστέρησης. Ξέρουμε ὅμως καλὰ πὼς ἔχουμε πρῶτες ὕλες γιὰ νὰ δημιουργήσουμε ἀξιόλογους κλάδους βαρειᾶς βιομηχανίας, ἀλλὰ τὶς στέλνουμε ἀκατέργαστεςστὸ ἐξωτερικό, γυμνώνοντας κομπογιανίτικα τὸν ἐθνικὸ πλοῦτο. 400.000—500.000 τόννους σιδερομεταλλεύματα, σιδεροπυρίτη κ.ἄ. μεταλλεύματα ἐξάγουμε κάθε χρόνο, τά τελευταῖα μάλιστα χρόνια κατὰ κύριο λόγο στὴ Γερμανία. Στὴ σπάταλη αὐτὴ διοχεύτευση τοῦ μεταλλευτικοῦ πλούτου στὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία ἔχουμε ἕνα ἀκόμη μέτρο τῆς ἀντεθνικῆς πολιτικῆς τῶν κυρίαρχων τάξεων,

ξεχωριστὰ μάλιστα στὴν περίοδο τῆς 4ης Αὐγούστου ὅπου ὁ μεγάλος ὄγκος τῆς ἐξαγωγῆς εἶχε προορισμὸ τὴ Γερμανία. Τὸ ἐθνοκτόνο καθεστὸς τῆς 4ης Αὐγούστου μὲ τὸ νὰ στέλνει στὴ Γερμανία ἑκατοντάδες χιλιάδες τόννους σιδερομεταλλεύματα καὶ βωξίτη, πρῶτες ὗλες γιὰ κανόνια, τάνκς καὶ ἀεροπλάνα, προετοίμασε κι' ἀπὸ αὐτὴ τὴν πλευρὰ τὴν ἐθνικὴ ὑπουδούλωση

Ποιὲς δυνατότητες ἔχουμε νὰ δημιουργήσουμε μιὰ σιδεροβιομηχανία στὴν 'Ελλάδα; Εἶναι κατάλληλα τὰ ἑλληνικὰ σιδερομεταλλευματα γιὰ μιὰ βιώσιμη σιδεροβιομηχανία;

Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀκόμα καὶ στὸ στάδιο τῆς θεωρίας μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια ἄρχιζε νὰ ἐξετάζεται κάπως σοβαρότερα κι' ἐπιστημονικώτερα. 'Οπωσδήποτε σήμερα εἶναι ξεκαθαρισμένο πὼς τὰ ἑλληνικὰ σιδερομεταλλεύματα, ἂν ὑστεροῦν σὲ ἄλλες ἰδιότητες ἀπὸ τὰ σουηδικὰ σιδερομεταλλευματα, δὲν εἶναι κατώτερα σὲ περιεχτικότητα. Τὰ ντόπια σιδερομεταλλευματα ἔχουν περιεχτικότητα 50%, καὶ ἀπ' τὴν ἄποψη αὐτὴ εἶναι πολὺ κατάλληλη πρώτη ὕλη γιὰ τὴ σιδεροβιομηχανία, χωρὶς δυσανάλογη ἐπιβάρυνση τῆς ἀξίας τῆς παραγωγῆς της. Ὅμως μ' ὅλο ποὺ διαθέτουμε καλὴ πρώτη ὕλη γιὰ τὴ δημιουργία σιδεροβιομηχανίας, τὸ Κράτος ἔδωσε σὲ ντόπιους καὶ ξένους ἐκμεταλλευτὲς τὸ προνόμιο τῆς ἐξόρυξης μεταλλευμάτων ποὺ ἄσωτα καὶ ἀχόρταγα ἰδιοποιοῦνται τὸν ἐθνικὸ πλοῦτο καὶ πουλοῦν τὰ ἑλληνικὰ σιδερομεταλλεύματα, μὲ περιεχτικότητα 50%, 200—300 δραχμὲς τὸν τόννο. Δηλαθὴ ἕνας τόννος σίδερο στοιχίζει στοὺς ξένους ποὺ στὶς χῶρες τους τὸ ἐξάγουμε, 400—600 δρ. γιὰ νὰ μᾶς τὸν πουλήσουν κατεργασμένο σὲ δεκαπλάσια

τιμή 4000—5000 δραχμές τόν τόννο. Ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ ἀντεθνικοῦ μεταπρατισμοῦ εἶναι ὅτι γιά νά ἀγοράσουμε σίδερο ἐπιβαρύνουμε τήν εἰσαγωγή μέ πολλές ἑκατοντάδες ἑκατομ., ἐνῶ μόλις εἰσπράττουμε ἀπό τήν ἐξαγωγή ἐλάχιστες δεκάδες ἑκατομμύρια.

Γιά τή δημιουργία μιᾶς βιώσιμης σιδεροβιομηχανίας δέν ἔχουμε μόνο καλή πρώτη ὕλη, ἀλλά καί τήν ἀπαραίτητη κινητήρια δύναμη.Γιά τό ξεκαμίνεμα τοῦ σιδερομεταλλεύματος ἔχουμε τή δυνατότητα νά χρησιμοποιήσουμε εἴτε τίς ὑδροηλεκτρικές δυνάμεις πού κρύβουνται στίς ἄφθονες ὑδατοπτώσεις τῆς χώρας, εἴτε τόν ἑλληνικό λιγνίτη, πού τά κοιτάσματά του εἶναι πλούσια σέ πολλές περιοχές τῆς Ἑλλάδας. Στήν πρώτη περίπτωση ἡ σιδεροβιομηχανία θά δούλευε μέ μοντέρνο τρόπο, μέ τόν ἠλεκτρισμό, πού θά ἀποδεσμεύαμε ἀπό τίς ὑδατοπτώσεις. Στή δεύτερη περίπτωση θά δούλευε μέ κλιβάνους περιστροφικούς, πού θά χρησιμοποιοῦσαν ὄχι κώκ ἀλλά ἑλληνικό λιγνίτη, ἀφοῦ προυηγούμενα τόν ἐξανθρακώναμε. Φυσικά μιά τέτοια ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων μιά τέτοια χρησιμοποίηση τῶν ντόπιων πρώτων ὑλῶν καί τῶν ἑλληνικῶν πηγῶν ἐνέργειας προϋποθέτει παραγωγική τοποθέτηση μεγάλων κεφαλαίων, ἐπιδίωξη δηλαδή πούβ ρίσκεται σέ βαθύτατη ἀντίθεση μέ τήν ἐμποροτοκογλυφική ὑπόσταση τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Εἶναι ὅμως οὐσιῶδες νά πιστοποιήσουμε ὅτι ἡ ἀνυπαρξία βαρειᾶς βιομηχανίας καί γενικώτερα γερά θεμελιωμένων καί βιώσιμων κλάδων βιομηχανικῶν κι' ὄχι παρασιτικῶν καί δασμοβίωτων, δέν χρωστιέται στήν ἔλλειψη πρώτων ὑλῶν καί ντόπιας κινητήριας δύναμης, ἀλλά στήν ἀντιδραστικότητα τῆς ἀστικῆς τάξης, στόν ἐμπορομεσιτικό καί μεταπρατικό της

χαρακτῆρα. Δὲν κατακρίνουμε τὴν ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξη καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἀστοτσιφλικάδικο κράτος πῶς δὲν ἀνάπτυξαν καὶ δὲν προώθησαν τὴν Ἑλλάδα στὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο τῶν πρωτοπόρων καπιταλιστικῶν χωρῶν, οὔτε ὅτι παραμελήσανε νὰ δημιουργήσουνε βιομηχανικοὺς κλάδους ἐκεῖ, ποὺ λείπουν οἱ πρῶτες ντόπιες ὕλες καὶ οἱ ἄλλες ἐγχώριες δυνάμεις. Τὸ ἱστορικὸ μαστίγωμά της γίνεται τελεσίδικο γιατὶ στάθηκε ἀνίκανη νὰ δημιουργήσει βιομηχανίες, ἐνῶ ὑπάρχουν κ' ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχουν οἱ δυνατότητες. Ἀπὸ 64 δισεκ. τοῦ δημόσιου χρέους ἂν διαθέταμε στὰ 100 χρόνια, ἕνα κάποιο ποσοστό, μερικὰ δισ. δραχμές, θὰ μπορούσαμε ν' ἀλλάξουμε ριζικὰ τὴν ὄψη τῆς χώρας. Μὲ 10—20 δισεκ. θὰ εἶχαν γίνει τεράστια παραγωγικὰ ἔργα, ὑδροηλεχτρικά, ἀποξηραντικά, ἀρδευτικά, συγκοινωνιακά, ἐκπολιτιστικά. Τὰ τοκοχρεολύσια γιὰ 2—3 χρόνια ἢ τὰ μισὰ ἀπ' ὅσα παραπανίσια ἔκλεψε ὁ Δ.Ο.Ε. σὲ μιὰ δεκαετία, θὰ ἦταν ἀρκετὰ νὰ κάμουν τὴν Ἑλλάδα ἀγνώριστη ἀπὸ παραγωγικὴ ἄποψη. Μὰ τὸ ἀντιλαϊκὸ Κράτος ἤξερε νὰ δανείζεται λίγα γιὰ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» καὶ νὰ πληρώνει χιλιαπλάσια, βγάζοντας κυριολεχτικὰ στὸ σφυρὶ τὴν Ἑλλάδα, τὸν πλοῦτο της καὶ τὸ λαό της. Παλάλληλα τὸ ἑλληνικὸ κεφάλαιο ἤξερε νὰ ζεῖ ἀπὸ τὴν τοκογλυφία εἴτε μονάχο του σὲ ἐμπορομεσιτικὲς ἐπιχειρήσεις, εἴτε σὲ συνεργασία μὲ τὸ ξένο τοκογλυφικὸ κεφάλαιο.

Οἱ ἑλληνικὲς δυνατότητες δὲν ἐπιτρέπουν νὰ δημιουργηθεῖ καὶ νὰ προκόψει μόνον ὁ κλάδος τῆς σιδεροβιομηχανίας, ἀλλὰ καὶ σειρὰ ἀπὸ ἄλλους κλάδους, ἀπὸ τὴ βιομηχανία ἀλουμίνιου ὡς τὶς πιὸ ἀποδοτικὲς χημικὲς βιομηχανίες. Καθὼς σημειώσαμε, τὸ ἐθνοχτόνο καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου ἔστελνε στὴ Χιτλερικὴ βιομηχανία

τὸν ἑλληνικὸ βωξίτη, πρώτη ὕλη γιὰ τὸ ἀλουμίνιο καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ κυριολεχτικὰ προμήθευε τὰ ὅπλα στοὺς ἐχθροὺς τῆς χώρας γιὰ τὴν ὑπουδούλωση στὴν πιὸ βάρβαρη τυραννία, ποὺ γνώρισε ἡ ἀνθρωπότητα. Πολλὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες τόννων βωξίτη διοχέτευσε στὸ Γ' Ράϊχ τῶν Οὕννων ἡ συμμορία Γλύξμπουργκ—Μεταξᾶ—Μανιαδάκη. Καὶ μὲ τὸν ἑλληνικὸ αὐτὸ βωξίτη κατασκευάστηκαν πολλὰ ἀπ' τὰ χιτλερικὰ ἀεροπλάνα, ποὺ μὲ τὰ μαῦρα τους φτερὰ μόλυναν τὴν καθαρότητα τοῦ γελούμενου ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ σκόρπισαν τὴ φρίκη καὶ τὸ θάνατο στοὺς ἄντρες, τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδας, πρὶν κι' ὕστερα ἀπ' τὴν ἐθνικὴ ὑπουδούλωση.

Μὲ τοὺς βωξίτες ποὺ ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα—μόνο στὴ Φθιωτιδοφωκίδα λογαριάζουν 50 ἑκατ. τόννους—θὰ μποροῦσε ἡ χώρα μας νὰ γίνει μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες χῶρες παραγωγῆς κ' ἐξαγωγῆς ἀλουμίνιου. Ἡ βιομηχανία αὐτὴ τοῦ ἀλουμίνιου, ὅπως καὶ ἡ σιδεροβιομηχανια θ' ἄφηνε μεγάλα κέρδη, πάνω ἀπὸ 40°/ₒ. Γιὰ μιὰ χρονιάτικη παραγωγὴ 10.000 τον. ἀλουμίνιου—4 τον. βωξίτη βγάζουν ἕνα τόν. ἀλουμίνιο—θὰ χρειαζόμαστε γιὰ ἠλεχτρόλυση καὶ ἠλεχτροκίνηση 200-300 ἑκχτ. κιλοβάτ, δύναμη ποὺ θὰ τὴν παίρναμε μὲ συμφέρουσα τιμὴ κόστους ἀπ' τὶς ἑλληνικὲς ὑδατοπτώσεις. Τὰ ὑδροηλεχτρικὰ ἔργα θ' ἀπαιτοῦσαν κεφάλαια 850 ἑκ. δραχ.(*), ὑπολογίζουν οἱ εἰδικοί, ἡ χρονιάτικη ὅμως ἀξία παραγωγῆς ἀλουμινίου δὲν θὰ ἦταν κατώτερη ἀπὸ 500 ἑκ. μὲ καθαρὰ κέρδη 150—200 ἑκατ. δραχμές.

Ἀπ' ὅσα εἴπαμε πιὸ πάνω εἶναι ὁλοφάνερη ἡ μεγάλη

(*) Ὅπου μιλᾶμε γιὰ δραχμὲς ἐννοοῦμε προπολεμικές, ὅπως καὶ γενικὰ ὅλα τὰ δεδόμενα ἀνάγονται σὲ προπολεμικὲς στατιστικές.

ἀξία τῶν ὑδατοπτώσεων σὰν φτηνῆς ντόπιας πηγῆς ἐνέργειας καὶ σὰν τεράστιας ὑλικῆς δύναμης γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ τὴ μεταμόρφωση τῆς χώρας. Μὰ τὸ ἀντιλαϊκὸ καθεστὼς μὲ τὴν 120χρονη πολιτική του, ὅπως συμπίεσε ἀσφυχτικὰ τὶς προσωπικὲς δυνάμεις, τὸν ἐργαζόμενο λαό, δέσμευσε κ' ἔφραξε τοὺς κρουνοὺς τῆς λαϊκῆς δραστηριότητας καὶ τὶς χειμαρώδεις πηγὲς τῆς λαϊκῆς δύναμης, καταδίκασε στὴν πεῖνα, στὸν ἐκφυλισμὸ καὶ τὴν ἀμορφωσιά τους Ἕλληνες, ἔτσι μὲ τὴν ἴδια πολιτική του, κράτησε σὲ βαθὺ λήθαργο τὶς ὑλικὲς δυνάμεις. Τέτοια ἦταν ἡ νάρκη τῶν ἀστοτσιφλικάδων, ποὺ πρὶν λίγα χρόνια οὔτε κἂν ὑποψιάζονταν τοὺς θησαυροὺς ποὺ κρύβονται στὶς ὑδατοπτώσεις. Μόλις τὴν τελευταία 20ετία ἔγιναν τὰ πρῶτα ὑδραυλικὰ ἔργα στὸν Γλαῦκο τῆς Πάτρας, στὰ Χανιά, στὴ Βέρροια, στὴ Νάουσα, Βοδενά, Ὀρεστιάδα καὶ στὸν κάτω Γοργοπόταμο κλπ., βασικὰ γιὰ ἠλεχτροφωτισμὸ καὶ ὄχι γιὰ ἠλεχτροχημικὲς βιομηχανίες καὶ παράγουνε δύναμη μόλις 10.000 ἄλογα. Καμμιὰ συστηματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν εἶχε γίνει καὶ νόμιζαν γενικὰ τὴν κινητήρια δύναμη ἀπὸ τὶς ὑδατοπτώσεις 10 φορὲς κατώτερη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ μίνιμουμ ὑπολογίστηκε τὴν τελευταία μόλις πενταετία. Πίστευαν δηλαδὴ πὼς θὰ μπορούσαμε ν' ἀποδεσμεύσουμε κινητήρια δύναμη μόνο 300.000 ἄλογα, ὅση πάνω κάτω εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ποὺ τὴν προμηθεύεται ἀπὸ ξένες καύσιμες ὕλες —πετρέλαια, μπενζίνες, πετροκάρβουνο—καὶ ξοδεύει κάθε χρόνο ἕνα (1) δισεκατομμύριο δραχμές, τὸ 1)10 τῆς εἰσαγωγῆς. Ἡ μίνιμουμ ὅμως ἐνέργεια τῆς Ἑλλάδας εἶναι κατὰ περιοχές, σὲ κιλοβάτ:

Μακεδονία	759	ἑκατομ.
Θεσσαλία	79	»
Στερεά Ἑλλάδα	715	»
Πελοπόννησος	386	»
Ἤπειρος	225	»
Σύνολο	2.164	ἑκατομ.

Μὲ τὴ δύναμη αὐτή, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ πολὺ ἀνώτερη—ἄλλωστε δὲν λογαριάζουμε τὴν ὑδροηλεκτρικὴ ἐνέργεια τοῦ Εὐρίπου καὶ ἄλλων πηγῶν— μποροῦμε:1) νὰ καλύψουμε στὸ δεκαπλάσιο τὶς ἀνάγκες σὲ καύσιμες ὕλες τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας. Αὐτὸ σημαίνει πῶς μποροῦμε ν' ἀναπτύξουμε ἄλλες τόσες φορὲς τὴν ἑλληνικὴ βιομηχανία, νὰ τὴν κάνουμε βιώσιμη, νὰ τὴν ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὴ δουλεία της στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τὶς ξένες καύσιμες ὕλες, νὰ δημιουργήσουμε μεγάλους καὶ σοβαροὺς κλάδους βιομηχανίας, νὰ ἐλαφρώσουμε τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου. 2) Νὰ δώσουμε φτηνὸ καὶ ἄφτονο ἠλεχτρικὸ φῶς ὄχι μόνο στὶς πόλεις μὰ καὶ στὰ χωριά, ἀνεβάζοντας ἔτσι τὴ στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ. 3) Νὰ δώσουμε δουλιὰ καὶ ψωμὶ σὲ δεκάδες χιλιάδες ἐργάτες γιὰ πολλὰ χρόνια. 4) Νὰ βάλουμε γερὰ θεμέλια γιὰ τὴν ὁλόπλευρη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας, ποὺ θὰ γίνει μὲ τὴ σειρά της βάση γιὰ τὴν ἐκπολιτιστικὴ ἄνοδο.

Τὰ μεγάλα αὐτὰ ὑδραυλικὰ ἔργα, ποὺ σημαίνουν ριζικὴ μεταμόρφωση τῆς Ἑλλάδας, εἶναι ἔργα «μακρᾶς πνοῆς», ποὺ μόνον ἕνα λαϊκὸ κράτος, ἕνα καθεστὼς Λαϊκῆς Δημοκρατίας μπορεῖ νὰ ἐχτελέσει ἢ τὸ ὀλιγώτερο ν' ἀρχίσει νὰ ἐχτελεῖ συμπληρώνοντας διαρκῶς τὴν ἐχτέλεση τοῦ προγράμματος. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο, πῶς ἡ 4η Αὐγούστου, ἡ συνέχιση καὶ ἀνάπτυξη τῆς

ἀντιλαϊκῆς πλουτοκρατικῆς πολιτικῆς, ἔκανε μόνο φτηνὸ δημαγωγικὸ θόρυβο γύρω ἀπὸ ἕνα μεγάλο πρόγραμμα ὑδραυλικῶν ἔργων ποὺ θὰ ἐκτελοῦσαν ξένοι καὶ Ἕλληνες κεφαλαιοῦχοι. Ἀπὸ τὴ δημαγωγία ἴσαμε τὰ ἔργα ὑπάρχει χάος. Ἡ 4η Αὐγούστου ἐκεῖνο ποὺ μποροῦσε νὰ κάνει ἦταν νὰ ὑποδουλώσει τὴ χώρα τάχατες γιὰ νὰ ἐκτελέσει ἔργα, ποὺ δὲν εἶχε τὴν πρόθεση οὔτε καὶ τὴν δύναμη νὰ τὰ κάνει. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν προχώρησε πέρα ἀπ' τὸ δημαγωγικὸ θόρυβο.

Γ'. Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ. Οἱ ἐκτάσεις ποὺ καλλιεργοῦνται στὴν Ἑλλάδα αὐξήθηκαν τὴν τελευταία προπολεμικὴ δεκαετία σὲ 24 ἑκατ. στρέμματα. Στὸ διάστημα αὐτὸ εἴχαμε μιὰ αὔξηση ἀπὸ 7 ἑκατ. στρέμματα, ποὺ στὸ μεγάλο μέρος τους δόθηκαν στὴ σιτοκαλλιέργεια. Ἡ κατανομὴ τῶν ἐδαφῶν ποὺ καλλιεργοῦνται εἶναι κατὰ εἴδη καλλιέργειας: 70% σὲ σιτηρά, 5.9% σὲ ὄσπρια, 2.6% σὲ λαχανικά, 8% σὲ βιομηχανικὰ καὶ ἀρωματικὰ φυτά, 2.5% σὲ ζωοτροφικὰ προϊόντα, 7.5% σὲ ἀμπέλια καὶ 3.5% σὲ σταφίδες. Τὰ ἐλαιόδεντρα καὶ τὰ ὀπωροφόρα πιάνουν ἔκταση 2 ἑκατ. στρέμματα.

Ἡ μεγάλη ἀναλογία σὲ καλλιέργεια σιτηρῶν εἶναι ἡ πιὸ χτυπητὴ ἀπόδειξη τῆς καθυστέρησης τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Ὅπως στὴ βιομηχανία ἔτσι καὶ στὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία ἐφαρμόστηκε μιὰ ἀντιοικονομικὴ πολιτική. Κ' ἐδῶ τὸ ἀστοτσιφλικάδικο μπλὸκ ἔβαλε τὴ σφραγῖδα τῆς ἀντιπαραγωγικῆς καὶ παρασιτικῆς πολιτικῆς του. Παρὰ τὶς ἀντίθετες φυσικὲς δυνατότητες τῆς χώρας, μὲ τυφλὸ πεῖσμα ἀκολουθήθηκε μιὰ πολιτικὴ σιτάρκειας, ποὺ στὸ βάθος της, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ ὄψη της γιὰ δῆθεν προστασία τῆς ντόπιας παραγωγῆς καὶ τῶν

παραγωγῶν, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀντεθνικὴ πολιτικὴ γιὰ τυχοδιωκτικὲς ἐξορμήσεις, ἕνας μανιακὸς μεγαλοϊδεατισμός.

Τὴν καθυστέρηση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τὴ βεβαιώνουν ἕνα πλῆθος στοιχεῖα: ὁ πρωτόγονος ἐξοπλισμός της, ἡ τέλεια παραμέληση πολύτιμων κλάδων της, τὸ πολὺ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῶν στρεμματικῶν ἀποδόσεων, τὸ μικρὸ ποσοστὸ τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἡ ὕπαρξη μισοφεουδαλικῶν ὑπολειμμάτων καὶ μισοφεουδαλικῶν σχέσεων. Ὁ τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας εἶναι πρωτόγονος. Ἑκατὸ χρόνια ὕστερα ἀπ' τὴν ἀπελευθέρωση— σύμφωνα μὲ τὴ στατιστικὴ τοῦ 1928— τὰ ξύλινα ἀλέτρια, τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡσιόδου, ἦταν περισσότερα ἀπὸ τὰ σιδερένια, 286.534 ἀπέναντι σὲ 241.548. Φυσικὰ ἀπὸ τότε κάπως ἄλλαξε ἡ κατάσταση, μὰ τὰ ξύλινα ἀλέτρια ἀποτελοῦσαν ἀκόμα καὶ τὸ 1936 ἕνα ποσοστὸ 40%. Τὸν ἴδιο χρόνο ξύλινες σβάρνες ἦσαν τρεῖς φορὲς περισσότερες ἀπὸ τὶς σιδερένιες. Τὴν ἴδια ἔλλειψη ἔχουν οἱ ἀγρότες σὲ βαρειὰ ἀροτριῶντα ζῶα, σὲ κατάλληλο σπόρο, σὲ μέσα γιὰ νὰ καταπολεμήσουν τὶς ἀρρώστιες, σὲ λιπάσματα, σὲ ἐπιστημονικὴ βοήθεια καὶ πραχτικὴ καθοδήγησή τους. Ἡ σπορά, ὁ θερισμός, ὁ ἁλωνισμὸς γίνονται μὲ πρωτόγονες μέθοδες. Σὰν συνέπεια τῆς καθυστέρησης αὐτῆς οἱ στρεμματικὲς ἀποδόσεις εἶναι πολὺ χαμηλές, οἱ τελευταῖες στὴ σειρὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἡ ἀνώτερη μέση ἀπόδοση τὴν τελευταία δεκαετία ἦταν 80 κιλὰ σὲ κάθε στρέμμα, ἐνῶ στὴ Βουλγαρία 120, στὴ Γιουγκουσλαβία 95, στὴν Τουρκία 110' στὴ Ρουμανία 85 καὶ στὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες ἀπὸ 150—300 κιλά. Οἱ μεγάλες στρεμματικὲς ἀποδόσεις στὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνώτερης φυσικῆς

γονιμότητας, ἀλλὰ τοῦ καλλίτερου τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ καλλιέργεια. Στὶς εὐρωπαϊκὲς χῶρες ἡ καλλιέργεια γίνεται μηχανική,μοντέρνα καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευση, ἐπικρατεῖ τὸ σύστημα τῆς σκαλιστικῆς καλλιέργειας, τὰ ὀργώματα μποροῦν νὰ γίνουν βαθειά, χρησιμοποιοῦνται λιπάσματα 20—60 φορὲς περισσότερα ἀπ' ὅσα στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δενδροκομία ἔπρεπε ν' ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς κύριες βάσεις ὄχι μόνο τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ γενικὰ ὅλης τῆς οἰκονομίας. Τὸ γεγονὸς ὅτι βρίσκεται σὲ ἐξαιρετικὰ χαμηλὸ ἐπίπεδο ἀποδείχνει τὴν καθυστέρηση καὶ τὸν παρασιτισμὸ τῆς οἰκονομίας μας. Οἱ φυσικοὶ ὅροι (ζεστὸ καὶ μαλακὸ κλῖμα, ἐπικλινεῖς ἐχτάσεις) εἶναι ξεχωριστὰ εὐνοϊκοὶ γιὰ νὰ γίνει ἡ Ἑλλάδα μιὰ χώρα πλούσιας φρουτοπαραγωγῆς. Μὰ ἡ φρουτοπαραγωγή, ποὺ σημαίνει μιὰ εἰδίκευση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, προϋποθέτει ἕνα ἀνώτερο ἐπίπεδο οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, ποὺ γιὰ ἱστορικὲς αἰτίες δὲν ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι ὄχι μόνο δὲ φυτεύτηκαν σὲ ἀξιόλογους ἀριθμοὺς καινούργια δέντρα, ἀλλὰ οὔτε κἂν ἐξημερώθηκαν ὅσα ὑπῆρχαν σὲ ἄγρια κατάσταση. Ἑκατομμύρια ἀγριλιὲς καὶ ἀγριαχλαδιὲς μαρτυροῦν ὅτι τὸ καθεστὼς τῆς ἀστοτσιφλικάδικης κυριαρχίας στάθηκε ἀνίκανο νὰ ἀξιοποιήσει τὸ φυσικό πλοῦτο τῆς χώρας τὴν ἴδια στιγμή, πού μὲ ξέφρενη δονκιχωτικὴ μανία κηρύχνει τὴν μάχη τοῦ σίτου, ποὺ ἡ ἀποτυχία της ἦταν ἀπὸ τὰ πρὶν καθορισμένη. Καί, καθόλου περίεργο, ἐνῶ κυνηγάει τὴ σκιὰ τῆς σιτάρκειας, ξεριζώνει τὶς σταφίδες καὶ περιορίζει τὴν καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, δυὸ ἀπ' τὰ εἴδη ποὺ ἡ καλλιέργειά τους εἶναι ἀποδοτικὴ καὶ στὴν πράξη ἔχουν ἀναγνωριστεῖ σὰν πολύτιμα ἐθνικὰ προϊόντα.

Ἡ ἀξία τῆς δενδροκομικῆς παραγωγῆς δὲν ἀντιπροσωπεύει παρὰ ἕνα ποσοστὸ 3—5% στὸ σύνολο τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Μαζὺ μὲ τὰ λαχανικὰ τὸ ποσοστὸ φθάνει μόλις 8—10%.

Τὰ μισοφεουδαρχικὰ ὑπολείμματα. Ἡ «στενότητα» τῆς γῆς δὲν εἶναι συνέπεια μόνο τῆς τεχνικῆς καθυστέρησης τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἀνικανότητας τῶν κυρίαρχων τάξεων ν᾽ἀξιοποιήσουν τὸ φυσικὸ πλοῦτο τῆς χώρας, ἀλλὰ ἀκόμα βασικώτερα εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ὅτι ἡ γῆ δὲν μοιράστηκε στοὺς φυσικοὺς δικαιούχους, ποὺ μὲ τὸ αἷμα τους τὴ γονιμοποιοῦν ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά. Ἱστορικὸ καθῆκον τῆς ἀστικῆς τάξης ἦταν νὰ λύσει τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα, ν᾽ ἀπαλλάξει τοὺς ἀγρότες ἀπ᾽ τὰ φεουδαλικὰ δεσμὰ καὶ νὰ τοὺς κάμει λεύτερους γαιοκάτοχους καὶ ἐμπορευματοπαραγωγούς, πράμα ποὺ μὲ τρόπο ἄμεσο καὶ ἐπαναστατικὸ εἴτε ἀργὸ καὶ μεσοβέζικο ἔγινε ὄχι μόνο στὴ Δύση, ἀλλὰ καὶ στὶς Βαλκανικὲς χῶρες. Στὴν Ἑλλάδα βαραίνουν ἀκόμα πάνω στὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία σημαντικὰ μισοφεουδαλικὰ ὑπολείμματα καὶ μισοφεουδαλικὲς σχέσεις, μόλο ποὺ ἕνα ἀπ᾽ τὰ ζωτικὰ αἰτήματα τῆς ἐθνικῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης τοῦ 21 ἦταν καὶ τὸ μοίρασμα τῶν τσιφλικιῶν τῶν Τούρκων μπέηδων καὶ τῶν Γραικύλων «γερόντων». Ἂν στὴν Πελοπόννησο τὰ μισοφεουδαλικὰ ὑπολείμματα δὲν εἶναι τόσο σημαντικά, ὅπως στὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα, αὐτὸ δὲ χρωστιέται στὰ μέτρα ποὺ πῆρε τὸ ἀστοτσιφλικάδικο καθεστώς, ἀλλὰ στὸ βαθμιαῖο κομμάτιασμα τῶν τσιφλικιῶν ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ καὶ στὴν ἀγορὰ γῆς ποὺ κάνουν οἱ ἴδιοι οἱ ἀγρότες πληρώνοντας μεγάλες ἀποζημιώσεις γιὰ ἕνα μικρὸ κομμάτι χέρσου χωραφιοῦ. Καὶ ἂν ἀκόμα στὴν Ἤπειρο, στὴ Θεσσαλία, καὶ τὰ νησιά, περιφέρειες ποὺ

λευτερώθηκαν τελευταῖα, τὰ μισοφεουδαλικὰ ὑπολείμματα εἶναι τόσο σημαντικά, παρ' ὅλους τοὺς μακρόχρονους σκληροὺς ἀγῶνες καὶ τὶς αἱματόβρεχτες ἐξεγέρσεις τῶν κολλήγων, αὐτὸ δὲν ἀποδείχνει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι μὲ τὴ σημαία τοῦ «ἐθνικοῦ ἀγῶνα» καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀποκατάστασης ἐφαρμόστηκε μιὰ ἀντεθνικὴ καὶ ἀντιλαϊκὴ πολιτική. Γιατὶ ἂν στὴν ἔννοια τοῦ ἔθνους ὑπάρχει κάτι τὸ οὐσιαστικό, κάτι ποὺ πρέπει νὰ λογαριάζεται σὰν πολύτιμο κεφάλαιο, αὐτὸ δὲν εἶναι τόσο τὰ σύνορα καὶ ἡ ἐπέχτασή τους ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι, ὁ ἐργαζόμενος λαός. Κι' ὅταν ὁ λαὸς μὲ τὴ συμπλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἀποκατάστασης καθόλου δὲν ἀλλάζει τὴ θέσι του καὶ εἶναι θύμα ἐκμετάλλευσης στὴν ἴδια καὶ χειρότερη μοῖρα ἀπὸ πρῶτα, τότε δὲ μποροῦμε νὰ βγάλουμε ἄλλα συμπεράσματα παρὰ ὅτι πίσω ἀπ' τὰ ἐθνικὰ ἰδανικὰ κρύβεται ὁ κερδῶος Ἑρμῆς, ἡ ἀξιολάτρευτη αὐτὴ θεότητα τῶν κεφαλαιοκρατῶν καὶ τῶν τσιφλικάδων.

Τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα πρὶν ἀπ' τὴ μεταρύθμιση. — Ὅταν τὸ ἔθνος ξεσηκώθηκε τὸ 21, μὲ κύριες δυνάμεις τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς ναῦτες δὲν πάλαιβε μόνο γιὰ τὴν ἐθνικὴ λευτεριά, ἀλλὰ ἐξ ἴσου καὶ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπ' τὴν ἀβάσταχτη σκλαβιὰ τοῦ Τούρκου μπέη καὶ τοῦ Γραικύλου τσιφλικᾶ, ποὺ εἶχε συνδέσει τὴν τύχη του μὲ τὸν ξένο καταχτητή. Γιὰ τοὺς κολλήγους ἦταν ἐντελῶς φυσικὸ ὅτι ὁ ἀγώνας δὲ μπορεῖ νὰ περιοριστεῖ μόνο στὸ διώξιμο τοῦ Τούρκου καταχτητή. Ἴσια—ἴσια ὁ ἐθνικοαπελευθερωτικὸς ἀγώνας ἔπαιρνε νόημα καὶ δικαίωση, ἀκριβῶς γιατὶ ἡ ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση ἀποτελοῦσε τὴν προϋπόθεση γιὰ μιὰ οὐσιαστικώτερη μεταβολὴ στὴ θέση τοῦ σκλαβωμένου ἔθνους. Ὁ ἀγρότης ποὺ ἄδραξε τ' ἅρματα ποθοῦσε κ' ἔλπιζε

πὼς μαζὺ μὲ τὴν ἐθνικὴ λευτεριὰ θὰ καταχτοῦσε καὶ τὴν χειραφέτησή του ἀπ' τὸ ζυγὸ τοῦ Τούρκου μπέη καὶ τοῦ Γραικύλου τσιφλικᾶ. Κ' ἐδῶ βρίσκεται ὁ λαϊκὸς χαραχτήρας τῆς ἐθνικῆς ἐπανάστασης τοῦ 21, δηλ. ὅτι στηρίχτηκε στὶς λαϊκὲς δυνάμεις τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ναυτῶν καὶ ὅτι μαζὺ μὲ τὸ ἐθνικὸ ζήτημα ἔχουν μπεῖ γιὰ νὰ λυθοῦν κι' ἄλλα βασικὰ ζητήματα, ὅπως τὸ ἀγροτικὸ καὶ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Τὰ ζητήματα αὐτὰ ἦσαν ἀχώριστα. Ἂν τὸ ἐθνικὸ ζήτημα ἔβαλε τὴν σφραγῖδα του στὴν ἐπανάσταση τοῦ 21, αὐτὸ δὲν πρέπει ν' ἐξηγηθεῖ ἀλλοιῶς παρὰ πὼς δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ξεχωρίσουμε ἀπὸ τἆλλα ζητήματα καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ ἀγροτικό. Ὁ Τοῦρκος καταχτητὴς ἦταν δυνάστης καὶ τύραννος μὲ τὴν διπλῆ ἔννοια: Ἐθνικὸς καταπιεστὴς καὶ οἰκονομικὸς ἐκμεταλλευτὴς — μπέης καὶ τσιφλικάς. Τὰ περισσσότερα και τὰ καλύτερα χωράφια ἀνήκουν στοὺς Τούρκους μπέηδες. Συνεπῶς τὸ διώξιμο τῶν Τούρκων μπέηδων ἐξυπηρετοῦσε ταυτόχρονα δυὸ σκοποὺς : τὴν ἐθνικὴ ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ κολλήγου. Περιορίζοντας τὸ σκοπὸ τῆς ἐθνικῆς λαϊκῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821 μόνο στὸν πρῶτο σκοπό, τότε βρισκόμαστε σὲ ἀδυναμία νὰ ἐξηγήσουμε τὸ ρόλο καὶ τὴ στάση τῶν κοτζαμπάσηδων στὸν ἑφτάχρονο ἡρωϊκὸ ἀγώνα τοῦ λαοῦ. Ἡ ἄρνηση τῶν κοτζαμπάτσηδων νὰ πάρουν μέρος στὴν ἐπανάσταση, οἱ προσπάθειές τους νὰ τὴ ματαιώσουν πρὶν ξεσπάσει, οἱ δισταγμοὶ καὶ οἱ ταλαντεύσεις τους ὅταν ξέσπασε πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τους καὶ παρὰ τὴν ἀντίδρασή τους, οἱ πολλὲς προδοσίες τους καὶ τὰ ἀντεθνικὰ καμώματά τους, ὅλα αὐτὰ μποροῦν νὰ ἐξηγηθοῦν μόνο ἀπ' τὸ φόβο πὼς τὸ ἔθνος ποὺ θὰ καταχτοῦσε τὴ λευτεριά του, θὰ μοίραξε τὰ τσιφλίκια τους, μὴ κά-

οντας διάκριση ἀνάμεσα σὲ τσιφλίκια τούρκων μπέηδων καὶ Γραικύλων κοτζαμπάσηδων. Καὶ πέρα ἀπ' αὐτά, στὴν πορεία τῆς ἐπανάστασης ὄχι μιὰ φορὰ μπῆκε τὸ ζήτημα τοῦ μοιράσματος τῶν τσιφλικιῶν. Συχνὲς εἶναι οἱ περιπτώσεις· ποὺ οἱ ξεσηκωμένοι ἀγρότες συγκρούονται μὲ τοὺς κοτζαμπάσηδες, ποὺ ὄχι μόνο θέλουν νὰ κρατήσουν τὰ τσιφλίκια τους ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ πάρουν καὶ τὰ τσιφλίκια τῶν Τούρκων μπέηδων, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ λαὸς χύνει τὸ αἷμα του. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ πίεση τῶν ἀγροτῶν, ἡ 'Εθνοσυνέλευση κάνει δεκτὸ ψήφισμα γιὰ τὸ μοίρασμα τῆς γῆς, ποὺ στὸ μεταξὺ κηρύχτηκε ἐθνική. Μὰ ὅπως συμβαίνει πολλὲς φορὲς στὸ τέλος τῆς ἐπανάστασης ἡ ἐξουσία δὲν ἀνήκει στὸν λαό, ποὺ πότισε τὸ δέντρο τῆς λευτεριᾶς μὲ ἀτέλειωτες θυσίες.

'Ο λαὸς εἶναι ἀποκαμωμένος, καταστραμένος, γυμνὸς καὶ πεινασμένος, ἀπορφανισμένος ἀπ' τοὺς ἀρχηγούς του. Μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν ξένων ἡ ἐξουσία περνάει στὰ χέρια τῶν κοτζαμπάσηδων ποὺ συμφέρο τους εἶναι νὰ μὴ μοιραστοῦν οὔτε τὰ τσιφλίκια, ποὺ κάτεχαν ἄλλοτε οἱ Τοῦρκοι μπέηδες.

'Ο Καποδίστριας, ἐκπρόσωπος τοῦ ἀντιδραστικοῦ τσαρισμοῦ, θρεμμένος μὲ τὶς ἰδέες τοῦ ἀσιατικοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ τῆς «ἐλέῳ θεοῦ μοναρχίας» οὔτε νὰ σκεφτεῖ μπορεῖ πῶς πρέπει νὰ δώσει τὴ γῆ στοὺς φυσικοὺς δικαιούχους της. 'Η ἐθνικὴ γῆ νοικιάζεται γιὰ νὰ δίνει ἔσοδα στὸν προϋπολογισμό, ἐνῶ ἡ κατάσταση τῶν ἀγροτῶν ἔχει χειροτερέψει. Παραχωροῦνται ὡς τόσο μεγάλες ἐχτάσεις ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς γαῖες—ποὺ σὰν τέτοιες ἀνήκουν στοὺς ἀγρότες— στοὺς Κουντουριώτηδες καὶ τοὺς ἄλλους κοτζαμπάσηδες γιὰ νὰ πληρωθοῦν τὰ ἔξοδα, ποὺ κάνανε στὸν ἀγώνα. Τὸ χρυσάφι ποὺ παρὰ τὴ θέλησή τους δώσανε οἱ

κοτζαμπάσηδες γιατί οἱ ναῦτες τοὺ ὑποχρέωσαν ν' ἀνοίξουν τὶς στέρνες, τὸ χρυσάφι ἐχτιμιέται πιὸ ἀκριβὸ καὶ πολύτιμο ἀπ' τὸ αἷμα, ποὺ δώσανε οἱ ἀγρότες. Σκόπιμα ξεχάστηκε πὼς τὶς στέρνες τὶς γιόμισαν μὲ χρυσάφι ὄχι οἱ ἐμποροκαραβοκυραῖοι, ἀλλὰ οἱ ναῦτες ποὺ θαλασσοπνίγονταν στὶς θάλασσες τῆς 'Ανατολῆς καὶ τῆς Δύσης.

Ἡ Βαυαρικὴ μοναρχία, τοῦ Ὄθωνα εἴτε «ἐλέῳ Θεοῦ» εἴτε «συνταγματική», ἄφησε δούλους τοὺς ἀγρότες. Ἐπίμονος ἦταν ὁ ἀγώνας τῶν ἀγροτῶν γιὰ μιὰ διανομὴ τῆς γῆς. Ὅμως τὰ ἐθνικὰ χρήματα μοιράζονταν χαριστικὰ στοὺς Βαυαρούς, τοὺς καπεταναίους καὶ τοὺς κοτζαμπάσηδες. Τουλάχιστο δύο ἑκατομμύρια στρέμματα ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς γαῖες σπαταλήθηκαν σὲ χαριστικὲς παραχωρήσεις.

Ὕστερα ἀπὸ 50 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 21, τὸ 1871 ψηφίστηκε ὁ νόμος γιὰ τὴ διανομὴ τῆς ἐθνικῆς γῆς. ''Ἀπὸ τὴ χρονιὰ αὐτὴ ἴσαμε τὸ 1911 μοιράστηκαν 2.650.000 στρ.. Ὅμως ἡ γῆ δὲν μοιράστηκε στοὺς φυσικοὺς δικαιούχους, τοὺς ἀχτήμονες ἀγρότες. Στὸ μεγάλο μέρος της παραχωρήθηκε στοὺς πλουσιοχωρικούς, τοὺς ἀστούς, τοὺς κοτζαμπάσηδες καὶ γενικὰ σὲ πρόσωπα, ποὺ δὲν εἶχαν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Ἔτσι «λύθηκε» τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα στὴν Πελοπόννησο καὶ τὴν ὑπόλοιπη παλιὰ Ἑλλάδα. Κατὰ παρόμοιο τρόπο «λύθηκε» τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα στὴ Κέρκυρα καὶ στὰ Ἑφτάνησα ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἕνωσή τους μὲ τὴν Ἑλλάδα. Δὲν καταργήθηκαν μ' ἕνα ριζικὸ νομοθετικὸ μέτρο τὰ αἰώνια ἐμφυτευτικά, ἀγροληπτικὰ κι' ἄλλα βαρειὰ φεουδαλικὰ βάρη, ἀλλὰ ἀποφασίστηκε νὰ γίνει ἐξαγορὰ ἀπὸ τοὺς πεινασμένους καὶ θεόφτωχους ἀγρότες, ποὔμεναν ἀπροστάτευτοι μπρὸς στὴ ληστρι-

κή βουλιμία τῶν ἑφτανησιακῶν εὐγενῶν καὶ τσιφλικάδων. Ἔτσι καμμιὰ οὐσιαστικὴ μεταβολὴ δὲν ἔγινε γιὰ νὰ καλυτερέψει ἡ θέση τῶν ἀγροτῶν καὶ 40 χρόνια ἀργότερα δημιουργήθηκε εἰδικὸ ταμεῖο γιὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπ' τ' ἀσήκωτα φεουδαλικὰ βάρη. Πὼς ὁ τρόπος αὐτὸς «λύσης» τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος ἦταν ἀντιοικονομικὸς καὶ μισοβέζικος ἀποδείχνεται, κοντὰ στ' ἄλλα, κ' ἀπὸ τοῦτο: πὼς 30 χρόνια ὕστερα ἀπ' τὴ δημιουργία τῶν εἰδικῶν ταμείων, τὸ 1911, οἱ ἐμφυτευτικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν σοβαρὸ ὄγκο στὰ Ἑφτάνησα καὶ ὑπάρχουν δεκάδες χιλιάδες οἰκογένειες, ποὺ δὲν ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τὰ βάρη αὐτά.

Οἱ Θεσσαλοὶ κολλῆγοι, ποὺ στέναζαν κάτω ἀπ' τὸ διπλὸ ζυγὸ τοῦ Τούρκου μπέη, πίστεψαν πὼς μὲ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας ἦταν ἕνα τελειωμένο ζήτημα ἡ ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὴν τσιφλικάδικη σκλαβιά. Γιὰ τοῦτο κι' ἀρνήθηκαν νὰ πληρώσουν στοὺς Τούρκους μπέηδες τὸ γεώμορο. Μὰ τὸ ἑλληνικὸ κράτος τῶν ἀστῶν καὶ τῶν τσιφλικάδων πολὺ γρήγορα τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν, πὼς εἶχαν σκεφτεῖ πολὺ ἄσχημα ὅταν εἶχαν συνδέσει τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης μὲ τὸν λυτρωμό τους ἀπὸ τὸν τσιφλικᾶ. Τὸ ἀστοτσιφλικάδικο καθεστὼς εἶχε ἀναλάβει νὰ προστατεύσει τὰ συμφέροντα τῶν Τούρκων μπέηδων καὶ ὑποχρέωσε τοὺς κολλήγους νὰ πληρώνουν χωρὶς διακοπὴ τὸ γεώμορο. Συνεχίστηκε, λοιπόν, ἡ δουλεία γιὰ νὰ χειροτερέψει ἡ κατάσταση πολὺ σύντομα μὲ τὶς ἀποφάσεις τῶν ἑλληνικῶν δικαστηρίων. Τὰ ἑλληνικὰ δικαστήρια ἀρνήθηκαν ν' ἀναγνωρίσουν τὰ δικαιώματα ποὺ εἶχαν ἀπὸ ἔθιμο οἱ κολλῆγοι κι' εἶταν ἐπικυρωμένα ἀπὸ σουλτανικὸ φιρμάνι (δικαιώματα στὰ σπίτια, στὸ σπόρο κλπ.) κι' ἄρχισαν νὰ βγάζουν

σωρὸ ἀποφάσεις ἔξωσης. Πρίν, κάτω ἀπ' τὸ καθεστὼς τῆς σουλτανικῆς κυριαρχίας, οἱ Θεσσαλοὶ κολλῆγοι πλήρωναν στοὺς Τούρκους μπέηδες τὸ γεώμορο, ἔχοντας ἐξασφαλισμένο ἕνα κομμάτι ξένης τσιφλικάδικης γῆς, ποὺ τὸ καλλιεργοῦσαν ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά, χωρὶς νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς κάνει ἔξωση. Εἶχαν ἀκόμα μιὰ καλύβα νὰ στεγαστοῦν κ'ἐδικαιοῦνταν νὰ παίρνουν τὸ σπόρο. Μὲ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας στὴν Ἑλλάδα ὄφειλαν νὰ πληρώνουν τοὺς μπέηδες, νά δίνουν τή δεκάτη στὸ Κράτος τῶν ἀστοτσιφλικάδων καὶ πέρα ἀπὸ αὐτὰ ἔχαναν καταχτημένα δικαιώματα καὶ πετάγονταν στὸ δρόμο. Νὰ πῶς καταλάβαιναν τὴν ἐθνικὴ πολιτικὴ καὶ πῶς ἐξυπηρετοῦσαν τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα οἱ ἀστοὶ καὶ τσιφλικάδες.

Ἀπὸ τὴν «ἐθνικότατη» αὐτὴ νομολογία τῶν Ἑλληνικῶν δικαστηρίων ἔτρεξαν φυσικὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν οἱ ἐπίσης ἐθνικότατοι ντόπιοι τσιφλικάδες. Μὰ καθὼς δυναμώνει ἡ ἐκμετάλλευση καὶ τὸ ξεζούμισμα τῶν σκλάβων τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, δυναμώνει καὶ ἡ πάλη τους γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὴν τσιφλικάδικη καταλήστευση. Ἀπὸ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας καὶ δῶθε σκληροὺς καὶ ἀποφασιστικοὺς ἀγῶνες διεξάγουν οἱ Θεσσαλοὶ κολλῆγοι μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἐξέγερση τοῦ Κιλελέρ, ποὺ τὴν ἔπνιξε στὸ αἷμα ἡ κυβέρνηση Δραγούμη, κυβέρνηση ποὺ πῆρε τὸ διορισμὸ ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ κίνημα τοῦ Γουδιοῦ.

Περισσσότερο ἀπὸ τρεῖς δεκαετίες τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἄρτας κρατοῦσε σὲ ἀναστάτωση τοὺς σκλάβους τῶν ντόπιων καὶ τούρκων τσιφλικάδων. Ψηφίσματα, ἐπιτροπές, συνέδρια, συλλαλητήρια, ὁμαδικὰ

ξεσηκώματα, δολοφονίες κολλήγων καί πρωτοπόρων ἀγωνιστῶν τῆς ἀγροτικῆς φτωχολογιᾶς, ὅπως ὁ Μαρῖνος Ἀντύπας, καὶ γενικὲς ἐξεγέρσεις, σὰν τοῦ Κιλελὲρ, καὶ τοῦ Τσουλάρ, φέρνουν στὴν πρώτη σειρὰ τῶν ἐθνικῶν προβλημάτων τὸ ἀγροτικὸ θεσσαλικὸ ζήτημα. Τὸν ἀγῶνα τῶν Θεσσαλῶν κολλήγων τὸν ἐπιδοκιμάζει καὶ τὸν ἐνισχύει ὁλόκληρος ὁ λαός. Μὰ στὴν κυβέρνηση καὶ τὴ βουλὴ παραφυλᾶνε οἱ τσιφλικάδες καὶ κοτζαμπάσηδες. Καὶ πάνω ἀπ' αὐτοὺς στέκει ἡ δυναστεία τῶν Γκλύξμπουργκ, ἀκοίμητος θεματοφύλακας γιὰ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα, τῶν τσιφλικάδων. Κάθε φορὰ ποὺ μεγαλώνει ἡ πίεση τῶν κολλήγων καὶ κάτω ἀπ' τὴν πίεση αὐτὴ φτιάχνεται ἕνα νομοσχέδιο γιὰ τὸ μοίρασμα τῶν τσιφλικιῶν, οἱ τσιφλικάδες ξέρουν νὰ ξεσηκώνουν μεγάλο θόρυβο, παρασταίνοντας ὅτι ἡ ἐξαφάνιση τῆς τσιφλικάδικης ἰδιοχτησίας θὰ ὁδηγήσει σὲ φοβερὴ καταστροφὴ τὸ ἔθνος. Κ' ἐπειδὴ ἔχουν οἱ τσιφλικάδες σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ ἀναπτυγμένο τὸ ἐθνικὸ αἴσθημα, κ' ἐπειδὴ ἀκόμα ἀνέκαθεν βάζανε τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα πάνω ἀπ' τὰ ἀτομικά, καθόλου δὲν διστάζουν ν' ἀλλάξουν ὑπηκοότητα καὶ νὰ ζητήσουν τὴν προστασία τῆς Τουρκίας γιὰ νὰ κρατήσουν τὰ τσιφλίκια τους καὶ νὰ σώσουν ἔτσι τὸ ἔθνος ἀπ' τὴν καταστροφή!.... Μονάχα τέτιοι βέροι πατριδοκάπηλοι, ὅπως οἱ δικοί μας Γραικύλοι τσιφλικάδες, μποροῦσαν νὰ φτάσουν μέχρι τὴν πράξη ἐκείνη τοῦ ψηλοῦ «πατριωτισμοῦ» ποὺ ἐπίσημα καταγγέλθηκε στὴν Ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ τοῦ 1911, δηλαδὴ νὰ κάνουν αἴτηση στὸν Τοῦρκο πρόξενο τῆς Λάρισας γιὰ ν' ἀλλάξουν ὑπηκοότητα καὶ νὰ ζητήσουν τὴν προστασία τῆς Τουρκίας, γιατὶ δῆθεν μὲ τὸ μοίρασμα τῶν τσιφλικιῶν τους

παραβιάζονταν ἡ συνθήκη τῆς παραχώρησης τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ κίνημα τοῦ Γουδιοῦ καὶ πιὸ ὕστερα ὁ Βενιζελισμὸς καθόλου δεν εἶχαν πρόθεση νὰ μοιράσουν τὰ τσιφλίκια καὶ νὰ λύσουν μεγάλα λαϊκὰ προβλήματα—σίγουρο τοῦτο μέτρο γιὰ νὰ κρίνουμε τὴ «λαϊκότητα» καὶ τὴν «ἐπαναστατικότητά» τους—κ' ἔτσι δὲν χρειάστηκε νὰ ἐπέμβει ἡ Τουρκία γιὰ νὰ σώσει τοὺς Γραικύλους τσιφλικάδες καὶ μαζὺ μ' αὐτοὺς τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἀπ' τὴν καταστροφή.

'Αρχίζουν σὲ λίγο οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι χωρὶς νὰ λυθεῖ τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα. Τὸ κόμμα τῶν φιλελευθέρων συνέχισε τὴν ἴδια πολιτικὴ καὶ μὲ τὸ στόμα τοῦ ἀρχηγοῦ του, στὸ λόγο τῆς Λάρισας, κατηγορηματικὰ προειδοποίησε τοὺς κολλήγους πὼς τὰ τσιφλίκια δὲ θὰ μοιράζονταν καὶ οἱ φωνὲς τους δὲν θὰ τὸν ἔκαναν ν' ἀλλάξει πολιτική. Καὶ τόντις δὲν ἄλλαξε. Ἂν τὸ 1917 ἡ προσωρινὴ κυβέρνηση τῆς Θεσσαλονίκης ψήφισε νόμο γιὰ τὸ μοίρασμα τῶν τσιφλικιῶν, δὲν τὸ ἔκαμε γιατὶ στὸ μεταξὺ ἄλλαξε πολιτική. Ὁ νόμος αὐτός, ποὺ ψηφίστηκε γιὰ νὰ μὴ ἐφαρμοστεῖ, εἶχε μιὰ μεγάλη σκοπιμότητα: νὰ γίνει τὸ δόλωμα γιὰ τοὺς πολεμιστές, ποὺ χρειάζονταν τὸ καθεστὼς γιὰ νὰ ρίξει τὴ χώρα στὴ φωτιὰ τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου τοῦ 1914—1918.

Ἡ ἀγροτικὴ μεταρύθμιση. — Μπροστὰ στὴν ἄμεση ἀπειλὴ μιᾶς ἀγροτικῆς ἐπανάστασης ἐφαρμόστηκε, ὕστερα ἀπ' τὴ μικρασιατικὴ καταστροφή, ἡ ἀγροτικὴ μεταρύθμιση. Τὰ φοβερὰ μηνύματα τῆς ἀγροτικῆς ἐπανάστασης ἐρχόντουσαν ἀπ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς χώρας, μεταβιβασμένα ἀπ' τὴ δυνατὴ πνοὴ τοῦ παλαιοπολεμιστικοῦ κινήματος, ποὺ προχωροῦσε σὲ ἐπαναστατικὲς καταλήψεις τσιφλικιῶν. Οἱ παλαιοὶ πολεμιστὲς διεκδικοῦσαν τὴ γῆ, ποὺ τοὺς

ἀνῆκε καὶ ποὺ ἄλλωστε τοὺς τὴν εἶχαν ρητὰ ὑποσχεθεῖ ὅταν τοὺς προσκαλοῦσαν ν' ἀφήσουν τὰ κόκκαλά τους στὸ Μακεδονικὸ και Μικρασιατικὸ μέτωπο. Ταυτόχρονα οἱ κυρίαρχες τάξεις μὲ τρόμο ἔβλεπαν νὰ συσσωρεύονται στὴν Ἑλλάδα, θύματα τῆς ἀντεθνικῆς—τυχοδιωκτικῆς πολιτικῆς τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», στρατιὲς ὁλόκληρες προσφύγων θεόφτωχων καὶ πεινασμένων στὴ μεγάλη πλειοψηφία τους. Στὶς στρατιὲς αὐτὲς ἔπρεπε νὰ δοθοῦν τὰ μέσα μιᾶς μίζερης ζωῆς. Ἔτσι ἐφαρμόστηκε ἡ ἀπαλλοτρίωση. Μὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 ἦταν πιὸ ἀντιδραστικὸ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 στὸ ζήτημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοχτησίας. Ἐφαρμόζοντας λοιπὸν τὴν ἀγροτικὴ μεταρύθμιση δὲν εἶχαν καθόλου σκοπὸ νὰ ἐξαφανίσουν τὴν τσιφλικάδικη ἰδιοχτησία, γιατὶ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία διαμορφώθηκε ἔτσι ποὺ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει κανεὶς τοὺς ἀστοὺς ἀπὸ τοὺς τσιφλικάδες καὶ τοὺς τσιφλικάδες ἀπὸ τοὺς ἀστούς.Τὸ ἀστοτσιφλικάδικο μπλὸκ τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας γεννήθηκε πάνω στὴ βάση κοινῶν συμφερόντων καὶ ἀμοιβαίας ἀλληλεπίδρασης. Ὑπάρχουν βιομήχανοι καὶ μεγάλοι ἐκπρόσωποι τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου, ποὺ εἶναι ταυτόχρονα τσιφλικάδες κ' ἔχουν δεθεῖ βαθειὰ μὲ τὴν ἔγγεια ἰδιοχτησία. Ὅπως ὑπάρχουν καὶ τσιφλικάδες—αὐτὸ τὸ ξεφτισμένο καὶ παρασιτικὸ στρῶμα—ποὺ δὲν ἐκμεταλλεύονται μονάχα τοὺς κολλήγους, μὰ εἰσπράττουν καὶ ὑπεραξία ἔχοντας τοποθετημένα κεφάλαια σὲ βιομηχανικές, ἐμπορικές, καὶ ἄλλες ἐπιχειρήσεις. Ἔτσι πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ, γιατὶ ἡ «φιλελεύθερη» μπουρζουαζία ἀρνιόνταν νὰ μοιράσει τὰ τσιφλίκια μὲ τὴν ἴδια ἐπιμονὴ ποὺ ἀρνιοῦνταν οἱ τσιφλικάδες. Δὲν ἦταν μόνο ὁ φόβος νὰ μὴ κλονίσει τὴν «ἁγιότητα» καὶ τῆς δικῆς της καπιτα-

λιστικῆς ἰδιοχτησίας. Ἦταν καὶ μεγάλα κοινὰ συμφέροντα, ποὺ τὴν ἐμπόδιζαν νὰ μοιράσει τὴ γῆ.

Μὲ «νόμιμες» καὶ ἀντισυνταγματικὲς διατάξεις, μὲ προσφυγὲς στὸ συμβούλιο ἐπικρατείας, μὲ χαριστικὲς ὑπουργικὲς ἀποφάσεις καὶ μὲ κάθε μέσο κολοβώθηκε τόσο ἡ ἀγροτικὴ μεταρύθμιση, ποὺ εἶναι νὰ ρωτιέται κανεὶς ἂν ἐφαρμόστηκε γιὰ νὰ ξεκάνει τὴν τσιφλικάδικη ἰδιοχτησία ἢ γιὰ νὰ καθιερώσει τὴν «ἱερότητά» της καὶ νὰ τὴν κατοχυρώσει μὲ τελεσίδικες ἀποφάσεις τὸ Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας.

Στὸ τέλος τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀγροτικῆς μεταρύθμισης ἕνα ποσοστὸ ἀπὸ 20% ἀπὸ τοὺς ἀγρότες μας ἐξακολουθοῦσαν νὰ μὴ ἔχουν οὔτε μιὰ πιθαμὴ γῆς—κολλῆγοι, σέμπροι, ἐνοικιαστὲς κλπ. Κοντὰ σ' αὐτοὺς 352.633 οἰκογένειες ἀγροτῶν εἶχαν μόνο ἀπὸ 1—10 στρέμματα καὶ 331.262 ἀπὸ 10—30 στρέμματα. Δηλαδὴ 70% ἀπὸ τοὺς ἰδιοχτῆτες εἶχαν ὁλότελα ἀνεπαρκῆ κλῆρο. Ὅμως πλάϊ στοὺς κολλήγους, τοὺς σέμπρους καὶ τοὺς μισοπρολετάριους καὶ τοὺς φτωχοὺς ἀγρότες, τὴ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν λιγοστὲς οἰκογένειες τσιφλικάδων, ποὺ λίγο ἢ καθόλου δὲν πειράχτηκαν ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ μεταρύθμιση καὶ ποὺ κατέχουν πάνω ἀπὸ 7 ἑκατ. στρεμ. γῆς. 2.000 οἰκογένειες ἔχουν ἰδιοχτησία πάνω ἀπὸ 500—2.000 στρέμματα καὶ 848 οἰκογένειες κατέχουν τσιφλίκια ἀπὸ 2.000—200.000 στρέμματα (451 μὲ ἰδιοχτησία ἀπὸ 2.000—5.000, 205 ἀπὸ 5.000—10.000, 76 ἀπὸ 10.000—15.000, 53 ἀπὸ 15.000—25.000, 34 ἀπὸ 25.000—50.000, 22 ἀπὸ 50.000—100.000 καὶ 7 ἀπὸ 100.000—20.000. Μία ἀπ' τὶς τλευταῖες αὐτὲς μεγαλοτσιφλικάδικες ἰδιοχτησίες εἶναι τῆς Κωπαΐδος). Μὲ τὸ νὰ ὑπάρχουν τόσο σημαντικὰ

μισοφεουδαλικὰ ὑπολείμματα στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἐξασφαλιστεῖ στοὺς ἀγρότες ἀρκετὸς κλῆρος κι' ἀκόμα ν' ἀποχτήσουν καὶ τὸ ἐλάχιστο κομάτι ἰδιόχτητης γῆς 200,000. οἰκογένειες. Μοιράζοντας τὰ 7 ἑκατ. στρέμ. τῆς τσιφλικάδικης ἰδιοχτησίας θὰ μπορούσαμε νὰ δώσουμε γεωργικὸ κλῆρο ἀπὸ 20 στρέμματα σὲ 350.000 οἰκογένειες. Μ' ἕνα τέτοιο μοίρασμα τῶν τσιφλικιῶν κι' ἄλλα ριζικὰ μέτρα— στροφὴ στὴ δενδροκομία καὶ τὶς ἄλλες ἀποδοτικὲς καλλιέργειες, ἐπέχταση τῆς καλλιέργειας σὲ ἐδάφη, ποὺ σήμερα μένουν χέρσα ἢ εἶναι ἕλη καὶ βάλτοι, ἐχτέλεση ἀντιπλημμυρικῶν καὶ ἀρδευτικῶν ἔργων, συγχρονισμὸς τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ— τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα θὰ λύνονταν πάνω στὴ σωστὴ βάση καὶ θ' ἄρχιζε ν' ἀλλάζει ἡ φυσιογνωμία τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας μας.

Μὰ ἡ ἀγροτικὴ μεταρύθμιση ὄχι μόνον ἄφησε κάτω ἀπὸ τὸ ἀστοτσιφλικάδικο ζυγὸ μεγάλο ποσοστὸ τῆς ἀγροτιᾶς, ἀλλὰ καὶ κείνους ποὺ «ἀπελευθέρωσε» καθόλου δὲν τοὺς ἄλλαξε τὴ θέση τους. Τοὺς «λευτέρωσε» ἀπὸ τὸν τσιφλικᾶ γιὰ νὰ τοὺς ὑποτάξει στὸ ζυγὸ τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου κράτους. Ἀντὶ γιὰ τὸν τσιφλικᾶ ἦρθε τὸ κράτος καὶ στὴ θέση τῆς πληρωμῆς σὲ εἶδος, ἡ πληρωμὴ σὲ χρῆμα. Στὴ βάση μένει τὸ γεώμορο ποὺ μπορεῖ νὰ εἰσπραχθεῖ καὶ ἄμεσα σὰν τέτοιο μὲ τὴν κατάσχεση τῆς σοδειᾶς καὶ ὄχι μόνον σὰ χρῆμα. Ὁ τσιφλικᾶς ἀντὶ νὰ πληρώνεται ἄμεσα ἀπὸ τὸν κολλῆγο, πληρώνεται ἔμμεσα μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ κράτους, ποὺ κινητοποιεῖ ὅλο τὸ μηχανισμό του γιὰ νὰ ἐξαναγκάσει τὸ λεύτερο κληροῦχο νὰ πληρώσει τὸ βαρὺ χαράτσι. Τόσο λίγο μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἡ ἀγροτικὴ ψευτομεταρύθμιση καὶ σὰν νομικὴ ἔστω λευτεριὰ τοῦ κληρούχου, ποὺ ἀπὸ τὶς 150

χιλιάδες άγρότες ούτε ένας δέν πήρε όριστικό παραχωρητήριο τής γής καί δέν έγινε καί νομικός ίδιοχτήτης. Κανένα δικαίωμα μεταβολής, πούλησης ή άλλης πράξης δέν έχει ό κληρούχος πάνω στόν κλήρο πού πήρε. Ἡ παραχώρηση τοῦ κλήρου εἶναι κάτω ἀπ' τή αἵρεση ὅτι θά πληρώσει στό Κράτος ὅλο τό ποσό πού χρεώθηκε καί τό ποσό αὐτό εἶναι μεγάλο, γιατί τό Σύνταγμα τοῦ 1927 ἀκόμα πιό ἀντιδραστικό ἀπό τό Σύνταγμα τοῦ 1911, ἐπέβαλε «πλήρη ἀποζημίωσιν.» Ἡ τέτοια κατάσταση, πού δημιούργησε ἡ ψευτοαγροτική μεταρύθμιση γεννάει τήν ὑποχρέωση γιά τό λαϊκό καθεστώς, πού θά λύσει μ' ἕνα τρόπο ριζικό τό ἀγροτικό ζήτημα, ὄχι μόνον ν' ἀπελευθερώσει τούς κολλήγους, τούς σέμπρους καί τούς ἐνοικιαστές, ὄχι μόνον νά συμπληρώσει τόν κλῆρο στούς μισοπρολετάριους καί φτωχούς ἀγρότες, ἀλλά καί ν' ἀπελευθερώσει πραγματικά τούς κληρούχους πού «ἀπαλλάχτηκαν» ἀπό τόν τσιφλικᾶ γιά νά ὑποδουλωθοῦν στό Κράτος.

Οἱ μισοφεουδαλικές σχέσεις ἐκμετάλλευσης στήν ἀγροτική οἰκονομία εἶναι ἕνας ἀπό τούς τρόπους ὕπαρξης τῶν ἐκμεταλλευτριῶν τάξεων καί τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου κράτους. Δέν πρέπει νά μᾶς κάνει ἐντύπωση, πού τό κράτος μέ τόση εὐκολία μπαίνει στή θέση τῶν τσιφλικάδων καί εἰσπράττει ἀντί γι' αὐτούς τό γεώμορο σέ χρῆμα. Ἡ μέθοδος αὐτή δέν εἶναι καινούργια στή ζωή τοῦ κράτους καί τῶν κυρίαρχων τάξεων τῆς χώρας μας. Βάση τῆς φορολογίας εἶναι ἡ ληστρική μισοφεουδαλική ἐκμετάλευση. Καί ὅπως τό κράτος ἔτσι κι' ὁ Α.Σ.Ο., ἡ Κ.Ε.Π.Ε.Σ. ἡ Ἀγροτράπεζα, ἡ Ἑταιρία Κωπαΐδος κι' ἄλλοι ὀργανισμοί κι' ἐκμεταλλευτικές ἐπιχειρήσεις ἐκμεταλλεύονται μισοφεουδαλικά τούς ἀγρότες. Ὁ Α.Σ.Ο. παίρνει ἀπό

τοὺς σταφιδοπαραγωγοὺς ἕνα παρακράτημα σὲ εἶδος ἢ σὲ χρῆμα 30—50%, χωρὶς καμμιὰ ἀποζημίωση τοῦ παραγωγοῦ. Ἡ Κ.Ε.Π.Ε.Σ. καὶ ἡ Ἀγροτράπεζα πέρνουν ἀπὸ τ' ἁλῶνι τὴ σοδιὰ τοῦ παραγωγοῦ. Ἡ Ἀγροτράπεζα δίνει σχεδὸν ἀποκλειστικά, τὰ 90% τῶν πιστώσεων, βραχυπρόθεσμα δάνεια μ' ἐνέχυρο τ' ἀγροτικὰ προϊόντα κ' ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς πρωτοπραξίας στὴν κατάσχεση τῆς σοδειᾶς. Ἡ ἑταιρεία Κωπαΐδος παραχωρεῖ γιὰ καλλιέργεια ἕνα μέρος ἀπὸ τὶς μεγάλες ἐχτάσεις της στοὺς κολλήγους τῆς Κωπαΐδας καὶ πληρώνεται σὲ εἶδος, τὴν ἴδια στιγμὴ ποὺ χρησιμοποιεῖ ἐργάτες καὶ ἰδιοποιεῖται ἀπ' αὐτοὺς ὑπεραξία.

Ἡ «σιτάρκεια» —Φαινόμενα καὶ καταστάσεις,πρόσωπα καὶ πράματα, ὅροι καὶ ἔννοιες ἔχουν χάσει τὴ σημασία τους στὸν τόπο μας. Φυσικὰ δὲν εἶναι μοναδικὴ ἡ χώρα μας, ὅπου οἱ κυρίαρχες τάξεις προσπαθοῦν νὰ δώσουν ριζικὰ ἀλλοιώτικο νόημα σὲ ἐξώφθαλμα γεγονότα. Τὸ ν' ἀναποδογυρίζουνται τὰ φαινόμενα καὶ νὰ παρουσιάζεται σὰ χρυσάφι ἐκεῖνο ποὺ εἶναι μόνο σκουριά, αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι γενικὸς τρόπος ἀντίληψης τῆς ἀντιδραστικῆς πλουτοκρατίας καὶ γενικὰ τοῦ καθεστῶτος τῶν τάξεων. Μὰ ἐδῶ γιὰ λόγους ἱστορικούς, τὸ κακὸ ἔφτασε στὸ ἀπροχώρητο. Χτυπητὸ παράδειγμα αὐτῆς τῆς σκόπιμης κι' ὁλόπλευρης διαστρέβλωσης τῶν φαινομένων μποροῦμε νὰ δοῦμε σ' αὐτὸ ποὺ ὀνοματίστηκε καὶ πολυρεκλαμαρίστηκε σὰν «ἐθνικὴ πολιτική» τῆς σιτάρκειας. Πῶς καὶ γιατὶ ἄρχισε αὐτὴ ἡ «μάχη τοῦ σίτου»; Γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ τὸ ψωμὶ τοῦ λαοῦ, μᾶς λένε. Γιὰ νὰ προστατεύσουν ἀκόμα τοὺς χωριάτες σιτοπαραγωγούς. Κοντολογῆς γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν τὰ γενικὰ καὶ εἰδικὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους Ἀ! ὅλα κι' ὅλα!

Πάνω ἀπ' ὅλα, τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους! Αὐτὸ τὸ τροπάρι τὸ ξέρουν στὴν ἐντέλεια οἱ ἀστοὶ καὶ τσιφλικάδες. Κάθε φορά ποὺ ὁ λαὸς ζητάει νὰ πάρει τὸ δίκιο του, ἀμέσως σηκώνουν τὴ σημαία τοῦ «ἔθνους». Πρέπει νὰ σταματήσει κάθε δίκαιος λαϊκὸς ἀγώνας, γιατὶ κινδυνεύουν τὰ «ἐθνικὰ» συμφέροντα, γιατὶ πρῶτα πρέπει νὰ πραγματοποιήσουμε τοὺς ἐθνικοὺς πόθους. Καὶ σκόπιμα ἀποφεύγουν νὰ μᾶς καθορίσουν τὶ ἐννοοῦν ὅταν μιλοῦν γιὰ «ἔθνος». Γιατὶ ἂν στὴν ἔννοια τοῦ ἔθνους πρέπει βασικὰ καὶ κύρια νὰ περιλάβουμε ἐργάτες, τοὺς ἀγρότες, τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς διανοούμενους, τοὺς ἐπαγγελματίες καὶ βιοτέχνες, γενικὰ ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους, τότε ἐκεῖνο ποὺ ἐξυπηρετεῖ ὅλους αὐτούς, μ' ἄλλα λόγια τὸ λαό, ἐξυπηρετεῖ τὸ ἔθνος καὶ εἶναι ἐθνικό. Ἂν ὅμως λέγοντας ἔθνος, ἐννοοῦν τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους, δηλ. τὴν ἀντιδραστικὴ πλουτοκρατία καὶ τοὺς τσιφλικάδες, τότε κεῖνο, ποὺ τοὺς ἐξυπηρετεῖ δὲν εἶναι καθόλου ἐθνικό. Γιατὶ ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τῶν ἀστῶν καὶ τῶν τσιφλικάδων δὲν γίνεται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀλλοιῶς παρὰ μόνο σὲ βάρος τῆς τεράστιας πλειοψηφίας καὶ συνεπῶς σὲ βάρος τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἀληθινῶν συμφερόντων του.

Καὶ στὴν περίπτωση τῆς «σιτάρκειας» ἡ πράξη ἀπόδειξε πῶς ἡ πολιτικὴ αὐτὴ οὔτε ἦταν, οὔτε μποροῦσε νὰ εἶναι ἐθνική. Τὴ «σιτάρκεια» δὲν τὴν σκέφτηκαν γιὰ νὰ μὴ ἀφήσουν τὸ λαὸ χωρὶς ψωμί, γιατὶ ἴσια—ἴσια τρέφονται καὶ θησαυρίζουν μὲ τὴν πεῖνα καὶ τὴν ἀθλιότητα τοῦ λαοῦ. Τὴ «σιτάρκεια» τὴ σκέφτηκαν γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ριχτοῦν σὲ τυχοδιωκτικὲς πολεμικές περιπέτειες, χωρὶς νὰ βασανίζονται γιὰ τὴν τροφὴ τοῦ στρατοῦ. Ἀρχίζοντας τὴ «μάχη» τοῦ σίτου, δὲν εἶχαν στὸ νοῦ τους νὰ δώσουν μπόλικο καὶ

φτηνὸ ψωμὶ στὸ λαό, ἀλλὰ πῶς θὰ λιγοστέψουν καὶ θὰ ἀκριβήνουν αὐτὴ τὴ βασικὴ τροφὴ τοῦ λαοῦ, πῶς θὰ εἰσπράξουν ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀπὸ μιὰ πηγή, ποὺ δὲν τὴν εἶχαν προηγούμενα σκεφτεῖ. Ἤξεραν ἀκόμα πῶς γιὰ καμμιὰ προστασία τοῦ σιτοπαραγωγοῦ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει λόγος ὅταν ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῆς ἀγροτιᾶς μὴν ἔχοντας ἀρκετὸ κλῆρο δὲν βγάζει οὔτε τὸ στάρι ποὺ ἔχει ἀνάγκη κι' εἶναι ὑποχρεωμένη ν' ἀγοράζει γιὰ νὰ συμπληρώσει τὸ ψωμὶ τῆς φαμίλιας.

Ποιὰ συμπεράσματα μποροῦμε νὰ βγάλουμε ἀπ' τὴν πολιτικὴ τῆς σιτάρκειας, ὅπως ἐφαρμόστηκε Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ καθοριστοῦν οἱ τιμὲς τοῦ ντόπιου σταριοῦ 44.3 % πάνω ἀπὸ τὶς τιμὲς τοῦ ξένου σταριοῦ. Τὸ ξένο στάρι στοιχίζει φτηνότερα μ' ὅλους μαζὶ τοὺς ὑπέρογκους δασμούς, ποὺ ἐπιβλήθηκαν (1,15 δραχ. σὲ κάθε κιλὸ) τὰ ἄλλα φορολογικὰ τέλη, τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς καὶ τὶς ἄλλες ἐπιβαρύνσεις τῆς Κ.Ε.Π.Ε.Σ. Προτοῦ δημιουργηθεῖ ἡ Κ.Ε.Π.Ε.Σ. ἡ διαφορὰ στὴν τιμὴ τοῦ ξένου μὲ τὸ ντόπιο στάρι ἦτανε μικρή, ἐνῶ μὲ τὴν ἵδρυσή της μεγάλωσε σημαντικά. Ὁ μέσος ὅρος γιὰ τὸ 1928 τῆς τιμῆς τοῦ σταριοῦ ἀπὸ τὸ 1919–27 ἦταν:2858 δραχ. ὁ τόννος γιὰ τὸ ξένο καὶ 3217 δραχ. γιὰ τὸ ντόπιο. Ἦταν μάλιστα καὶ χρόνια ποὺ τὸ ντόπιο πουλιόταν πιὸ φτηνὸ ἀπὸ τὸ ξένο. (π.χ. τὸ 1920 τὸ ντόπιο 1021 ὁ τόννος καὶ 1094 τὸ ξένο, τὸ 1923 τὸ ντόπιο 3629 καὶ 3824 τὸ ξένο.) Ὁ μέσος ὅρος γιὰ τὸ 1928–37 εἶναι 3615 δραχ. τὸ ξένο καὶ 5212 τὸ ντόπιο. (Τὸ 1931–33 τὸ ντόπιο στάρι πουλιόνταν στὴ διπλάσια τιμὴ ἀπ' τὸ ξένο). Μὲ τοὺς δασμοὺς καὶ τὶς ἄλλες ἐπιβαρύνσεις τῆς Κ.Ε.Π.Ε.Σ. τὸ ψωμὶ στιχοίζει 64.2 % ἀκριβώτερα. Μάλιστα τὸ 1931–34 ὁ λαὸς

ἀγόραζε τὴ βασικὴ τροφή του ἀπὸ 93—142 %, ἀκριβώτερα!! Πράμα ποὺ σημαίνει πῶς ἀντὶ ὁ βιοπαλαιστὴς οἰκογενειάρχης ν' ἀγοράζει 2 ἢ 3 ὀκάδες ψωμί, ἀγόραζε μόνο 1 ἢ 1 1)2 ὀκᾶ. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὸ Κράτος εἰσπράττει ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια ἀπ' τοὺς δασμούς, λίγοι τσιφλικάδες καὶ πλουσιοχωρικοὶ πλουτίζουν, ἐνῶ ὁ λαὸς στερεῖται καὶ τὸ ψωμί του.

'Η 'Ελλάδα κατατάσσεται στὴν πρώτη σειρὰ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἔχουν τὴ μεγαλύτερη ἀναλογία σὲ χωράφια ποὺ σπέρνονται μὲ στάρι καὶ σιτηρά. 'Η ἀναλογία αὐτὴ αὐξήθηκε σημαντικὰ μὲ τὴν πολιτικὴ τῆς αὐτάρκειας.» Οἱ ἐχτάσεις ποὺ σπέρνονται μὲ στάρι αὐξήθηκαν ἀπὸ 5.380.000 στρέμ. τὸ 1928 σὲ 8.566000 στρ. τὸ 1937. Συνολικὰ οἱ ἐχτάσεις ποὺ σπέρνονται μὲ σιτηρὰ αὐξήθηκαν τὸ ἴδιο διάστημα ἀπὸ 11.390.000 στρεμ. σὲ 16.267.000 στρ.. Συνεπῶς κοντὰ 5 ἑκατ. στρ. καλλιεργήθηκαν περισσότερα μὲ στάρι καὶ σιτηρὰ τὴ δεκαετία 1928—37, ἐνῶ ἡ αὔξηση τῆς συνολικῆς καλλιέργειας τὸ ἴδιο διάστημα μόλις ξεπέρασε τὰ 8 ἑκατ. στρεμ. 'Εκτὸς ἀπὸ τὸ στάρι αὐξήθηκε ἐπίσης σὲ μεγάλο ποσοστὸ ἡ καλλιέργεια καλαμποκιοῦ. 'Η αὔξηση τῆς καλλιέργειας τῶν ἄλλων σιτηρῶν (κριθαριοῦ, βρώμης καὶ σίκαλης) ἦταν πολὺ μικρή. 'Απὸ τἄλλα προϊόντα αὐξήθηκε σημαντικὰ ἡ καλλιέργεια στὰ λαχανικὰ καὶ στὰ ὄσπρια. Ἔπεσε ὅμως ἡ καλλιέργεια σὲ σταφίδα, σὲ ἀμπέλια καὶ στὸν καπνό. Τοῦτο τὸ γεγονὸς ἀξίζει νὰ προσεχτεῖ ξεχωριστά, γιατὶ δείχνει καθαρὰ τὸν ἀντιοικονομικὸ προσανατολισμὸ ποὺ δόθηκε στὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία μὲ τὴν πολιτικὴ τῆς σιτάρκειας. Γιατὶ ἐνῶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τῆς σιτάρκειας ἡ ἀναλογία τῆς καλλιέργειας τοῦ σταριοῦ καὶ γε-

νικὰ τῶν σιτηρῶν ἦταν ἐπικίνδυνα μεγάλη, σὲ σχέση μὲ τὸ σύνολο τῶν καλλιεργουμένων ἐχτάσεων καὶ συνεπῶς ἔπρεπε νὰ ἐπιδιωχθεῖ νὰ δοθεῖ μιὰ γερή, στέρεη καὶ παραγωγικὴ κατεύθυνση, ἀντίθετα ἐφαρμόζεται μιὰ πολιτικὴ ποὺ ἔρχεται νὰ δυναμώσει τὸν παρασιτικὸ χαραχτῆρα τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καὶ νὰ κάμει ἀκόμη πιὸ σαθρὴ τὴ βάση της. Περιορίζεται ἀκριβῶς ἡ καλλιέργεια ἐκείνων τῶν προϊόντων, ποὺ ἡ ἀπόδοσή τους εἶναι παραγωγική, εὐνοοῦνται ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τῆς χώρας καὶ ἀποτελοῦν θετικὴ συμβολὴ στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία.

Μ' ὅλο ποὺ αὐξήθηκε πέρα ἀπὸ κάθε ὅριο ἡ σιτοκαλλιέργεια δὲν ἔλυσε οὔτε μπορεῖ νὰ λύσει τὸ ζήτημα, ποὺ ἀποτέλεσε τὸν προβαλλόμενο λόγο ὕπαρξής της. Οὔτε ἔδωσε οὔτε μπορεῖ νὰ δώσει τὸ χρειαζούμενο στάρι στὴ χώρα. Γι' αὐτὸ δὲν μποροῦμε νἄχουμε καμμιὰ ἐπιφύλαξη ὕστερα ἀπὸ μιὰ δεκάχρονη ἐφαρμογὴ τῆς πολιτικῆς τῆς «σιτάρκειας». Ἡ ντόπια παραγωγὴ δὲν ἐξασφαλίζει πάνω ἀπὸ 60—65 % τῆς κατανάλωσης καὶ μάλιστα μὲ τὶς πιὸ εὐνοϊκὲς συνθῆκες. Τὰ 35—40 % τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας σὲ στάρι ἐξακολουθοῦμε νὰ τὰ φέρνουμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, σ' ὅλη αὐτὴ τὴν περίοδο ποὺ μάνιαζε ἡ δημοκοπία τῆς «μάχης» τοῦ σίτου. Δὲν μπορεῖ, φυσικά, ν' ἀρνηθεῖ κανεὶς ὅτι ἱκανοποιήθηκαν οἱ ἀνάγκες τῆς κατανάλωσης σὲ μεγαλύτερο ποσοστό. Μὰ εἴμαστε πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὴ σιτάρκεια. Μὲ τὶς δοσμένες συνθῆκες, τὴ γενικὴ καθυστέρηση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, τὴ φτώχεια τοῦ ἀγρότη καὶ τὸ ἀκατάλληλο τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος γιὰ τέτιου εἴδους καλλιέργεια, τὸ νὰ ἐλπίζει κανεὶς σὲ μιὰ σιτάρκεια εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ πιστεύει ὅτι ὁ ἥρωας τοῦ Θερβάντες ἦταν ἕνας τροπαιοῦχος ἀληθινὸς πολεμιστὴς κι' ὄχι ἕνας ὁ-

νειροπαρμένος τυχοδιώκτης. Ἡ μάχη τοῦ σίτου κατάληξε νά ἔχει τὴν ἴδια τύχη, ποὺ εἶχαν οἱ μάχες τοῦ Δὸν Κιχώτη. Οἱ δικοί μας Δὸν Κιχῶτες περιμένουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ σιτάρκεια μὲ ἀποδόσεις 80 καὶ 90 κιλὰ τὸ στρέμμα, ὅταν στὶς ἄλλες σιτοπαραγωγικὲς χῶρες οἱ ἀποδόσεις εἶναι διπλάσιες, τριπλάσιες καὶ τετραπλάσιες. Σὲ σύγκριση μὲ 22 χῶρες τῆς Εὐρώπης ἡ Ἑλλάδα εἶναι στὴν τελευταία θέση στὸ πίνακα τῶν στρεμματικῶν ἀποδόσεων. Γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ σιτάρκεια στὴν Ἑλλάδα πρέπει ἡ ντόπια παραγωγὴ ν' αὐξηθεῖ σὲ 1400 χιλ τόννους ἀπὸ 817 χιλ. τόννους καὶ οἱ στρεμματικὲς ἀποδόσεις ν' αὐξηθοῦν σὲ 160 κιλά ἀπὸ 90 ποὺ ἔφτασαν μόλις τὴν τελευταία χρονιά. Καὶ πρέπει ἀκόμα ν' αὐξάνουν διαρκῶς οἱ ἀποδόσεις γιατί κάθε χρόνο ἔχουμε μιὰ φυσικὰ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνεπῶς μεγαλύτερες ἀνάγκες τῆς κατανάλωσης. Γιὰ νὰ φτάσουμε ὅμως στὸ ἀποτέλεσμα αὐτό, πρέπει προηγουμένως ν' ἀλλάξουμε στὴ βάση της ὅλη τὴ φυσιογνωμία τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Δηλαδὴ νὰ λύσουμε τὸ ἀγροτικὸ πρόβλημα ριζικά, νά ἐφοδιάσουμε τὸν ἀγρότη μὲ ἄφτονα καὶ σύγχρονα καλλιεργητικὰ μέσα, νὰ τὸν κάνουμε νοικοκύρη στὴ γῆ του, λεύτερο, πολιτισμένο κ' εὐτυχισμένο πολίτη ἑνὸς λαϊκοῦ Κράτους. Μὰ ὅταν συντελεστεῖ μιὰ τέτοια βαθειὰ μεταβολὴ καὶ τὸ καθεστὼς γίνει ἀληθινὰ λαϊκὸ μὲ τὴ μορφὴ μιᾶς Λαϊκῆς Δημοκρατίας, τότε δὲν θὰ ὑπάρχει πιὰ ἀνάγκη γιὰ σιτάρκεια. Τότε θ' ἀλλάξει καὶ ὁ προσανατολισμὸς τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, γιατὶ ἡ πολιτικὴ τοῦ κράτους δὲν θὰ στηρίζεται σὲ τυχοδιωκτισμοὺς καὶ δὲν θ' ἀποβλέπει νὰ λύσει τὰ μεγάλα κοινωνικὰ προβλήματα μὲ ληστρικὲς προσαρτήσεις καὶ καταχτήσεις ξένων ἐδαφῶν. Ἀντίθετα θὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι ἡ ὁλόπλευρη

ἀνάπτυξη τοῦ τόπου δὲν μπορεῖ νὰ γίνει παρὰ μὲ τὴν τέλεια ἐγκατάλειψη τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ μὲ ὁποιαδήποτε μορφὴ κι' ἂν παρουσιάζεται, παρὰ μὲ τὴν κινητοποίηση τῶν δικῶν μας δυνάμεων, ὑλικῶν καὶ προσωπικῶν. Καὶ ὅταν πάψει πιὰ νὰ εἶναι βάση τῆς κρατικῆς πολιτικῆς ὁ μεγαλοϊδεατισμὸς—ποὺ ἡ καθυστέρηση τῆς χώρας, οἱ συμφορές, οἱ καταστροφές, οἱ ἐρημώσεις, οἱ χρεωκοπίες καὶ οἱ ἐπεμβάσεις καὶ κατοχὲς ἀποδείχνουν τὸ βαθύτατα ἀντεθνικὸ χαρακτήρα του— τότε παύει καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς σιτάρκειας. 'Αντὶ νὰ κυνηγᾶμε τὴν ἄπιαστη πολιτικὴ τῆς σιτάρκειας,διπλασιάζοντας τὴν τιμὴ τοῦ σταριοῦ καὶ στερώντας τὸ λαὸ ἀπ' τὸ ψωμί του, θὰ κάνουμε ἐκεῖνο ποὺ εἶναι πιὸ ὠφέλιμο καὶ ἐξυπηρετικὸ στὸν παραγωγὸ καὶ στὸ κοινωνικὸ σύνολο. Θ' ἀναπτύξουμε στὸν τόπο μας τὶς καλλιέργειες ἐκεῖνες, ποὺ εἶναι ἀποδοτικὲς κ' εὐνοοῦνται ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ὅρους—φροῦτα, λαχανικά,ξεροὶ καρποί,λάδι,σταφίδα, καπνὰ κλπ.—καὶ θὰ εἰσάγουμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ τὸ ψωμὶ στὴ μισὴ τιμή. Μὲ τέτοια πολιτικὴ μποροῦμε ν'αὐξήσουμε καὶ ν'αὐξάνουμε ἐξακολουθητικὰ τοῦ εἰσόδημα τοῦ ἀγρότη καὶ τὸ συνολικὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. 'Ο ἀγρότης δὲ θὰ περιμένει νὰ ζήσει τὴ φαμίλια του μὲ τὶς 5 καὶ 10 χιλ. δραχ. εἰσόδημα ποὺ εἰσπράττει ἀπὸ τὴ σιτοκαλλιέργεια χωρὶς νάχει ἐξασφαλίσει ἀκόμα καὶ τὸ ψωμὶ τῆς χρονιᾶς του. Τὸ εἰσόδημά του θὰ εἶναι ἀσύγκριτα μεγαλύτερο καὶ τὸ μεγαλύτερο εἰσόδημα θὰ τοῦ τὸ δίνει ἡ εἰδικευμένη καλλιέργεια ποὺ θὰ κάνει."Ετσι θὰ ἔχει μιὰ προστασία πραγματικὴ κι' ὄχι στὰ λόγια, μιὰ προστασία ὄχι γιὰ τοὺς ἐκμεταλλευτές του, ὅπως γίνεται μὲ τὰ δῆθεν προστατευτικὰ μέτρα γιὰ τοὺς σιτοπαραγωγούς, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἐργαζόμενο λαό.

Δ'. ΝΑΥΤΙΛΙΑ.—Όπως γενικά σ' όλη την οικονομία και τη ζωή του τόπου, έτσι και στην ελληνική ναυτιλία είναι αποτυπωμένη η σφραγίδα της ιδιότυπης οργανικής παθητικότητας Από το τέλος του πρώτου παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού πολέμου ώς το 1927 η Ελλάδα κρατούσε τη δωδέκατη θέση στην παγκόσμια κίνηση της ναυτιλίας. Από το 1928 κέρδισε τη δέκατη θέση και από το 1935 την έννατη. Αν μάλιστα συγκρίνουμε τον πληθυσμό, τότε η θέση της ελληνικής ναυτιλίας καλλιτερεύει ακόμα και η Ελλάδα παίρνει την πέμτη θέση. Περιορίζοντας σ' αυτή μόνο την πλευρά την εξέταση της ελληνικής ναυτιλίας τρέχουμε τον κίνδυνο να βγάλουμε λαθεμένα συμπεράσματα, που κάθε άλλο παρά τον πραγματικό χαραχτήρα της εκφράζουν. Γιά νάχουμε λοιπόν μιά σωστή εχτίμηση του χαραχτήρα της ελληνικής ναυτιλίας πρέπει η μελέτη γι' αυτήν να βαθύνει και ν' απλώσει, αγκαλιάζοντας όλες τις πλευρές της:τό ρυθμό της εξέλιξής της, την ποιοτική της σύνθεση, τον τρόπο πού δουλεύει, τη μέση ηλικία και χωρητικότητα των βαποριών, τη μισθοδοσία και τις γενικές συνθήκες δουλειάς των ναυτεργατών, τό μέγεθος των ενυποθήκων βαρών της ναυτιλίας κλπ.

Τό 1938 φορτηγά, επιβατικά και διάφορα άλλα βαπόρια ήταν 607 με ολική χωρητικότητα 1.873.700 κόρους. Τό 1937 ήταν 615 με ολική χωρητικότητα 1.875.145κόρ. ,ανώτερο όριο πού έφτασε η ατμοκίνητος ελληνική ναυτιλία. Αυτή η εξέλιξη σημειώθηκε στό πέρασμα μισού αιώνα. Τό 1887 η εμπορική ναυτιλία έχει στη δύναμή της 61 βαπόρια. Τά πρώτα 25χρόνια η ανάπτυξη είναι αργή. Τόν κύριο όγκο της ναυτιλίας τον κρατούν τά καΐκια, πού ο αριθμός τους φθάνει στά 1300 περίπου με ολική χωρητικότητα 200.000 κόρους.

'Από τόν 20αἰῶνα ἡ ἐμπορική ναυτιλία κερδίζει τήν πρώτη θέση της καί ἡ ἀνάπτυξή της εἶναι σταθερή ἀπό χρόνο σέ χρόνο.'Εξόν ἀπ'τή διάρκεια τοῦ πρώτου παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. (Τό 1918 ὁ ἀριθμός τῶν βαποριῶν πέφτει σέ 115 ἀπό 475 τό 1915 καί ἡ χωρητικότητα σέ 126.297 κόρους ἀπό 893.650). Τό 1938 εἴχαμε 716 καΐκια μέ όλική χωρητικότητα 56.401 κόρους.

Μέ βάση τίς ἐπίσημες στατιστικές ἡ ἀτμοκίνητη ναυτιλία ἀναπτύχθηκε 100 φορές σέ ἀριθμό βαποριῶν καί 60 φορές σέ χωρητικότητα. Αὐτό σημαίνει πώς ἀναλογικά ἡ μέση χωρητικότητα ἔπεσε. Συγκριτικά μέ τά πρῶτα μεταπολεμικά χρόνια ἡ μέση χωρητικότητα παρουσιάζει μιά αὔξηση ἀπό τό 1930—38, ὅμως ἡ μέση αὐτή χωρητικότητα τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας εἶναι πολύ κάτω ἀπ'τή παγκόσμια μέση χωρητικότητα. Στόν παγκόσμιο ἐμπορικό στόλο τό μεγαλύτερο ποσοστό χωρητικότητας τό κρατοῦντά πλοῖα ἀπό 5000—6000 κόρους,ἐνῶ ἡ μέση χωρητικότητα τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας μόλις μπόρεσε νά ξεπεράσει τίς 3000 κόρους. Τοῦτο θά πεῖ πώς τά ἑλληνικά βαπόρια εἶναι μικρά,μέ τή μισή χωρητικότητα πού ἔχουν τά βαπόρια τῶν ἄλλων χωρῶν.Κατά δεύτερο λόγο πρέπει νά δοῦμε ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀτμοκίνητης ναυτιλίας δέν ἦταν τέτοια ὥστε νά ἐχτοπίσει τά καΐκια στό ποσοστό πού τά ἐχτόπισαν τ' ἄλλα κράτη. 'Από τό 1914 ὥς καί προπολεμικά ἡ παγκόσμια ἐμπορική ναυτιλία σέ καΐκια ἔχασε τά 80%, τῆς δύναμής της, ἐνῶ στήν 'Ελλάδα ὁ περιορισμός ἦταν 20% στόν ἀριθμό τῶν καϊκιῶν καί 45% στή χωρητικότητα. 'Η ἀνάπτυξη, πού πῆρε ἡ ἑλληνική ναυτιλία δέν εἶναι ἔκφραση ἐσωτερικῆς ζωτικότητας καί ὀργανικῆς δύναμης. Όπως ἡ βιομηχανία ἀναπτύχθηκε παρασιτικά καί ἀντιοικονομικά, ἔτσι καί ἡ ἑλληνική ναυτιλία.

Δὲν εἶναι «τὸ ναυτικὸ δαιμόνιο» καὶ τὸ «ριψοκίνδυνο τοῦ Ἕλληνος» ποὺ ἔδωσε τὴ πέμπτη θέση στὴν ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ ναυτιλία. Εἶναι ἡ πολὺ μεγάλη ἡλικία τῶν βαποριῶν, τὰ πολὺ χαμηλὰ ἡμεροκάματα τῶν ναυτεργατῶν, ἡ λιγοπρόσωπη καὶ ἀντικανονικὴ σύνθεση τοῦ πληρώματος καὶ ἡ μεγάλη προστασία τοῦ ἐφοπλιστικοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τὸ κράτος. Ἡ ἡλικία τῶν ἑλληνικῶν βαποριῶν εἶναι διπλάσια ἀπὸ τὴν ἡλικία ποὺ ἔχουν τὰ ἐμπορικὰ σκάφη ἄλλων χωρῶν. Παμπάλαια σαπιοκάραβα, ποὺ οἱ Ἕλληνες ἐφοπλιστὲς τὰ παίρνουν ὅταν οἱ ξένοι πρόκειται νὰ τὰ κάνουν σιδερικά. Τὰ φορτηγά μας πλοῖα ἔχουν μέση ἡλικία κοντὰ 30 χρονῶν καὶ τὰ ἐπιβατικὰ πάνω ἀπὸ 41, ἴσως γιατὶ τὰ ἐπιβατικὰ φορτώνουν ἀνθρώπους, ποὺ τοὺς λογαριάζουν λιγώτερο ἀπὸ τὰ χτήνη. Ἀγοράζοντας τέτοια σαπιοκάραβα οἱ Ἕλληνες ἐφοπλιστὲς ἐπιβαρύνονται μὲ λίγα ἔξοδα καὶ βρίσκονται σὲ πλεονεχτικὴ θέση ἀπὸ τοὺς ξένους. Εἶναι ἀξιοσημείωτο πὼς ἡ μέση ἡλικία τῶν βαποριῶν ἀντὶ νὰ πέφτει μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ναυτιλίας ἀντίθετα μεγαλώνει. Ἔτσι ἡ μέση ἡλικία τῶν φορτηγῶν αὐξήθηκε ἀπὸ 24 χρόνια τὸ 1924 σὲ 28.59 τὸ 1938. Τὸ ἴδιο αὐξήθηκε ἡ μέση ἡλικία τῶν ἐπιβατικῶν ἀπὸ 39 σὲ 41 χρόνια.

Τὰ χαμηλὰ μεροκάματα μαζὶ μὲ τὴν ἐλαττωμένη σύνθεση τοῦ πληρώματος στάθηκαν ἀπὸ τὶς βασικὲς αἰτίες γιὰ νὰ θησαυρίσει τὸ ἐφοπλιστικὸ κεφάλαιο. Κάτω ἀπὸ τὸ μισὸ εἶναι τὰ μεροκάματα τῶν ναυτεργατῶν μας σὲ σχέση μὲ τοὺς ναυτεργάτες τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ κάτω ἀπὸ 1)3 ἡ σύνθεση τοῦ πληρώματος. Ὁ Ἕλληνας ναυτεργάτης δουλεύει τριπλὰ καὶ πληρώνεται στὸ μισό. Ἔτσι οἱ ἐφοπλιστὲς μποροῦν νὰ πραγματοποιοῦν τεράστια κέρδη καὶ ἀγοράζουν «καινούργια» σαπιοκάραβα! Τόσο μεγάλα

εἶναι τὰ χρονιάτικα ἔσοδα ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴ ναυτιλία ὥστε ξεπερνοῦν κι' αὐτὴ τὴν ἀξία τῶν καραβιῶν. Γιὰ τὸ 1838 ὑπολογίστηκαν τὰ ἔσοδα σὲ 9 ½ ἑκατ. λίρες, ἐνῷ ἡ ἀξία τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου εἶχε ἐκτιμηθεῖ σὲ 9.291.377 λίρες. Ἕνα τελευταῖο γνώρισμα τῆς ἑλληνικῆς ναυτιλίας, ποὺ βεβαιώνει καὶ ἀπὸ τὴν πλευρά της τὴν ὅλη πορεία τῆς οἰκονομικοπολιτικῆς μας ζωῆς, εἶναι ἡ ἐξάρτησή της ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο. Τὸ 1938 τὰ 31.36°/₀ τῆς ὁλικῆς χωρητικότητας ἦταν βαρυμένα μὲ 2.323.917 λίρες ἐνυπόθηκα δάνεια ποὺ χρωστιοῦνταν σὲ ξένους καὶ ντόπιους δανειστὲς—στοὺς ξένους· 2.100.000 λίρες.

Ε'. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ.—Πολὺ χτυπητὰ φανερώνεται ἡ καθυστέρηση τῆς χώρας στὶς συγκοινωνίες της. Τὸ δίχτυ τῶν δρόμων καὶ τῶν τραίνων, 11.714 χιλ. τὸ πρῶτο καὶ 2.678 χιλ τὸ δεύτερο, εἶναι τόσο μικρό ποὺ ἡ Ἑλλάδα κρατάει τὴν τελευταία θέση ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἀλβανία· Στὰ 120 χρόνια ὄχι μόνον λιγοστοὶ δρόμοι ἀνοίχτηκαν κι' ἀκόμα λιγώτερες σιδηροδρομικὲς γραμμὲς κατασκευάστηκαν, μὰ ἔλειψε κάθε συγκοινωνιακὴ πολιτικὴ καὶ κάθε μελετημένο πρόγραμμα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ σύνδεση τῆς χώρας σὲ βάση παραγωγική. Ἡ τέτοια συγκοινωνιακὴ καθυστέρηση τῆς χώρας μας δὲν εἶναι τυχαῖο γεγονός. Τὸ πυκνὸ συγκοινωνιακὸ δίχτυ προϋποθέτει μιὰ φαρδειὰ ἀνάπτυξη τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, πρόοδο τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, ἀξιοποίηση τοῦ πλούτου της, ἐξαφάνιση ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς φεουδαλικῆς ἀπομόνωσης. Κι' ὅσο προχωρεῖ ἡ καπιταλιστικὴ ἀνάπτυξη τόσο πιὸ πυκνὸ συγκοινωνιακὸ δίχτυ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνει καὶ αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του θετικὸς παράγοντας τῆς πιὸ πέρα ἀνάπτυξης

τῆς χώρας. Αὐτὴ ἡ συνάρτηση τῶν συγκοινωνιῶν ἀπὸ τὴ γενικὴ πορεία τῆς οἰκονομικοπολιτικῆς ἐξέλιξης μᾶς δίνει τὸ κλειδὶ νὰ ἐξηγήσουμε πῶς τὸ ἀστοτσιφλικάικο καθεστώς, ποὺ στάθηκε φρένο στὴν ὅλη οἰκονομικοπολιτικὴ τῆς χώρας, ἦταν συνάμα τὸ ἴδιο ἐμπόδιο στὴν πρόοδο τῶν συγκοινωνιῶν. Ἡ τοκογλυφικὴ καὶ ἐμπορομεσιτικὴ ἀστικὴ τάξη δὲν ἔννοιωθε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐχτελέσει ἕνα πλατὺ δίχτυ ἀπὸ δρόμους καὶ σιδηροδρομικὲς γραμμές. Ἔβρισκε ἀρκετὰ τὰ πρωτόγονα συγκοινωνιακὰ μέσα, ἀφοῦ ἴσαμε τὸ 1860 ἦταν ἄγνωστη κάθε βιομηχανικὴ πρόοδος. Τὸ 1867 ὑπάρχουν μόλις 22 ἐργοστάσια μὲ δύναμη 296 ἄλογα γιὰ ν' αὐξηθοῦν ὕστερα ἀπὸ 22 χρόνια, τὸ 1889, σὲ 145 ἐργοστάσια μὲ δύναμη 5568 ἄλογα. Κ' εἶναι πολὺ φυσικὸ πὼς μόλις ἀρχίζει ἡ πρώτη βιομηχανικὴ κίνηση μπαίνει σ' ἐφαρμογὴ τὸ πρῶτο σιδηροδρομικὸ πρόγραμμα.

Ἡ μεγάλη συγκοινωνιακὴ καθυστέρηση τῆς χώρας, ποὺ πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ βασικὰ ἀπὸ τὴν ἀντιδραστικότητα καὶ τὸν παρασιτισμὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κεφαλαίου, ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῆς ἀστικῆς τάξης νὰ λύσει τὰ ζωτικὰ προβλήματα τῆς χώρας, ἀπὸ τὴν προσκόλλησή της στὴν πολιτικὴ τῆς μεγάλης ἰδέας ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη αἰτία στενὰ δεμένη μὲ τὴν πρώτη: τὸ διασπάθισμα τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δανείων γιὰ σκοποὺς ἀντιπαραγωγικούς. Συχνά, μάλιστα, συνέβηκε νὰ γίνουνται δάνεια γιὰ δρόμους καὶ σιδηροδρόμους καὶ τὰ λεφτὰ νὰ ξοδεύονται γιὰ τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γιὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς. Ἡ ἱστορία τῆς συγκοινωνίας εἶναι σὲ συντομία τούτη: Ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση, ἀπὸ τὸ 1828—1852 κατασκευάστηκαν δρόμοι 168 χιλ. τὸ 1852 ἐπεβλήθηκε ἡ

καταναγκαστική δουλιά τοῦ πληθυσμοῦ γιά τό ἄνοιγμα τῶν δρόμων — τό Κράτος δέν νόμιζε ἀναγκαῖο νά ξοδεύει γιά δρόμους. Ἀπό τό 1852—1867 κατασκευάστηκαν ἄλλα 254 χιλ. καί προστέθηκαν μέ τήν ἕνωση τῆς Ἑφτάνησος ἀκόμη 853 χιλ. φτιαγμένα ἀπ' τούς Ἐνετούς καί τούς Ἄγγλους. Ἀπό τό 1867—1880 κατασκευάστηκαν 609 χιλμ. καί ἀπό τά 1880—1909 2.128 χιλ. Τό 1927 τό συνολικό δίχτυ τῶν δρόμων πού εἶτε φτιάχτηκαν ἀπό τό Κράτος καί τήν προσωπική καταναγκαστική δουλιά τῶν κατοίκων εἶτε βρέθηκαν φτιαγμένοι στίς καινούργιες ἐπαρχίες ἦταν 10.309 χιλ. Ἀπό τότε φτιάχτηκαν κι' ἄλλα 1400 χιλ. μέ τά ἔργα τῆς ὁδοποιΐας «Μακρῆ», πού τά πλήρωσε πανάκριβα ὁ λαός μέ ἀπίστευτες ρεμοῦλες καί ληστρική φορολογία στή μπενζίνα.

Τό πρῶτο τραῖνο κυκλοφόρησε στίς 28 Φλεβάρη 1869 στή γραμμή Ἀθήνας Πειραιᾶ. Ὕστερα ἀπό τήν πρώτη γραμμή αὐτή κατασκευάστηκε τό 1882 ἡ γραμμή Πύργου—Κατακώλου. Τό πρῶτο δίχτυ τῶν σιδηροδρόμων Πελοποννήσου κατασκευάστηκε ἀπό τό 1884— 1890 καί τό πρῶτο Θεσσαλικό τό 1886 γιά νά συμπληρωθεῖ τό 1903. . Ὁ σιδηρόδρομος τῆς Ἀττικῆς λειτούργησε τό 1885 καί τοῦ Μεσολογγίου—Κρυονέρι τό 1891.

Τό δίχτυ τῶν σιδηροδρόμων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἔφτασε τό 1905 ἴσαμε τή Στυλίδα, τό 1908 στή Λάρισα καί τό 1909 στά ἑλληνοτουρκικά σύνορα. Ἀπό τότε τό σιδηροδρομικό μας δίχτυ ἐπεχτάθηκε μέ ἐξαγορές. Πρόγραμμα γιά καινούργια κατασκευή ἄρχισε στή γραμμή Καλαμπάκας —Βέρροιας, μά τό ἔργο ἔμεινε καί μένει μισοτελειωμένο, ἀφοῦ ἐπιβάρυνε τό λαό μέ κολοσσιαῖα ποσά.

Οἱ συγκοινωνίες μας, ἐξόν πού εἶναι πολύ περιωρισμένες

κι' ἀφήνουν ἀσύνδετα ὁλόκληρα τμήματα τῆς χώρας, χαρακτηρίζονται κι' ἀπὸ τούτη τὴ βασικὴ ἔλλειψη πὼς στὴ δημιουργία τους δὲν πάρθηκαν βασικὰ ὑπ' ὄψει τὸ συμφέρο τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης τῆς χώρας, τὸ συμφέρο τῆς βιομηχανίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας. Πολλοὶ δρόμοι καὶ σιδηροδρομικὲς γραμμὲς κατασκευάστηκαν ἀντιοικονομικὰ γιὰ στρατιωτικοὺς σκοπούς. Ἔτσι συμβαίνει μιὰ περιφέρεια νὰ ἐξυπηρετεῖται μὲ τρία συγκοινωνιακὰ μέσα, μὲ τραῖνο, μὲ αὐτοκίνητο καὶ μὲ βαπόρι, ἐνῶ ἄλλες εἶναι τελείως ἀσύνδετες. Γενικὰ ἀναγνωρίστηκε πὼς ἡ γραμμὴ Καλαμπάκας —Βέρροιας ἀποφασίστηκε νὰ ἐχτελεστεῖ στὴ γραμμὴ ποὺ χαράχτηκε, ὕστερα ἀπὸ πρόταση τοῦ γενικοῦ 'Επιτελείου. Τὸ ἴδιο ἔγινε γιὰ τὴ γραμμὴ τῆς διακλάδωσης στὸ Πλατὺ καὶ γιὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς δρόμους ποὺ κατασκευάστηκαν ἀπὸ τὴν ξενοελληνικὴ ἑταιρεία Μακρῆ—Χάμπρο—Ἔλιγκερ. 'Ακόμα οἱ μισὲς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς κατασκευάστηκαν ἐμπειρικὰ μὲ στενὸ πλάτος καὶ χωρὶς δεύτερη παράλληλη γραμμή, πράμα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσει τὴ γρήγορη καὶ οἰκονομικὴ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων. 'Εξὸν ἀπὸ τὶς γραμμὲς τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων, τοῦ ἠλεχτρικοῦ καὶ τῶν Γαλλοελληνικῶν, ὅλες οἱ ἄλλες γραμὲς ποὺ ἀποτελοῦν σχεδὸν τὸ μισὸ δίχτυ, ἔχουν πλάτος ἀπὸ ἕνα μέτρο καὶ κάτω. 'Η συγκοινωνιακή μας καθυστέρηση βεβαιώνεται καὶ δείχνεται πόσο μεγάλη εἶναι, ὅταν συγκρίνουμε τὴ θέση τῆς 'Ελλάδας μὲ τὶς Βαλκανικὲς καὶ ἄλλες χῶρες:

	Ἔχταση σὲ τετρ. χιλ. (χερσαία ἔχταση)
'Ελλάδα	107.878
Γιουγκοσλαβία	248.665

Ρουμανία	294.967
Βουλγαρία	103.146
Αὐστρία	83.857
Βέλγιο	30.444
	Σιδηροδρομικὸ δίχτυ χιλ.
Ἑλλάδα	2,678
Γιουγκοσλαβία	9.224
Ρουμανία	11.200
Βουλγαρία	3.041
Αὐστρία	6.729
Βέλγιο	5.097

Ὅλες οἱ βιομηχανικὲς χῶρες ἔχουν πυκνότερο σιδηροδρομικὸ δίχτυ, διπλάσιο σὲ σχέση μὲ τὴν ἔχτασή της ἡ Γιουγκουσλαβία καὶ τριπλάσιο ἡ Ρουμανία. Ὅσο γιὰ τὸ Βέλγιο ἔχει 5 φορὲς μεγαλύτερο σιδηροδρομικὸ δίχτυ ἀπὸ τὴ χώρα μας σχετικὰ μὲ τὴν ἐδαφική του ἔχταση. Ἀκόμα χειρότερη εἶναι ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ δρόμου. Μόνο ἡ Ἀλβανία μᾶς ξεπερνάει στὴν καθυστέρηση. Ἡ πιὸ κάτω στατιστικὴ δείχνει τὰ μέτρα τῶν δρόμων ποὺ ἀνάλογοῦν κατὰ τετρ. χιλ. καὶ κατὰ κάτοικο στὰ βαλκάνια.

	κατὰ τ. χιλ.	κατὰ κάτοικο
Ἀλβανία	67.40 »	1.15. μ
Ἑλλάδα	95.14 »	1.78 »
Γιουγκοσλαβία	146.10 »	2. 70 »
Βουλγαρία	158.20 »	3.40 »
Ρουμανία	623.— »	10.97 »

Ἡ θέση ὅμως τῆς Ἑλλάδας ἦταν καλύτερη ἀπὸ τὶς ἄλλες βαλκανικὲς χῶρες σὲ βαπόρια καὶ αὐτοκίνητα. Μὰ τὸ ὅτι ἔχουμε ἕνα ἐμπορικὸ στόλο, ποὺ δὲν διαθέτουν οἱ βαλκα-

νικὲς χῶρες, αὐτὸ σὲ καμμιά περίπτωση δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ δικαιολογία γιὰ τὴν συγκοινωνιακή μας καθυστέρηση, οὔτε μειώνει τὶς ἱστορικὲς εὐθῦνες τῆς ἀστικῆς τάξης. Ἀντίθετα τὶς ἐπαληθεύει, γιατὶ καθρεφτίζει τὸν προσανατολισμὸ τῆς ἀστικῆς τάξης σὲ ἐμπορομεσιτικὲς καὶ ναυτιλιακὲς ἀσχολίες.

Ε'. ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ. – Στὸ διάστημα τῆς ἑκατονταετίας, ἀπὸ τοῦ 1828, ποὺ ὁ Καποδίστριας ἵδρυσε τὴν Χρηματιστικὴ τράπεζα καὶ πού τὴ θέση της τὸ 1841 τὴν πῆρε ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὡς τὶς μέρες μας, τὸ τραπεζιτικὸ κεφάλαιο σημειώνει σοβαρὴ ἀνάπτυξη. Ἡ πρόοδος αὐτὴ παρουσιάζεται μεγαλύτερη ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ 19ου στὸν 20ον αἰῶνα καὶ ξεχωριστὰ τὶς τελευταῖες δεκαετηρίδες. Δεύτερη Τράπεζα μετὰ τὴν Ἐθνική, ἱδρύθηκε ἡ Ἰονικὴ ἀπὸ Ἄγγλους κεφαλαιούχους. Τὸ 1893 ἱδρύθηκε ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν πού τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιό της ἦταν Γαλλικό, τὸ 1904 ἡ Τράπεζα Ἀνατολῆς μὲ μεγάλη συμετοχὴ στὰ κεφάλαιά της ξένων τραπεζιτῶν καὶ τῆς Ἐθνικῆς, τὸ 1905 ἡ Λαϊκὴ Τράπεζα καὶ τὸ 1907 ἡ Ἐμπορική. Ἀπὸ τὸ 1918 καὶ κατοπινὰ ἱδρύθηκαν διάφορες τράπεζες, οἱ περισσότερες συνδεμένες μὲ τὸ ξένο χρηματιστικὸ κεφάλαιο.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ὁ μεγαλύτερος τραπεζιτικὸς ὀργανισμός, εἶναι ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τοῦ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου στὴ χώρα μας. Ἔχει ἁπλώσει παντοῦ τὰ πλοκάμια της καὶ ἐλέγχει ὅλη τὴν οἰκονομία καὶ χάρη σ' αὐτὸν τὸν ἔλεγχο ρυθμίζει καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Ὁ μοναρχοφασισμὸς τῆς 4ης Αὐγούστου ἐκπορεύτηκε ἀπὸ τὰ μεγάλα ἑλληνικὰ τράστ καὶ κυριώτερα ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα, ποὺ ὁ ἀντιπρόσωπός της Κορυζῆςέστά-

θηκε ὁ βασικώτερος στυλοβάτης καὶ ὕπατος καθοδηγητὴς τοῦ ἀντιλαϊκοῦ αὐτοῦ καθεστῶτος.

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ τραπεζιτικοῦ καὶ χρηματιστικοῦ κεφαλαίου στὴν Ἑλλάδα ἔχει ἔντονη τὴ σφραγίδα τῆς ὅλης πορείας τῆς νεοελληνικῆς ἐξέλιξης ἢ ἀκριβέστερα ἡ πορεία τῆς νεοελληνικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι πιστὸ καθρέφτισμα τοῦ παρασιτικοῦ καὶ ἀντιπαραγωγικοῦ χαρακτῆρα τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Τὰ συστατικὰ γνωρίσματα τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ κεφαλαίου εἶναι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τὸ σφιχταγγάλιασμά του μὲ τὸ ξένο κεφάλαιο γιὰ τὴν καταλήστευση τοῦ τόπου καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ φρενάρισμα τῆς παραγωγικῆς ἀνάπτυξης. Τὸ ἑλληνικὸ καὶ ξένο χρηματιστικὸ κεφάλαιο ἀποσποῦν μεγάλα ποσὰ ὑπεραξίας ὄχι μὲ παραγωγικὲς τοποθετήσεις καὶ μὲ ἀξιοποίηση τῶν ντόπιων ὑλικῶν πηγῶν, ἀλλὰ μὲ ἐμπορομεσιτικὲς καὶ τοκογλυφικὲς χορηγήσεις καὶ τοποθετήσεις. Ἀπὸ τὰ κεφάλαια τῶν ἑλληνικῶν τραπεζῶν στὴν καλύτερη περίπτωση τὰ 12°/₀ πηγαίνουν σὲ προεξοφλήσεις, 43°/₀ σὲ βραχυπρόθεσμα δάνεια ὡς 3 μηνῶν, 34°/₀ σὲ δάνεια καὶ πιστώσεις πάνω ἀπὸ 3 μῆνες καὶ μόνο 6°/₀ συμμετοχὴ σὲ βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις. Τὰ κεφάλαια δηλ. χορηγοῦνται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὸ ἐμπόριο καὶ ὅταν χορηγοῦνται στὴ βιομηχανία αὐτὸ δὲν γίνεται γιὰ ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ παραγωγή, μὰ γιὰ νὰ μπεῖ στὶς βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις τὸ χρηματιστικὸ κεφάλαιο καὶ νὰ τὴν ἀπαλλοτριώσει μὲ μιὰ μέθοδο ἰδιαίτερα «ἑλληνική». Τὸ μυστικὸ τῶν τέτοιων τοποθετήσεων τοῦ ἑλληνικοῦ κεφαλαίου βρίσκεται στὸ ψηλὸ ἐπίπεδο προεξοφλητικοῦ τόκου, ποὺ ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα. Ὅταν στὴν Ἑλλάδα ὁ ἐπίσημος προεξοφλητικὸς τόκος ἔφτασε 11°/₀, σὲ ἄλλες χῶρες ὅπως

'Ελβετία, Γαλλία, 'Αμερική, 'Ολλανδία, δὲν ἦταν πάνω ἀπὸ 2,5—3,5%, στις βαλκανικὲς δὲ χῶρες δὲν ξεπέρασε τὰ 6,5—9%.

ΣΤ'. ΕΜΠΟΡΙΟ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ.— 'Η κίνηση, στὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο καὶ κυρίως στὶς ἐξωτερικὲς πληρωμὲς φανερώνει τὴν ἰδιότυπη ὀργανικὴ παθητικότητα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. 'Η χώρα μας παρουσιάζει παθητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους ὡς τὰ σήμερα. Οἱ εἰσαγωγὲς εἶναι πάντα ἀνώτερες ἀπὸ τὶς ἐξαγωγές. Τὸ ποσοστὸ τῆς ἐξαγωγῆς γυρίζει ἀπὸ τὰ 50—70% ἀπέναντι στὴν εἰσαγωγή. 'Αξίζει νὰ σημειωθεῖ πὼς δὲν ἔχουμε μιὰ προοδευτικὴ αὔξηση μέσα στὸ γενικὸ πλαίσιο τῆς πορείας τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ πολιτικῆς ζωῆς.'Απὸ ἕνα μέσο ἐπίπεδο 50% τῆς ἐξαγωγῆς, σὲ σχέση μὲ τὴν εἰσαγωγὴ φτάνομε σ' ἕνα ἀνώτερο ποσοστὸ 71% κι' ὕστερα ἔχουμε πτώση χωρὶς ἀκόμα νὰ μπορέσουμε νὰ ξαναφτάσουμε στὸ ἀνώτερο ἐπίπεδο. Συγκεκριμένα τὸ μέσο ἐπίπεδο τῆς ἐξαγωγῆς σχετικὰ μὲ τὴν εἰσαγωγή, ποὺ ἦταν 54,5—53,5% στὶς δεκαετίες 1851—1860 καὶ 1861—1870, ἀνέβηκε σὲ 61,80% τὸ 1871—1880. 'Απὸ τὸ 1880—1911 τὸ ποσοστὸ τῆς ἐξαγωγῆς αὐξήθηκε ἀκόμα περισσότερο κι'ἔφτασε στὰ 71,86%.'Απὸ τὰ 1911—1935 πέφτει σὲ 45—59%. Τελικὰ πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο ἔφτασε τὰ 68,76%.

'Η τόσο μεγάλη ἐλάττωση τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐξαγωγῆς ἀπὸ τὸ 1912—1935 εἶναι χωρὶς ἄλλο μιὰ ἀπ' τὶς συνέπειες τοῦ βαλκανικοῦ καὶ μικρασιατικοῦ πολέμου,τῆς συμμετοχῆς στὸν ἰμπεριαλιστικὸ πόλεμο,τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, τοῦ ξεριζωμοῦ τῶν προσφύγων, τῆς καταστροφῆς ποὺ ἔπαθε ἡ οἰκονομία τῆς χώρας ἀπὸ τὴν τυχοδιωχτικὴ πολι-

τική τῶν μεγαλοϊδεατῶν, ποὺ δέκα ὁλόκληρα χρόνια εἶχαν ἀποσπάσει τὴν ἑλληνικὴ νεολαία ἀπ' τὴν παραγωγή. Ἐξ ἄλλου ἡ καλλιτέρευση ποὺ σημειώνεται τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν εἶναι μόνο ἀποτέλεσμα ἀνάπτυξης τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Εἶναι κυρίως ἀποτέλεσμα τοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν εἴτε μὲ ἄμεσα ἀπαγορευτικὰ μέτρα εἴτε μὲ ἔμμεσα, ὅπως ἡ πολιτικὴ τῆς σιτάρχειας.

Ἡ εἰσαγωγή μας τὰ τελευταῖα χρόνια πρίν ἀπ' τὸν πόλεμο εἶχε τὴν ἀκόλουθη σύνθεση:3.300—4.50 ἑκατ. γιὰ τρόφιμα.3000—4000 ἑκατ. γιὰ πρῶτες ὕλες καὶ μισοκατεργασμένα προϊόντα. 5000—6500 ἑκατ. γιὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. 430—460 ἑκατ. γιὰ ζῶα. Ἀπ' αὐτὴ τὴ σύνθεση τῆς εἰσαγωγῆς βγαίνει ὅτι τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζύγιου χρωστιέται στὴν οἰκονομικὴ καθυστέρηση τοῦ τόπου. Ἂν ἡ βιομηχανία μας εἶχε ἀναπτυχθεῖ ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ δυνατότητες τῆς χώρας, ἄν γίνονταν στὴν Ἑλλάδα ἡ κατεργασία τῶν πρώτων ὑλῶν, ἄν χρησιμοποιοῦνταν οἱ ντόπιες πηγὲς ἐνέργειας, ἄν ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία δὲν ἦτο τόσο καθυστερημένη, θὰ μποροῦσε ὄχι μόνο νὰ ἐλαττωθεῖ τὸ παθητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο, μὰ καὶ νὰ μετατραπεῖ σὲ ἐνεργητικό. Ἡ Βουλγαρία, ἡ Γιουγκοσλαβία καὶ ἄλλες χῶρες τῆς Βαλκανικῆς ἔχουν ἐνεργητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο μόνο καὶ μόνο γιατὶ ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία τους εἶναι πιὸ πολὺ ἀναπτυγμένη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γεωργία. Ἡ καθυστέρηση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἐπιβάλλει στὴ χώρα νὰ ξοδεύει πολὺ μεγαλύτερα ποσὰ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ τροφίμων, ἀγροτικῶν καὶ βιομηχανικῶν προϊόντων ἀπ' ὅσα εἰσπράττει μὲ τὴν ἐξαγωγὴ τῶν ἀντιστοίχων εἰδῶν. Τὴν τριετία 1936—38 πληρώσαμε 30 δισεχ. γιὰ νὰ μπάσουμε βιομηχανικὰ προϊόντα καὶ ἀγροτικὰ

καὶ εἰσπράξαμε μόλις 10 δισεκ.—ἀπ' αὐτὰ μόλις 1300 ἑκατ εἶναι ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ 8300 ἑκατ. ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴ τῶν ἀγροτικῶν. Πόσο διαφορετικὴ θὰ ἦταν ἡ κατάσταση ἂν εἶχε δημιουργηθεῖ στὴν Ἑλλάδα μιὰ σιδεροβιομηχανία καὶ μιὰ ἀξιόλογη χημικὴ βιομηχανία, ἂν ἡ χώρα μας εἶχε μετατραπεῖ σὲ μεγάλη φρουτοπαραγωγικὴ χώρα. Ἡ ἐμπορικὴ θέση τῆς Ἑλλάδας χειροτέρευσε τὰ τελευταῖα χρόνια μὲ τὴν ἀντεθνικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ ποὺ ἀκολούθησε τὸ ἐθνοκτόνο καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου. Τὰ ἐθνικὰ προϊόντα διοχετευτήκανε στὴ Γερμανία, ποὺ ἔγινε ταυτόχρονα καὶ ἡ πιὸ μεγάλη ἐξαγωγικὴ χώρα γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Προτοῦ ἀκόμα οἱ 5φαλαγγίτες παραδώσουν τὰ ὀχυρά μας στὴν Χιτλερικὴ Γερμανία τῆς εἶχαν παραδώσει τὸν ἐθνικό μας πλοῦτο κι'εἶχαν δέσει τὴν Ἑλλάδα στὸ ἅρμα τοῦ Γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ διείσδυση ἔφερε τὴν πολιτικὴ διείσδυση καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὴ Γερμανία ὁδήγησε στὴν ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ δουλεία. Τὸ δρόμο τῶν Χιτλερικῶν πρὸς στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ Βαλκάνια τὸν εἶχε ἀνοίξει τὸ καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου μὲ τὶς οἰκονομικὲς συμφωνίες καὶ τὰ κλῆριγκ. Τὸ 1933 ἡ συμμετοχὴ τῆς Γερμανίας στὸ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο μας ἦταν 17,86%. Ἐπὶ 4ης Αὐγούστου ἔγινε 38,48%. Τὸ ἴδιο αὐξήθηκαν οἱ γερμανικὲς εἰσαγωγὲς ἀπὸ 9% σὲ 29%.

Τὸ παθητικὸ ἢ ἐνεργητικὸ ἰσοζύγιο δὲν μπορεῖ νὰ δείξει μόνο του τὴν πραγματικὴ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς χώρας. Σημασία ἔχει τὸ σοζύγιο τῶν ἐξωτερικῶν πληρωμῶν. Χῶρες μὲ παθητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο μπορεῖ νἄχουν ἐνεργητικὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν. Καὶ χῶρες μὲ ἐνεργητικὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο μπορεῖ νἄχουν παθητικὸ ἰσοζύγιο πληρω-

μῶν. Μπορεῖ δηλαδὴ τὸ ἐνεργητικὸ στὶς ἐξωτερικὲς πληρωμὲς νὰ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ παθητικὸ κι' ὅταν οἱ ἐξαγωγὲς εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή, ἂν ἡ χώρα αὐτὴ εἰσάγει μεγάλα κέρδη ἀπὸ τὶς βιομηχανικὲς καὶ ἄλλες τοποθετήσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὅπως γίνεται μὲ τὴν Ἀγγλία. Ἡ Ἑλλάδα ὅμως ποὺ κάνει ἀνέκαθεν μικρότερη ἐξαγωγὴ ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή, ὄχι μόνον δὲν μπάζει μεγάλα κέρδη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, εἴτε ἀπὸ μεγάλες τοποθετήσεις κεφαλαίων εἴτε ἀπὸ βιομηχανικὲς τοποθετήσεις,ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα ὑποχρεωμένη νὰ πληρώνει μεγάλα ποσὰ γιὰ ὑπηρεσία δημοσίου χρέους. Πρὶν ἀπ' τὴν τελευταία φτώχευση, ἐνῶ ἡ ἐξαγωγή μας ἦταν 280 ἑκατ.χρ. φρ. ἀπέναντι σὲ 588 ἑκατ. χρ. φρ. εἰσαγωγή, ἔπρεπε νὰ πληρώνουμε καὶ 124 ἑκατ. φρ. φρ. γιὰ τὸ δημόσιο χρέος καὶ 18 ἑκατ. χρ. φρ. γιὰ τόκους καὶ μερίσματα τῶν ξένων κεφαλαίων. Ἔτσι περιμέναμε νὰ πραγματοποιήσουμε ἰσοζύγιο μὲ τὰ κέρδη τῆς ναυτιλίας καὶ τὰ ἐμβάσματα τῶν ξενητεμένων. Μὰ οἱ πόροι αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶναι σταθεροὶ καὶ σίγουροι δὲν μποροῦσαν νὰ ἰσοσκελίσουν τὶς ἐξωτερικὲς πληρωμές. Ἔτσι ἡ μόνη πόρτα, ποὔμενε ἦταν τὰ ἐξωτερικὰ δάνεια, εὔκολος δρόμος μεταπρατῶν καὶ ἐμποροτοκογλύφων. Δάνεια πάνω στὰ δάνεια γιὰ νἄρθουν σὲ ἰσοζύγιο οἱ ἐξωτερικὲς πληρωμές. Ριζικὴ ἀντιμετώπιση στάθηκαν ἀνίκανοι νὰ κάνουν. Πάντα τὸ ἔλλειμμα καλύπτονταν μὲ δάνεια, ποὺ χειροτέρευαν τὴν κατάσταση ἀντὶ νὰ τὴν καλυτερέψουν καὶ κάθε χρόνο βάζανε τὸ ἴδιο πρόβλημα σὲ χειρότερη μάλιστα ὄψη. Τὴν ὑλικὴ μεταμόρφωση τῆς χώρας ποὺ θὰ ἔλυνε ριζικὰ τὸ πρόβλημα καὶ θὰ λύτρωνε τὴ χώρα ἀπὸ τὴ διαρκῆ οἰκονομικὴ δουλεία στὸ ἐξωτερικὸ στάθηκαν ἀνίκανοι νὰ τὴν πραγματοποιήσουν.

4. Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Τὸ φορολογικὸ σύστημα εἶνε ἕνας πιστὸς καθρέφτης τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ καὶ τῆς ἀστοτσιφλικάδικης πολιτικῆς. Ἂν θέλουμε νὰ δοῦμε τὶς βαρειὲς συνέπειες ποὺ ἔχει γιὰ τὴ χώρα ἡ σημαντικὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ μελετήσουμε τὴν ἐξέλιξη τῆς φορολογίας, τὸ μεγάλο ὄγκο της,τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπο ποὺ εἰσπράττονται οἱ φόροι. Ἀκόμα στὸ φορολογικὸ σύστημα καθρεφτίζεται ἡ γενικώτερη πολιτικὴ τῶν κυρίαρχων τάξεων. Δηλαδὴ νὰ πληρώνει ὁ λαὸς τὰ σπασμένα τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ, μὲ ἀπίστευτα βαρὺ χαράτσι κι' ἀτέλειωτο φόρτωμα καινούργιων φόρων, χωρὶς τίποτ~ τὸ θετικὸ νὰ γίνετ~ι γιὰ τὸ συγχρονισμὸ τῆς χώρας καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ φυσικοῦ πλούτου της. Ἡ λαογδαρτικὴ φορολογικὴ πολιτικὴ τῶν ἀστοτσιφλικάδων εἶναι μονάχα ἕνα μέσο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ. Τὰ ἔσοδα ἀπὸ τοὺς καταθλιπτικοὺς φόρους σχεδὸν ὁλοκληρωτικά, τὰ 80—90%, χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν ξένων καὶ ντόπιων ὁμολογιούχων καὶ γιὰ πολεμικοὺς σκοπούς. Ἀσήμαντα καὶ γελοῖα ποσὰ ἀπὸ κρατικὰ ἔσοδα ξοδεύονται γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Βάσεις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος εἶναι ἡ δεκάτη καὶ

οἱ ἀσήκωτοι ἔμμεσοι φόροι. Ἂν οἱ κολλῆγοι τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν ἄλλων περιφερειῶν δὲν μπόρεσαν ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὴν πληρωμὴ τοῦ γεώμορου, παρὰ τὴν «ἀπελευθέρωσή» τους ἀπὸ τὸν τούρκικο ζυγό, γενικὰ ὅλοι οἱ ἀγρότες μας δὲ μπόρεσαν νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τὴν ὑποδούλωσή τους στὸ τουρκοβαρβαρικὸ σύστημα τῆς δεκάτης. Ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση καὶ ἴσαμε τὴν 4ην Αὐγούστου καὶ τὴν ἐθνικὴ ὑποδούλωση μας, ἡ δεκάτη ἀποτέλεσε ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς τὴ βάση τῆς φορολογίας τῶν ἀγροτῶν. Ἂν κάποτε καταργήθηκε ἡ δεκάτη γιὰ ν' ἀντικατασταθεῖ μ' ἄλλη ἐξίσου βαρειὰ φορολογία, ἡ κατάργηση αὐτή, ἐξὸν ποὺ ἦταν τυπική, γιατὶ ἡ καινούργια φορολογία στηρίζονταν στὴν ἴδια βάση τῆς δεκάτης, κράτησε γιὰ πολὺ λίγο. Ἔτσι ἢ ἀλλοιῶς δὲν ξεφεύγαμε ἀπὸ τὴ δεκάτη, κι' ὅταν τυπικὰ φαίνουνταν ὅτι ξεφεύγαμε, ξαναγυρίζαμε ἄμεσα σ' αὐτή.

Ἀπὸ τὸν Καποδίστρια καὶ ὡς τὸ τέλος τῆς Βαυαρικῆς δυναστείας εἰσπράττονταν καθαροὶ φόροι 10% στὸ ἀκαθάριστο προϊὸν δημητριακῶν, λαδιοῦ καὶ τῶν ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων. Εἶναι χαρακτηριστικὸ πῶς ἀπὸ τὰ 132 ἑκατ.φρ. ποὺ εἰσπράχτηκαν στὴ δεκαετία 1833—1843 τὰ 54 ἑκατ. προέρχονταν ἀπὸ τὴ δεκάτη.

Τὸ 1863 περιορίστηκε ἡ δεκάτη σὲ 5% γιὰ τὰ δημητριακὰ καὶ 7% γιὰ τὸ λάδι. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς κράτησε μόνον 5 χρόνια. Τὰ ἀγροτικὰ προϊόνταποὺ ἔβγαιναν στὸ ἐξωτερικὸ ἐπιβαρύνουνταν καὶ μὲ βαρειοὺς τελωνειακοὺς δασμούς. Ὁ Τρικούπης ἄλλαξε τὴ δεκάτη μὲ φόρο πάνω στὰ ἀροτριῶντα χτήνη. «Ἄκαμπτος ὡς ὁ ζυγὸς τοῦ ἀρότρου» χαραχτηρίστηκε ὁ φόρος αὐτὸς ποὺ δὲν ἦταν λιγώτερο βαρὺς ἀπὸ τὴ δεκάτη, καὶ στάθηκε, φρένο στὴν ἀνάπτυξη

τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Ἡ τριαντάχρονη ἐφαρμογὴ τοῦ φόρου πάνω στὰ ἀροτριῶντα χτήνη, ποὺ τὸν δανείστηκε ὁ Τρικούπης ἀπὸ τὶς Γαλλικὲς ἀποικίες, εἶχε σὰ συνέπεια νὰ στερήσει ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴ παραγωγὴ ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ ὄργανα ἀνάπτυξής της, μὲ πολὺ ἄσχημη ἐπίδραση σ' ὅλη τὴν ἐξέλιξη τῆς χώρας.

Ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ Γουδιοῦ ξαναγυρίσαμε ἄμεσα στὴ δεκάτη. Μιὰ-δυὸ δοκιμὲς ποὺ ἔγιναν στὸ μεταξὺ γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τῆς δεκάτης δὲν εἶχαν καμμιὰ συνέχεια. Ὅπως πρὶν 120 χρόνια συνεχίζεται νὰ φορολογεῖται ἡ ἀκαθάριστη πρόσοδο, δηλαδὴ τὸ ἐξευτελιστικὸ εἰσόδημα τοῦ ἀγρότη. Προπολεμικὰ μεγάλη κατηγορία ἀγροτῶν δὲν εἶχε χρονιάτικο εἰσόδημα πάνω ἀπὸ 6000—10.000 δρ.,ἐνῶ λογαριάζονταν πὼς γιὰ τὴν στοιχειώδικη συντήρηση μιᾶς ἀγροτικῆς οἰκογένειας χρειάζονταν τουλάχιστο 20.000. Κι' ὅμως τὸ Κράτος ἀφαιροῦσε ἄμεσα καὶ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῶν 5000 καὶ 10000 ἕνα ποσοστὸ ποὺ ξεπερνοῦσε τὸ τουρκοβαρβαρικὸ σύστημα τῆς δεκάτης. Γιατὶ ἡ φορολογία στὰ ἀγροτικὰ προϊόντα ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 5% τῆς ἀκαθάριστης πρόσοδος καὶ φτάνει ἴσαμε τὰ 15—18%, πράμα ποὺ γίνεται μὲ τὴ φορολογία στὸν καπνὸ καὶ τὴ σταφίδα. Καὶ τὸ φορολογικὸ αὐτὸ ξεζούμισμα εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴν ἄλλη φορολογία, ποὺ πληρώνεται στὴν ἐξαγωγὴ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ τοὺς βαρειοὺς ἔμμεσους φόρους, ποὺ πληρώνει ὁ ἀγρότης μαζὺ μὲ τὸν ἄλλο ἑλληνικὸ λαό.

Δεύτερη βάση τοῦ φορολογικοῦ συστήματος εἶναι οἱ ἔμμεσοι φόροι, ποὺ στεροῦν τὸ λαὸ ἀπὸ κάθε μέσο τῆς ὕπαρξής του, ἐνῶ ἀφήνουν ἀφορολόγητη τὴν πλουτοκρατία. Οἱ ἔμμεσοι φόροι κάνουν ἀκόμα φτωχότερο τὸν ἐργάτη,

τὸν ἀγρότη καὶ τὸν ἐργαζόμενο. Σὰ νὰ μὴ φτάνει ἡ ἐκμετάλλευση ἀπὸ τὸ βιομήχανο καπιταλιστή, τὸν τσιφλικά, τὸ μεγαλέμπορο, τὸν τοκογλύφο, καὶ γενικὰ τὴν πλουτοκρατία, ἔρχεται καὶ τὸ Κράτος καὶ φορολογεῖ βαρειὰ τὸ μεροκάματο μὲ τὴν μορφὴ τῶν ἔμμεσων φόρων. Τὴν πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ ξεζουμίσματος τὴ συστηματοποίησε πρῶτος ὁ Τρικούπης ἐπιβάλλοντας καινούργιους φόρους καὶ αὐξαίνοντας τοὺς παλιοὺς (τελωνειακοὶ δασμοί, φόροι στὴν κατανάλωση, μονοπώλια κλπ.). Ἀπὸ τότε οἱ ἔμμεσοι φόροι αὐξαίνουν ἀσταμάτητα. Κάθε φορὰ ποὺ μεγαλώνουν τὰ ἐλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ, ποὺ γίνονται καινούργια μεγάλα πολεμικὰ ἔξοδα, ποὺ οἱ ξένοι καὶ οἱ ντόπιοι τοκογλύφοι ἀπαιτοῦν περισσότερα, σημειώνουνται τεράστια ἅλματα στὸν προϋπολογισμὸ καὶ στὴν εἴσπραξη τῶν φόρων. Χωρὶς νὰ σταθοῦμε στὴν ἐξέλιξη τῆς φορολογίας τὰ 100 πρῶτα χρόνια, περιοριζόμαστε νὰ δώσουμε μερικοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὸ 1918 καὶ δῶθε, ἐντελῶς χαραχτηριστικοὺς γιὰ τὴν ἀπότομη αὔξηση τῶν φόρων:

1918–1919	1250	ἑκατ.
1919–1920	1128	»
1920–1921	1654	»
1921–1922	2278	»
1922–1923	4578	»
1923–1924	3984	»
1924–1925	5723	»
1925–1926	7922	»
1926–1927	9506	»
1929–1930	18.729	»
1932–1933	9153	»
1935–1936	10001	»

1937–1938	12238	»
1939–1940	16.540	»

Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ μιλοῦν μόνοι τους. Τὴν μικρασιατικὴ καταστροφή, τὴν προσπάθεια τῆς «μερικῆς σταθεροποιήσεως»,τὴν οἰκονομικὴ κρίση, τὴν μοναρχικὴ παλινόρθωση καὶ τὸ φασιστικὸ καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου τὰ πλήρωσε ὁ λαὸς μὲ αἷμα. Ἰλιγγιώδικα ἀνέβηκαν οἱ φόροι. Μέσα σὲ 20 χρόνια ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνση 15πλασιάστηκε ἐνῶ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα εἶναι ζήτημα ἂν μεγάλωσε 5 φορές.

Αὐτὴ ἡ φορομπηχτικὴ πολιτικὴ εἶχε σὰ συνέπεια νὰ φορολογεῖται ἡ χώρα μας πολὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη βαλκανικὴ χώρα. Σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα στατιστικὰ δεδομένα ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνση κατὰ κεφαλὴ καὶ σὲ τιμαριθμικὰ φράγκα στὶς βαλκανικὲς χῶρες εἶναι:

Ἑλλάδα	83.40
Ρουμανία	42.01
Γιουγκοσλαβία	33.90
Βουλγαρία	28.10
Τουρκία	24.10

Οἱ ἀσήκωτοι φόροι ποὺ ἔχουν φορτωθεῖ στοὺς ὤμους τοῦ λαοῦ, ἀφαιροῦν τὰ 40°/₀ ἀπ' τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. Στὴν πραγματικότητα ἡ φορολογικὴ καταλήστευση τοῦ λαοῦ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη. Πρῶτα, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς κρατικοὺς φόρους ἔχουμε καὶ τοὺς δημοτικοὺς καὶ τοὺς κοινοτικοὺς φόρους, ποὺ ἀποσποῦν κι' ἄλλα 4,5 °/₀ ἀπ' τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα κ' ἔπειτα γιατὶ ἡ βάση τῆς φορολογίας εἶναι οἱ ἔμμεσοι φόροι. Ἀποτελώντας οἱ ἔμμεσοι φόροι ἕνα ποσοστὸ 65–70°/₀ στὸ σύνολο ξεζουμίζουν ἀποκλειστικὰ τὶς λαϊκὲς μάζες, ποὺ ζοῦν μὲ χαμηλὰ μεροκά-

ματα καὶ μισθούς. Ὁ μεροκαματιάρης μὲ τὶς 40 καὶ 50 δρ. ποὺ θ' ἀγόραζε προπολεμικὰ μιὰ ὀκᾶ ζάχαρη βαρημένη μὲ 15 δρ. δασμό, πληρώνει κεφαλικὸ φόρο στὸ Κράτος τὰ 30 καὶ τὰ 40 % ἀπὸ τὸ μεροκάματο. Ὁ πλουτοκράτης ὅμως μὲ τὰ καθημερινὰ κέρδη ἀπὸ τὴ δουλειὰ τοῦ ἐργάτη 5000 καὶ 10.000 δρχ. δὲ χάνει οὔτε 1% ἀπὸ τὸ εἰσόδημά του. Ἔτσι οἱ φόροι πέφτουν μόνο στὸ λαὸ καὶ συνεπῶς μεγαλώνει ἡ φορολογικὴ καταλήστεψη. Τουλάχιστο τὸ μισὸ μεροκάματο τοῦ ἐργάτη, τὸ μιστὸ τοῦ ὑπαλλήλου καὶ τὸ φτωχὸ εἰσόδημα τοῦ ἀγρότη καὶ τοῦ βιοπαλαιστὴ τῆς πόλης τὸ ἀφαιρεῖ τὸ Κράτος μὲ τοὺς φόρους. Οἱ κυρίαρχες τάξεις κανόνισαν ἔτσι τοὺς φόρους ὥστε οἱ ἴδιες νὰ εἶνε ἀπαλλαγμένες ἀπὸ κάθε φόρο, ἐνῶ ὁ λαὸς νὰ μὴ μπορεῖ ν' ἀγοράσει οὔτε ψωμί, ποὺ ἡ τιμή του διπλασιάζεται μὲ τοὺς φόρους. Ἡ κλίμακα τῆς φορολογίας εἶναι τόσο σοφὰ φτιαγμένη, ποὺ ὅσο πιὸ θεόφτωχος εἶσαι τόσο πιὸ βαρειὰ νὰ φορολογεῖσαι. Κι' ὅσο πιὸ πλούσιος εἶσαι τόσο πιὸ ἀλαφριὰ νὰ συνεισφέρεις ἴσαμε ποὺ ἡ κλίμακα αὐτὴ νὰ γίνει μηδενικό, πράμα ποὺ συμβαίνει μὲ τὴ μεγάλη πλουτοκρατία. Σωστότερα μάλιστα πρέπει νὰ ποῦμε πὼς ἡ κλίμακα ἀρχίζει νὰ μετράει ἀπὸ τὴν ἀνάποδη. Γιατὶ ἡ πλουτοκρατία ὄχι μόνον δὲν πληρώνει διόλου εἴτε ἔμμεσους εἴτε ἄμεσους φόρους — φορολογοῦνται τὰ κέρδη, ποὺ στὰ χαρτιὰ δὲν φαίνουνται ποτὲ γιὰ νὰ τὰ βρεῖ ὁ ἔφορας καὶ ὁ εἰσπράχτορας ἢ κι' ἂν τὰ βροῦν ἔρχεται τὸ κράτος δηλ. ὁ ἴδιος ὁ ἐνδιαφερόμενος ἢ ὁ ἐκπρόσωπος τῶν ἐνδιαφερομένων πλουτοκρατῶν καὶ τὰ χαρίζει μ' ἕνα διάταγμα — ἀλλὰ ἀκόμα εἰσπράττει ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ μὲ τοὺς φόρους. Αὐτὸ γίνεται μὲ δυὸ τρόπους, ἄμεσα καὶ ἔμμεσα. Εἴτε τὸ Κράτος δίνει στοὺς κάθε λογῆς πλουτοκράτες δάνεια

κ' ἐπιχορηγήσεις ἀπὸ λεφτὰ ποὺ βγῆκαν ἢ θὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν προϋπολογισμό, δηλαδὴ λεφτὰ ἀπὸ φόρους τοῦ λαοῦ. Εἴτε ἀκόμα τὸ Κράτος βάζει μεγάλους εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς στὰ ξένα ἐμπορεύματα κι' ἔτσι δίνει τὴ δυνατότητα νὰ κερδίζουν οἱ πλουτοκράτες τὴ διαφορὰ αὐτή, ποὺ φτάνει μερικὲς φορὲς καὶ τὸ τριπλάσιο τῆς ἀξίας τοῦ ξένου ἐμπορεύματος. Συνεπῶς ἡ ἀστοτσιφλικάδικη φορολογικὴ πολιτική, ἐνῶ ἀφάνταστα ζεζουμίζει τὸ λαὸ καὶ κυριολεκτικὰ τοῦ στερεῖ κι' αὐτὸ τὸ ψωμί, ταυτόχρονα εἶναι ἕνα μέσο ὄχι γιὰ νά λιγοστεύουν ἀλλὰ γιὰ νὰ μεγαλώνουν τὰ κέρδη τῶν πλουτοκρατῶν. Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται, νομίζουμε, ἕνα ἀπ' τὰ βασικώτερα γνωρίσματα τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τοῦ ἀντιλαϊκοῦ νεοελληνικοῦ κράτους. Ὄχι δηλ. τόσο στὴ φορολογικὴ ἀσυδοσία τῶν πλουτοκρατῶν, ἀλλὰ στὸν ἀντιπαραγωγικὸ πλουτισμό τους, στὴν ἀντιπαραγωγικὴ αὔξηση τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τοὺς φόρους καὶ τοὺς δασμούς.

5. ΛΙΤΟΤΗΤΑ — ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΣ

Γιὰ δυὸ πράματα ἔχουν ξοδευθεῖ ἄφτονο μελάνι καὶ πολὺ χαρτὶ στὴν Ἑλλάδα, κ' ἔχουν ἐκφωνηθεῖ ἀτέλειωτοι λόγοι καὶ κούφιες ρητορίες: Τὸ ἕνα εἶναι ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» καὶ τὸ ἄλλο ἡ «λιτότητα». Ἡ πρώτη ἐξυμνήθηκε σὰν ἡ μοναδικὴ πολιτική, ποὺ θὰ φέρει τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ λαοῦ. Ἡ δεύτερη, ἡ «λιτότητα» ἐξυμνήθηκε σὰν ἡ μεγάλη ἑλληνικὴ ἀρετή, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πραγματοποίηση τῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Κάθε ἐκπρόσωπος τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου καθεστῶτος, πολιτικὸς ἢ δημοσιογράφος, κοτζαμπάσης ἢ ἐμπορομεσίτης, βιομήχανος ἢ τραπεζίτης, παλιὸς γραφειοκράτης ἢ «συγχρονισμένος» διανοούμενος, ὅλες οἱ πολιτικὲς καὶ πνευματικὲς «κορυφὲς» ἀπὸ τὸν Καποδίστρια ὡς τὴν 4ην Αὐγούστου θεωροῦσαν ἀπαραίτητο νὰ ποῦν ἢ νὰ γράψουν ἕναν ὕμνο γιὰ τὴ «λιτότητα».

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ «λιτότητα» ποὺ τόσα πολλὰ εἰπώθηκαν καὶ γράφτηκαν γι' αὐτήν; Εἶναι ἐθνικὴ ἀρετὴ ποὺ μᾶς στολίζει καὶ πρέπει νἆμαστε περήφανοι ποὺ τὴν ἔχουμε;

Κατὰ πρῶτο λόγο λιτότητα θὰ πεῖ νὰ τρέφεσαι μὲ λιγοστὰ μέσα, μὲ μέσα ποὺ στὸν ἄλλο δὲν φτάνουν γιὰ νὰ ζήσει. Τὸ ἔσχατο ὅριο τῆς λιτότητας εἶναι νὰ ζεῖς σὰν

ἄτομο καὶ σὰν λαὸς ὄχι μὲ ἄφτονα ἢ καὶ κανονικὰ ἀκόμα μέσα,ἀλλὰ πολὺ κάτω ἀπ' τὸ μέσο ὅρο. Καὶ τόσο πιὸ λιτοδίαιτος εἶσαι ὅσο τὰ καταφέρνεις νὰ ὑπάρχεις, περιορίζοντας τὰ μέσα τῆς διατροφῆς σου εἰς τὰ «μὴ περαιτέρω» δηλ. ἐκεῖ ποὺ ἀγγίζεις τὸ σύνορο τοῦ θανάτου.

Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς, αὐτὴ ἡ ἰδιότητα χαρακτηρίζει, ἀληθινά, τὸ λαό μας. Μὰ αὐτὴ ἡ ἰδιότητα οὔτε ἀρετὴ εἶναι, οὔτε ὑπάρχει στὴ φύση καὶ στὴν ψυχοσύνθεση τοῦ λαοῦ μας. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εἶναι ἀπὸ φυσικοῦ του λιτοδίαιτος. Ἔγινε τέτιος ἡ καλύτερα ἀναγκάστηκε νὰ γίνει λιτοδίαιτος, μόλο ποὺ πάλαιψε καὶ παλαίβει ἡρωϊκὰ γιὰ νὰ καταχτήσει τὴν εὐτυχία καὶ τὸν πολιτισμό. Ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἕνα κομμάτι στὴ γενικὴ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας . . . Καὶ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἱστορία ταξικῶν ἀγώνων εἶναι ἱστορία πάλης γιὰ τὴν κατάχτηση τῆς φύσης, γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν ὅρων καὶ τὴν μετατροπή τους σὲ ἀνθρώπινους ὅρους διαβίωσης. Ὅπως κάθε ἄλλος λαὸς ἔτσι καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πάλαιψε και παλαίβει γιὰ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν πρόοδο. Καὶ ἡ εὐτυχία ὑπάρχει μόνο μὲ ἄφτονα ὑλικὰ καὶ πνευματικὰ μέσα. Μόνον ὅταν ἕνας λαὸς καταχτήσει ἄφτονα τέτια,μέσα ποὺ τοῦ ἀνήκουν, μόνο ὅταν γίνει νοικοκύρης στὴ χώρα του,μόνον ὅταν καταχτήσει ἐλευθερίες καὶ δικαιώματα,εἶναι στ' ἀλήθεια εὐτυχισμένος, χαρούμενος καὶ πολιτισμένος. Ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ πρόοδο δὲν εἶναι ἀφηρημένες ἔννοιες. Ἔχουνε πολὺ συγκεκριμένη ὑλικὴ ὑπόσταση.

Χυδαία ἀπολογητικὴ καὶ σκόπιμη διαστρέβλωση εἶναι τὸ ὑμνολόγημα πῶς ἡ λιτότητα εἶναι φυσικὴ ἀρετὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐτὸν τὸν τρόπο τῆς ζωῆς δὲν τὸν διάλεξε

ὁ ἴδιος ὁ λαός, παρὰ τοῦ ἐπιβλήθηκε. Ἡ λιτότητα εἶναι καθεστὼς πείνας καὶ ἐξαθλίωσης καὶ δὲν χρειάζεται ν' ἀποδείξουμε ὅτι κι' ὁ πιὸ πρωτόγονος λαὸς δὲν μπορεῖ νὰ θέλει νάναι πεινασμένος. Τέτοια βλακεία μόνον οἱ ἀπολογητὲς τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου καθεστῶτος καὶ οἱ «σχιτζῆδες» Γραικύλοι, «διανοούμενοι», οἱ μορφινισμένοι ἀπὸ τὸ ὄπιο τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ, μποροῦν νὰ ὑποστηρίζουν. Ἡ διατροφὴ τοῦ λαοῦ δὲν ἄλλαξε στὰ 120 χρόνια τῆς λεύτερης ἐθνικῆς ζωῆς καὶ πολὺ λίγο διαφέρει ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο ποὺ βρίσκονταν ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ὁ λαός μας ἦταν καὶ παραμένει ψωμοφάγος. Βασικὴ τροφὴ ἦταν καὶ εἶνε τὸ ψωμί, ποὺ ἡ κατανάλωσή του μεγάλωσε καὶ φαίνεται πὼς μεγαλώνει. Ἐνῶ κάτω ἀπ' τὸ ζυγὸ τῆς ἐθνικῆς σκλαβιᾶς στὸν Τοῦρκο καταχτητὴ ὁ Ἕλληνας κατανάλωνε 140—150 ὀκάδες ψωμὶ τὸ χρόνο, τὸ 1935—1940 ἡ κατανάλωση αὐξήθηκε σὲ 165—175 ὀκάδες. Ἡ αὔξηση αὐτὴ τῆς κατανάλωσης τοῦ ψωμιοῦ δὲν μπορεῖ νὰ νομιστεῖ καλυτέρεψη τῆς διατροφῆς τοῦ λαοῦ. Ἀντίθετα μάλιστα, ἀπὸ μιὰ ὁρισμένη ἄποψη, δείχνει χειροτέρεψη. Γιατὶ ἡ γενικὴ τάση τοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι ἡ αὔξηση τῆς κατανάλωσης τοῦ ψωμιοῦ, ἀλλὰ ἡ ἐλάττωσή της καὶ ἡ ἀντικατάσταση ποσότητας ψωμιοῦ μὲ ἄλλες πιὸ θρεφτικὲς τροφές. Λαοὶ ποὺ ἔχουν ἕνα ἀνώτερο βιοτικὸ ἐπίπεδο ἀπὸ μᾶς, τρῶνε πολὺ πιὸ λίγο ψωμὶ κι' ὅσο ἀνεβαίνει αὐτὸ τὸ ἐπίπεδο τόσο πέφτει ἡ κατανάλωση τοῦ ψωμιοῦ καὶ μεγαλώνει ἡ κατανάλωση σὲ ζωϊκὰ λευκώματα καὶ λίπη. Συνεπῶς ὅταν στὴν Ἑλλάδα αὐξαίνει ἡ κατανάλωση τοῦ ψωμιοῦ καὶ ἡ κατανάλωση σὲ ζωικὰ λευκώματα καὶ λίπη, μικρὴ συγκριτικὰ μὲ ἄλλες χῶρες, λιγοστεύει, αὐτὸ σημαίνει ὅτι πέφτει τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

'Η τροφή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι στὸ μεγάλο μέρος της φυτικὴ καὶ τὸ βάρος της πολὺ μικρότερο ἀπὸ τὸ βάρος τῆς τροφῆςτῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ βαλκανικῶν χωρῶν. 'Η μέση κατὰ ἄτομο ἡμερήσια κατανάλωση τροφίμων στὴ χώρα μας, σύμφωνα μὲ τὰ στατιστικὰ δεδομένα 1927-29, ἦταν 1202 γρ. ἀπ' αὐτὰ τὰ 982 φυτικὴ τροφὴ καὶ τὰ 220 ζωϊκή. Τὸ βάρος τῆς τροφῆς στὴ Γερμανία ἦταν 1791 γραμ. τὸ 1920—24, περίοδο πείνας γιὰ τὸ Γερμανικὸ λαὸ ὕστερα ἀπ' τὴν ἥττα του στὸν παγκόσμιο πόλεμο—καὶ 2202 γραμ. τὸ 1904—1913. Στὴν 'Αγγλία στὴ Σουηδία καὶ σ' ἄλλες χῶρες τὸ βάρος τῆς τροφῆς εἶναι διπλάσιο ἀπ' τὴ χώρα μας. Πολὺ καλύτερα ἐπίσης τρέφονται ἀπὸ μᾶς οἱ Βαλκανικοὶ λαοί.

'Η κακὴ διατροφὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ—πὲς ἡ πεῖνα του—δὲν προκύπτει μόνον ἀπ' τὴν ποσότητα τῆς τροφῆς, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ κυρίως ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς. Τὰ 82—85% τῆς τροφῆς του τὰ παίρνει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀπὸ φυτικὲς οὐσίες καὶ τὰ 18—15% ἀπὸ ζωϊκές. Στὴν 'Αγγλία, στὴ Γερμανία, τὶς Σκανδιναυικὲς χῶρες, τὰ Βαλκάνια, οἱ ζωϊκὲς τροφὲς ἀποτελοῦν τὰ 40—25%. Γιὰ νἄχουμε μιὰ ἀντίληψη γιὰ τὴ μικρὴ κατανάλωση ζωϊκῆς τροφῆς ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ σὲ σχέση μὲ ἄλλες χῶρες σημειώνουμε μερικὰ χαραχτηριστικὰ στοιχεῖα.

'Η 'Ελλάδα καταναλώνει 25 κιλὰ κρέας κατ' ἄτομο τὸ χρόνο ἀπέναντι σὲ 31—107 κιλά, ποὺ ξοδεύουν οἱ ἄλλες χῶρες. 45 κιλὰ γαλακτομικὰ προϊόντα ἀπέναντι σὲ 80—575 κιλά, ποὺ εἶνε ἡ κατανάλωση σὲ ἄλλες χῶρες. Ξοδεύει 75 αὐγὰ ἀπέναντι σὲ 90—295.

Οἱ ἄθλιες τοῦτες συνθῆκες διατροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔπρεπε νὰ ξυπνήσουν στοὺς ἐπιστήμονες τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ κίνηση διαμαρτυρίας. Ἦταν τὸ πιὸ λίγο καὶ τὸ πιὸ

ἀνώδυνο, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ κάνουν. Κι' ὅμως ἄρχισε κήρυγμα ἀπὸ τὴν ἀνάποδη, ἕνα ξέφρενο κήρυγμα φυτοφαγίας. Οἱ φυτικὲς τροφὲς ἐξυμνήθηκαν μὲ ἐπιστημονικὰ τάχατες συμπεράσματα σὰν οἱ θρεπτικώτερες τροφὲς—ἀνώτερα τὰ φυτικὰ λευκώματα ἀπὸ τὰ ζωϊκά, καλύτερα τὰ μπρόκολα καὶ τὰ μαρούλια ἀπὸ τὰ κρέατα καὶ τὰ πουλερικά! Πόσο πρέπει νάχει ξεπέσει ἡ ἐπίσημη «ἐπιστήμη» στὴν Ἑλλάδα, κάτω ἀπ' τὶς συνθῆκες τῆς γενικῆς καθυστέρησης, γιὰ νὰ γίνουνται τέτια ἀπολογητικὰ κηρύγματα. Οἱ τέτιοι ἀπολογητὲς ξεχνοῦν ποὺ χρωστάει ἡ ἐπιστήμη τὸν ἐμβρυακὸ σχηματισμό της. Ξεχνοῦν πὼς ἡ χρησιμοποίηση τοῦ κρέατος σὰν τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου ἦταν μιὰ. μεγάλη κατάχτηση, ἕνα τεράστιο βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἡ κρεωφαγία προκάλεσε μιὰν ἀληθινὴ ἐπανάσταση στὴ διανοητικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Μὰ οἱ ἀπολογητὲς ποὺ τρέφονται βασικὰ μὲ κρέας κι' ὄχι μὲ χόρτα, ἔχουν τὸ σκοπό τους, ὅταν ντύνουν τὸ χοντροκομμένο ψέμα μὲ τὰ κουρέλια τῆς ἐπιστήμης τους.

Ὁ περιορισμὸς τῆς διατροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὸ ψωμὶ σὰν κύριας τροφῆς του, στὸ κρεμμύδι, στὴν ἐληὰ καὶ στὰ χόρτα—νὰ τὰ ποιητικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν ὕμνο τῆς λιτότητας—εἶναι τὸ λογικὸ ἀποτέλεσμα τῶν γενικῶν συνθηκῶν καθυστέρησης τῆς χώρας καὶ τῆς 120χρονης ἀντιλαϊκῆς πολιτικῆς. Ἡ μὴ λύση τῶν μεγάλων λαϊκῶν προβλημάτων, ἡ περεμπόδιση τῆς ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, ἡ καθυστέρηση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, τὸ χαμηλὸ μεροκάματο τοῦ ἐργάτη, τὸ πολὺ μικρὸ εἰσόδημα τοῦ ἀγρότη καὶ κάθε ἐργαζόμενου καὶ πάνω σ' αὐτὰ ἡ φορολογικὴ καταλήστευση, κράτησαν καὶ κρατοῦν σ' ἕνα

χρόνιο ὑποσιτισμό, σὲ μιὰ διαρκῆ πεῖνα. Αὐτὴ ἡ κατάσταση μαζὺ μὲ τὴν ἔλλειψη μιᾶς θετικῆς ὑγειονομικῆς πολιτικῆς —νὰ ἀποξερανθοῦν τὰ ἕλη, νὰ γίνουν νοσοκομεῖα, λαϊκὰ ἰατρεῖα, ὑγειονομικὰ ἱδρύματα, νὰ ὑπάρχουν φτηνὰ φάρμακα κλπ.—αὐτὴ ἡ κατάσταση τῆς μόνιμης πείνας εἶχε πολὺ ἄσχημη ἐπίδραση στὴν ὑγεία τοῦ λαοῦ. Ἡ μεγάλη ἐξάπλωση τῆς ἀρρώστιας, ἡ τεράστια διάδοση τῆς ἑλονοσίας καὶ τῆς φυματίωσης, τὸ μεγάλο ποσοστὸ τῶν θανάτων καὶ ἡ ἐλάττωση τῆς ὑπεροχῆς τῶν γεννήσεων ἀπὸ τοὺς θανάτους, ὅλα αὐτά, ποὺ σημαίνουν μεγάλωμα τοῦ φυσικοῦ ἐκφυλισμοῦ, εἶναι δῶρα τῆς λιτότητας.

Τὸ ποσοστὸ τῶν θανάτων στὴν Ἑλλάδα εἶναι πολὺ μεγάλο, 16—18 ἄτομα σὲ χίλιους κατοίκους.'Απ' αὐτοὺς οἱ μισοὶ καὶ περισσότεροι πεθαίνουν ἀπὸ ἑλονοσία. Τὸ 1925 πέθαναν ἀπὸ ἑλονοσία 7,94 σὲ 1000 κατοίκους, τὸ 1927 8,05, τὸ 1928 9,41, τὸ 1929 10,24 καὶ τὸ 1931 10,25. Τὴν τελευταία δεκαετία ἐλαττώθηκε κάπως τὸ ποσοστό, μὰ καὶ πάλι εἶναι 5 φορὲς μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ Βουλγαρία (1,58‰).Κάθε χρόνο ἀρρωσταίνουν ἀπὸ ἑλονοσία σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν εἰδικῶν,1.500.000—2.000.000. κάτοικοι, ἰδίως στὰ χωριά. Τὸ 1931 ἀπὸ 903.000 ποὺ νοσηλεύτηκαν σὲ νοσοκομεῖα, οἱ 171653 εἶχαν ἑλονοσία.Κοντὰ 1 ἑκατ. κάτοικοι ἀπ' ὅσους ἀρωσταίνουν ἀπὸ ἑλονοσία καὶ κυρίως ἀγρότες εἶναι ἀνίκανοι γιὰ κάθε δουλειὰ στὴν ἐκδήλωση τῆς ἀρώστιας. Διπλὴ ἔτσι ἡ ζημιὰ γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς χώρας.

Μαζὺ μὲ τὴν ἑλονοσία μεγάλη εἶναι ἡ ἐξάπλωση τῆς φυματίωσης. Οἱ προχωρημένοι φυματικοὶ λογαριάζονται 300.000. Καὶ κάθε χρόνο κι' ἄλλες χιλιάδες νέοι ἄνθρωποι, ποὺ ὑποσιτίζονται, χτυπιοῦνται ἀπ' τὸ μικρόβιο τῆς φυ-

ματίωσης. Τὸ κακὸ παράγινε μὲ τὴν ἐθνικὴ ὑποδούλωση καὶ τὴ φοβερὴ πεῖνα πού πέρασε ὁ λαός. Στούς ἐξασθενημένους ὀργανισμοὺς ἀπὸ τὸ χρόνιο ὑποσιτισμὸ δόθηκε τὸ χαριστικὸ χτύπημα ἀπὸ μιὰ πεῖνα, πού εἶναι χωρὶς προηγούμενο στὴν ἱστορία τῶν λαῶν. Κ' ἔτσι ἡ Ἑλλάδα κατάντησε χώρα τῶν φυματικῶν, ἕνα μεγάλο κοινωνικὸ πρόβλημα πού θ' ἀπαιτήσει πολλές φροντίδες ἀπ' τὸ λαό. Ἡ τόσο μεγάλη διάδοση τῆς ἐλονοσίας καὶ τῆς φυματίωσης ἀπαιτοῦσαν ριζικὰ μέτρα ὑγιεινῆς. Μὰ τὸ ἀστοτσιφλικάδικο καθεστὼς ξοδεύει τὰ λιγώτερα ποσά γιὰ τὴν ὑγεία ὅπως καὶ γιὰ κάθε ἀνάγκη τοῦ λαοῦ. Στὸ σύνολο τῶν κρατικῶν ἐξόδων οἱ δαπάνες γιὰ τὴν δημόσια ὑγεία εἶναι $1\%-1,30\%$. Οἱ ἄλλες βαλκανικὲς χῶρες ξοδεύουν 4% ἀπ' τὸν προϋπολογισμό τους κι' οἱ ἄλλες χῶρες τῆς Εὐρώπης $6-10\%$.

Εἶναι φανερὸ πῶς ἡ μεγάλη θνησιμότητα, ἡ πλατειὰ διάδοση τῆς ἀρώστιας εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ ἡ συνέπεια τῆς κακῆς διατροφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ νούμερα φωνάζουν μόνα τους. Κι' ὅμως ὁ συντάχτης τῆς μελέτης ἐπὶ τοῦ «προβλήματος τῆς διατροφῆς ἐν Ἑλλάδι» καθόλου δὲ δυσκολεύτηκε γιὰ νὰ προσθέσει κι' αὐτὸς ἕναν ὕμνο στὴν λιτότητα. Ἡ 4η Αὐγούστου πού μεγάλωσε τὴν πεῖνα καὶ τὴν ἐξαθλίωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ θεωρητικὴ δικαιολόγηση τῆς λιτότητας. Καὶ τὴν εἶχε παραπανίσια ἀπὸ ἕναν ὑγιεινολόγο πού τὸν ἄφησε ἀσυγκίνητο τὸ δρᾶμα τοῦ ὑποσιτισμοῦ καὶ τῆς ἄθλιας ὑγιεινῆς κατάστασης τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν ταπεινή του γνώμη ἡ λιτότητα ὄχι μόνον στὴν τροφή, ἀλλὰ καὶ στὸ ντύσιμο καὶ στὴν κατοικία—λιτότητα πού ἐπιβάλλει στὸν ἑλληνικὸ λαὸ «ἡ σιδηρὰ ἀνάγκη», καθὼς γράφει—δὲν πρέπει νὰ

θεωρεῖται ὡς «δυστήχημα ἀλλὰ τοὐναντίον ὡς τὸ μοναδικὸν τελεσφόρον μέσον ἀποφυγῆς τοῦ ἐκφυλισμοῦ....Χάρις εἰς τὴν λιτότητα αὐτὴν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, χάρις εἰς τὴν λιτότητα αὐτὴν οἱ πάπποι ἡμῶν ἀπετίναξαν τὸν ξενικὸν ζυγόν....» Πανάρχαια, λοιπόν, ἑλληνικὴ ἀρετὴ ἡ λιτότητα. Ὅλα τὰ θεώρατα ἔργα πραγματοποιήθηκαν χάρη στὴ λιτότητα, ποὺ λάμπρυνε καὶ δόξασε τοὺς Ἕλληνες, ἀρχαίους καὶ νεώτερους! Καὶ μόνον τοῦτο ξεχνάει σκόπιμα νὰ μᾶς πεῖ ὁ προπαγανδιστὴς τῆς λιτότητας. Πῶς ἡ λιτότητα ποὺ εἶναι τὸ μοναδικὸ ἀποτελεσματικὸ φάρμακο γιὰ νὰ προλάβει τὸν ἐκφυλισμό, τὸν γέννησε καὶ τὸν τρέφει σὲ μεγάλη ἔχταση στὴν Ἑλλάδα; Γιατὶ νὰ ἔχουν τόση διάδοση ἡ ἑλονοσία καὶ ἡ φυματίωση —ἀρώστιες ξεχωριστὰ κοινωνικές; Γιατὶ ἡ Ἑλλάδα νὰ ἔρχεται πρώτη στὴν θνησιμότητα—16 ἄτομα στὰ 1000—ἐνῶ στὴ Βουλγαρία εἶνε 13,5, στὸ Βέλγιο 13, στὴ Δανία 10.8, στὴν Ἐλβετία 11.3, στὴν Τσεχοσλοβακία 13.3, στὴν Ἀγγλία 12.3 καὶ γενικὰ σ' ὅλες τὶς χῶρες κατώτερη, ποὺ τὸ βιωτικό τους ἐπίπεδο εἶναι ἀνώτερο καὶ τρέφονται περισσότερο μὲ ζωϊκὲς οὐσίες; Ἂν ἡ λιτότητα ἦταν τόσο ἀποτελεσματι κὸφάρμακο θὰ ἔπρεπε ἡ Ἑλλάδα νὰ εἶναι ἡ πρώτη χώρα ἀπὸ ἄποψης ὑγείας. Ἀκριβῶς ὅμως χάρη στὴ λιτότητα εἶναι πρώτη στὸ φυσικὸ ἐκφυλισμὸ καὶ στὴ νοσηρότητα.

Γιὰ τὶς ἄλλες τόσο ἐπιστημονικὲς καὶ ἱστορικὲς διαπιστώσεις, πῶς καὶ γιατὶ νίκησαν τοὺς Πέρσες οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Νεοέλληνες τοὺς Τούρκους, δὲν ἔχουμε ν' ἀσχοληθοῦμε. Εἶναι τόσο ρηχές, τόσο φτωχές, ὅσο καὶ ἴδια ἡ βάση τους. Γιὰ νὰ νοιώσει κ' ἐξηγήσει κανεὶς τέτια ἔπη, ὅπως τὸ Μαραθῶνα καὶ τὸ Εἰκοσιένα, δὲν

πρέπει νὰ ξεκινήσει ἀπὸ μιὰ θεόφτωχη ἐπιστημονικὴ ἀφετηρία. Πρέπει ἡ μέθοδο τῆς ἔρευνας νὰ εἶναι πλούσια καὶ ζουμερή, ἐπιστημονική. Πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ νοιώσει τὶ πολύτιμος θησαυρός, τὶ πλούσιες ζωογόνες καὶ μεγαλουργὲς δυνάμεις κρύβονται στὸ ἀνεχτίμητο ἀγαθὸ ποὺ λέγεται **Ἐλευθερία**. Πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ καταλάβει πὼς ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας ἔχει ὄχι μόνον ἠθικὸ μὰ καὶ ὑλικὸ περιεχόμενο, πὼς ἡ ἐλευθερία ὁδηγεῖ στὴν κατάχτηση τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀγαθῶν της. Μόνο δοῦλος στὸ φρόνημα μπορεῖ νὰ εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ μιὰ ἠθικὴ καὶ ψυχικὴ λιτότητα, ἀπὸ μιὰ σκλαβιά. Μὰ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πλούσιος σὲ ἀρετὲς καὶ ρωμαλέους ἀγῶνες εἶξερε καὶ ξέρει νὰ διακρίνει τὴ μεγάλη ἀξία τῆς λευτεριᾶς γιὰ τὴν κατάχτηση τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, κοντολογῆς γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τῆς λιτότητας, τῆς πείνας και τοῦ ἐκφυλισμοῦ. Νὰ γιατὶ πάλαιψε καὶ παλαίβει. Γιὰ νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὴν «σιδηρὰν ἀνάγκην» τῆς λιτότητας, ποὺ δὲν εἶναι στὸ βάθος ἄλλο τίποτε παρὰ οἱ σιδερένιες ἁλυσίδες τοῦ ἀντιλαϊκοῦ καθεστῶτος, τῆς πείνας καὶ ἐκμετάλλευσης.

6. ΑΜΟΡΦΩΣΙΑ

Ὁ βαθμὸς τῆς ἐκπαίδευσης, γενικὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀνάπτυξης, εἶναι ἕνα μέτρο γιὰ νὰ μετρήσουμε τὴν ὑλικὴ πρόοδο σ' ἕνα τόπο καὶ νὰ γνωρίσουμε τὸ περιεχόμενο τῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους, τὴ λαϊκότητα ἢ τὴν ἀντιλαϊκότητά του. Ἀνάμεσα στὴν παιδεία – πολιτισμὸ καὶ τὶς συνθῆκες τῆς ὑλικῆς παραγωγῆς ὑπάρχει βαθύτατη σχέση. Οἱ δυὸ γίγαντες ἱδρυτὲς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, οἱ Μάρξ–Ἔγκελς καὶ οἱ ἀντάξιοι μεγάλοι συνεχιστές τους, Λένιν– Στάλιν, ἀποδεῖξανε πὼς ἡ παραγωγὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ βάση τῆς κοινωνίας. Πάνω σ'αὐτὴ τὴ βάση, τὸν τρόπο τῆς παραγωγῆς, ὑψώνεται ἕνα πολιτικὸ καὶ νομικὸ ἐποικοδόμημα καὶ ἀντιστοιχοῦν ὁρισμένες μορφὲς κοινωνικῆς ἀντίληψης. Ἡ ἐπιστήμη, ἡ παιδεία, ἡ τέχνη, ἡ φιλοσοφία, γενικὰ ὁ πολιτισμός, ἡ θρησκεία καὶ κάθε ἐκδήλωση ἰδεολογίας καθορίζονται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ συγκρότηση τῆς κοινωνίας. ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ παράγει ἡ κοινωνία καὶ κάνει τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων της. Αὐτὸ τὸ πράμα σημαίνει γιὰ τὴ χώρα μας ὄχι μόνο πὼς στὶς ἀστικοτσιφλικάδικες οἰκονομικοπολιτικὲς σχέσεις ἀντιστοιχεῖ ἀστικοτσιφλικάδικη παιδεία, μὰ ἀκόμα πὼς ἡ ὑλικὴ καθυστέρηση τοῦ τόπου στάθηκε ἡ βασικὴ αἰτία γιὰ τὴν πνευμα-

τική τύφλωση ἑνὸς ἔξυπνου λαοῦ. Τὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῆς ἐκπαίδευσης,ἡ ἀγραμματοσύνη, ἡ ἐπιστημονικὴ φτώχεια, ἡ ἀμορφωσιά, ὅλη τούτη ἡ πνευματικὴ καθυστέρηση βρίσκονται σὲ ὀργανικὴ σχέση μὲ τὴν γενικὴ πορεία τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας, μὲ τὸ φρενάρισμα τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ὑποδούλωση στοὺς ξένους, γενικὰ μὲ τὴν ἀστοτσιφλικάδικη πολιτικὴ καὶ τὸ θεμέλιό της:τὸ μεγαλοϊδεατισμό. Φυσικὰ δὲ δέχεται μόνον ἡ πνευματικὴ ζωὴ τὴν ἐπίδραση τῆς ὑλικῆς ἀνάπτυξης. Εἶναι κι' ἀντίστροφη ἡ ἐπίδραση. Ἐπιδρᾶ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη στὴν ὑλικὴ πρόοδο. Μὰ τὸ βασικό, ποὺ πρέπει νὰ κατανοήσουμε, εἶναι πῶς σ' ἕνα καθυστερημένο τόπο, σὲ μιὰ χώρα ποὺ δὲν ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῆς οἰκονομικῆς καθυστέρησης δὲν μπορεῖ ν' ἀνθίσει ἕνας ἀξιόλογος πνευματικὸς πολιτισμός. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τρέφεται, γονιμοποιεῖται καὶ καρπίζει ἀπὸ τὴν ὑλικὴ πρόοδο, ὅπως τὸ δροσᾶτο λουλοῦδι δὲν μπορεῖ ν' ἀναπτυχθεῖ πάνω στὰ βράχια, ἀλλὰ σ' ἕνα καλὰ σκαλισμένο καὶ ποτισμένο περιβόλι. Μιὰ κοινωνία ποὺ δὲ δημιούργησε μιὰ γερὴ βιομηχανία, μιὰ χώρα ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ χρησιμοποιήσει τὴ χημεία καὶ τὸν ἠλεχτρισμό, δὲν χρειάζεται χημικούς, μηχανικούς, τεχνικούς,. Μιὰ κοινωνία ποὺ ἔκλεισε καὶ κλίνει τὸ δρόμο στὴ γυναίκα, ποὺ δὲν μπορεῖ καὶ δὲν θέλει νὰ τὴν ἀποκαταστήσει στὸ φυσικό της δίκαιο, νὰ τὴ λογαριάσει ἰσότιμη μὲ τὸν ἄντρα, νὰ γνοιαστεῖ γιὰ τὴ μόρφωση καὶ ἀνάπτυξή της. (Βρίσκει ἀντίθετα, πολὺ λογικὸ νὰ εἶναι ἡ γυναίκα βουτηγμένη στὴν ἀμορφωσιὰ καὶ στὸ σκοτάδι). Μιὰ κοινωνία, ὅπως ἡ νεοελληνική, ποὺ κρατῶντας δεμένες τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγὲς τῆς χώρας εἶξερε μόνο ν' ἀφαιρεῖ μὲ τὴ δεκάτη καὶ τοὺς ἔμμεσους

φόρους τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ θεόφτωχο μεροκάματο τοῦ ἐργάτη καὶ τοῦ ἀγρότη, δὲν μποροῦσε νὰ δώσει στὸ λαὸ τὰ μέσα γιὰ τὴ μόρφωσή του. Ὅσο πιὸ βαθειὰ ἦταν ἡ πνευματικὴ νάρκη τοῦ λαοῦ, τόσο τὸ καλύτερο γιὰτοὺς ἐκμεταλλευτές του. Νὰ λοιπόν, γιατὶ εἶναι μεγάλη ἡ ἀμορφωσιὰ καὶ ἡ πνευματικὴ καθυστέρηση τοῦ λαοῦ—κομμένη καὶ ραμένη «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» τῆς γενικῆς καθυστέρησης τοῦ τόπου.

Ἀγραμματοσύνη. Στὴν Ἑλλάδα τὸ ποσοστὸ τῶν ἀγραμμάτων εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη χώρα, ἐξὸν ἀπ' τὴν Ἀλβανία. Ὁ μισὸς πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἀγράμματος. Τὰ 64% ἀπὸ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ 36% ἀπὸ τοὺς ἄντρες δὲν ξέρουν οὔτε τ' ὄνομά τους νὰ γράψουν. Ὅσο προχωροῦμε στὴν ἡλικία τόσο μεγαλώνει τὸ ποσοστὸ τῶν ἀγραμμάτων. Μὰ πολλοὶ ἀγράμματοι ὑπάρχουν καὶ στὰ παιδιὰ τῆς σχολικῆς ἡλικίας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ ποσοστὸ τῆς ἀγραμματοσύνης εἶναι πολὺ μικρότερο στὰ παιδιὰ τῆς σχολικῆς ἡλικίας καὶ ἐξακολουθητικὰ πέφτει, ὅμως εἴμαστε πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὸ σημεῖο τῆς ἐξάλειψης τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ στὰ παιδιά. Ἡ ἀναλογία τῶν μαθητῶν στοὺς κατοίκους στὰ 100 χρόνια σύμφωνα μὲ τὶς κρατικὲς στατιστικὲς εἶναι:

Δημοτικὴ	Ἐκπαίδευση	Μέση Ἐκπαίδευση
1829—30	9,88%	0,33%
1855—56	4,20%	0,48%
1901—02	8,10%	1,00%
1910—11	9,80%	1,15%
1930—31	10,90%	0,90%

Τὰ συμπεράσματα ποὺ βγάζουμε ἀπ' τὰ στατιστικὰ δεδομένα εἶναι: 1°,—μιὰ βαθμιαία αὔξηση στὸ ποσοστὸ

τῶν παιδιῶν ποὺ πηγαίνουν στὸ Δημοτικὸ σχολειό, 2°, —μικρὴ ἀναλογία συμμετοχῆς στὴ μέση ἐκπαίδευση. Πάνω—κάτω τὸ 1)10 τῶν παιδιῶν πηγαίνουν ὡς τὸ γυμνάσιο καὶ τὸ ποσοστὸ πέφτει. Λείπουν φυσικὰ τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ ξέρουμε τὴν κοινωνικὴ καταγωγὴ τῶν παιδιῶν, ποὺ φοιτοῦν στὰ γυμνάσια, ὅμως δὲν εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε, ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἐργατόπαιδα και ἀγροτόπαιδα. Ξέροντας πὼς οἱ ἀγρότες καὶ ἐργάτες καὶ γενικὰ ἡφτωχολογιὰ ἀποτελοῦν τὰ 9)10 τοῦ πληθυσμοῦ, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς τὰ παιδιὰ τῆς φτωχολογιᾶς μόλις προφταίνουν νὰ πᾶνε ὡς τὸ Δημοτικὸ σχολειὸ— ὅσα προφταίνουν καὶ σ' ὅσες τάξεις προφταίνουν. Τὰ παιδιά, ποὺ φοιτοῦν στὸ γυμνάσιο, εἶναι παιδιὰ τῆς πλουτοκρατίας τῆς πόλης καὶ τοῦ χωριοῦ καὶ σ' ἕνα μικρὸ ποσοστὸ παιδιὰ τῶν μεσαίων στρωμάτων.

Πνευματικὴ τύφλωση. Ἡ κατώτερη ἐκπαίδευση εἶναι ἡ βάση τῆς παιδείας ἀπὸ δυὸ πλευρές. Ἀπὸ τὴ μιὰ γιατὶ μέσα στὸ καθεστὼς τῆς ταξικῆς κυριαρχίας ἡ παιδεία τοῦ λαοῦ περιορίζεται στὴν κατώτερη βαθμίδα, τὴ δημοτικὴ ἐκπαίδευση κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη γιατὶ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο γιὰ τὴ μέση καὶ ἀνώτερη ἐκπαίδευση. Συνεπῶς ἕνα κράτος ποὺ θέλει νὰ ἱκανοποιήσει στοιχειώδικα τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ ὀφείλει νὰ συγκεντρώσει τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὶς φροντίδες του στὴ δημοτικὴ ἐκπαίδευση. Γιὰ νἆναι πραγματικὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κράτους γιὰ τὴν παιδεία τοῦ λαοῦ πρέπει νὰ ἐξασφαλιστοῦν οἱ ἀκόλουθες προϋποθέσεις: α) νἄχει ἡ κατώτερη ἐκπαίδευση στὴν πράξη γενικὸ καὶ ὑποχρεωτικὸ χαραχτῆρα δηλ. νἄχουν ἐξασφαλιστεῖ τὰ μέσα μιᾶς στοιχειώδικης ζωῆς στὸ λαὸ ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἀνάγκη νὰ τραβήξει ἀπὸ τὸ σχολειὸ τὸ

παιδί του ὁ πεινασμένος ἐργάτης και νὰ μὴ χρειαστεῖ νὰμπεῖ στὴν ξεθεωτικὴ δουλειὰ τὸπαιδὶ τῶν 7—10χρονῶ. β)Νὰ μὴ πηγαίνει τὸ φτωχόπαιδο πεινασμένο στὸ σχολειό, ἀφοῦ προηγούμενα τσακίστηκε ἀπὸ μιὰ πολύωρη πορεία γιὰ νὰ πάει ἀπὸ τὸ χωριό του στὸ σχολειό, γιατὶ πειναvασμένο καὶ κουρασμένο τὸ παιδὶ εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ μπορεῖ νὰ παρακολουθήσει τὸ μάθημα. Νὰ δοθοῦν ἐπίσης στὸ παιδὶ βιβλία κλπ. δωρεάν. γ) Νὰ εἶναι ἡ κατώτερη ἐκπαίδευση συγχρονισμένη δηλ. νὰ γίνεται στὴ μητρικὴ γλῶσσα καὶ νὰ δίνει κατανοητὰ — ζωντανὰ στὸ παιδὶ τὶς στοιχειώδικες γραμματικὲς καὶ τεχνικὲς γνώσεις. δ) Νὰ γίνεται ἡ φοίτηση σὲ κατάλληλα σχολικὰ χτίρια ἀπὸ ὑγιεινὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἄποψη. ε)Νὰ ὑπάρχουν σχολειὰ σὲ κάθε κοινότητα καὶ χωριό, στ) Νὰ ὑπάρχει ὁ ἀνάλογος ἀριθμὸς δασκάλων καὶ κάθε δάσκαλος νὰ πληρώνεται καλά, γιατὶ μόνον ἀπαλλαγμένος ἀπὸ βιοτικὲς φροντίδες μπορεῖ νὰ δοθεῖ ὁλόκληρος στὸ μεγάλο ἔργο, στὴ μεγάλη κοινωνικὴ λειτουργία τῆς μόρφωσης τῶν παιδιῶν.

Ποιὰ ἀπ' τὶς βασικὲς τοῦτες προϋποθέσεις ἐξασφαλίστηκε γιὰ τὴν παιδεία τοῦ λαοῦ; καμμιὰ ἀπολύτως.

1) Χρόνια ὁλόκληρα ἡ κατώτερη ἐκπαίδευση εἶναι γενικὴ και ὑποχρεωτική, στὰ λόγια μόνο, καὶ γιὰ τοῦτο ὁ ἀναλφαβητισμὸς δὲν ἐξαλείφτηκε καὶ ἡ χώρα μας εἶναι πρώτη στὴν ἀγραμματοσύνη. Τὸ πεινασμένο παιδὶ τῶν θεόφτωχων γονιῶν ρίχνεται στὴν βιοπάλη γιὰ νὰ ψευτοζήσει πρὶν ἀκόμα πατήσει στὸ σχολειὸ ἢ ἀφοῦ ἔβγαλε 1—2 τάξεις.

2) Ἀπὸ ἐκθέσεις τῶν ἐπιθεωρητῶν ἔχει διαπιστωθεῖ πὼς τὰ 80—90% τῶν παιδιῶν πᾶνε πεινασμένα στὸ σχολειό.

Στὰ χωριά, ποὺ δὲν ὑπάρχουν σχολειὰ περπατοῦν τὰ παιδιὰ ὁλόκληρες ὧρες μέσα στὸ κρύο και τὴ βροχή. .

3) Ἡ ἐκπαίδευση εἶναι ἀσυγχρόνιστη, γίνεται σὲ γλῶσσα ποὺ δὲν τὴν καταλαβαίνει τὸ παιδί, ποὺ δὲν τὴν ἀκούει παρὰ μόνο στὸ σχολειό. Ἡ καθιέρωση τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὰ δημοτικὰ σχολειὰ δὲν εἶχε ποτὲ οὔτε συνέπεια οὔτε συνέχεια, ὥσπου τὸ φωτοσβεστικὸ καθεστὼς τῆς 4ης Αὐγούστου μετάφραζε καὶ τοὺς δημοτικιστὲς στὴν καθαρεύουσα γιὰ τὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολειοῦ. Γενικώτερα ἡ ἐκπαίδευση δὲν ἔχει ἀποστολὴ νὰ δώσει στὸ παιδὶ ὡρισμένα μορφωτικὰ στοιχεῖα, μὰ τὸ φορτώνει μὲ ξεροὺς γραμματικοὺς τύπους, και τοῦ σκοτώνει τὴν ψυχή.

4) Τὰ σχολικὰ χτίρια εἶναι σὲ μεγάλη ἀναλογία ἀνθυγιεινὰ καὶ ἀκατάλληλα. Τὴν τελευταία δεκαετία μὲ τὸ ἐξωτερικὸ δάνειο γιὰ τὰ σχολικὰ χτίρια ἀποχτήσαμε κάμποσα συγχρονισμένα σχολειά, μὰ αὐτὰ εἶναι λίγα. Χιλιάδες σχολειὰ στεγάζονται σὲ μιὰ μόνο αἴθουσα, χωρὶς ἀρκετὸ φωτισμὸ καὶ ἀέρα, χωρὶς ζέστη τὸ χειμώνα, μὲ σανίδες καὶ κιβώτια ἀντὶς γιὰ θρανία, κοντολογῆς σχολειὰ χαλάσματα ποὺ μπάζουν νερὸ και κρύο ἀπὸ πολλὲς μεριές.

5) Εἴμαστε πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὸ σημεῖο νὰ λειτουργοῦν σχολειὰ σὲ κάθε κοινότητα καὶ χωριό. Ἂν πάρουμε ὑπ' ὄψη, πὼς ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολειῶν αὐξήθηκε σὲ 8,351 ἀπέναντι σὲ 16.819 δήμους, κοινότητες και χωριὰ καὶ πὼς στὶς μεγάλες πόλεις λειτουργοῦν 5,10 καὶ περισσότερα σχολειά, τότε βρίσκουμε πὼς χιλιάδες μικρὲς κοινότητες καὶ χωριὰ δὲν κατόρθωσαν ἀκόμα ν' ἀποχτήσουν τὸ σχολειό τους. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει νὰ δοῦμε μιὰ ἀπ' τὶς βασικὲς αἰτίες τῆς ἀγραμματοσύνης.

6) Ὅπως μᾶς λείπουν σχολειά, μᾶς λείπουν καὶ δά-

σκαλοι. Τὸ 1930—31 σὲ 7,639 σχολειὰ φοιτοῦσαν 706,161 μαθητές, ποὺ τοὺς δίδασκαν 12.887 δάσκαλοι. Συνεπῶς σὲ κάθε σχολειὸ ἀναλογοῦσαν 92 μαθητὲς καὶ σὲ κάθε δάσκαλο 55 μαθητές. Τά τελευταῖα χρόνια χειροτέρεψε περισσότερο ἡ κατάσταση. Τὸ 1937—38 σὲ 8,351 σχολειά ἦταν γραμμένοι 987.120 μαθητὲς ποὺ διδάσκονταν ἀπὸ 15,311 δασκάλους. Δηλ. σὲ κάθε σχολεῖο ἀντιστοιχοῦσαν 118 μαθητὲς καὶ σὲ κάθε δάσκαλο 64 μαθητές. Ἀντίθετα ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς παιδαγωγικῆς, ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι γίνεται στὶς ἄλλες χῶρες, ὁ Ἕλληνας δάσκαλος καὶ ἡ Ἑλληνίδα δασκάλα ἔχουν ὑποχρεωθεῖ νὰ μορφώνουν διπλάσιο ἀριθμὸ παιδιῶν ἀπὸ τὸ κανονικὸ καὶ κάθε χρόνο φορτώνονται περισσότερα. Μάλιστα αὐτὸς ὁ διπλασιασμὸς τῆς εὐθύνης, ποὺ ἀπαιτεῖ τριπλασιασμὸ τῆς προσπάθειας καὶ τῆς ἀπόδοσης τοῦ Ἕλληνα δασκάλου, γίνεται, ἐνῶ δὲν ἔχουν ἐξασφαλιστεῖ τὰ μέσα γιὰ μιὰ στοιχειώδικη ὕπαρξη. Ὁ δάσκαλος διορίζεται μὲ μισθὸ 1800—2000 δρχ. τό μῆνα καὶ ἡ σταδιοδρομία του καὶ ἡ μισθολογική του καλυτέρεψη δὲν προχωροῦν πέρα ἀπὸ ἕνα ὁρισμένο ἐπίπεδο. Προστέστε σ' αὐτὰ πὼς τὰ περισσότερα σχολειὰ εἶναι μονοτάξια (5101 μὲ σύνολο 8351) καὶ πὼς ἕνας δάσκαλος διδάσκει ὅλες τὶς τάξεις καὶ τότε βλέπετε πόσο πρωτόγονη εἶναι ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευση.

Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ τῶν βασικῶν προϋποθέσεων γιὰ νὰ γίνει ἡ παιδεία χτῆμα τοῦ λαοῦ κρατάει ἀκόμα τὸ μισὸ πληθυσμὸ τῆς χώρας στὴν πνευματικὴ τύφλωση. Περισσότερο ἀπὸ ἕναν αἰῶνα λεύτερη ἡ Ἑλλάδα ἔχει τὸ μισὸ ἀριθμὸ δασκάλων ἀπὸ τὴ Βουλγαρία, ποὺ ἀπόχτησε πολὺ ἀργότερα τὴν ἐθνική της ἐλευθερία. Στὴ Βουλγαρία ὅμως διορίζουν κάθε δάσκαλο, ποὺ θὰ τελειώσει τὸ διδασκαλεῖο,

ἐνῶ τὸ Ἑλληνικὸ κράτος προτιμάει ν' ἀφήνει ἀδιόριστους τοὺς δασκάλους καὶ τὰ παιδιὰ τυφλά. Οἱ ἄλλες χῶρες ξοδεύουν 10—12% στὸ σύνολο τῶν κρατικῶν ἐξόδων γιὰ τὴν παιδεία. Τὸ ἑλληνικὸ κράτος ἤξερε νὰ ξοδεύει νὰ λιγώτερα γιὰ τὴν παιδεία, ἀφοῦ τὸ μισὸ προϋπολογισμὸ τὸν εἶχαν γράψει ὑποθήκη οἱ ντόπιοι καὶ ξένοι τοκογλύφοι. Καὶ ὅπως ἦταν φυσικὸ ἡ ἀναλογία τῶν ἐξόδων γιὰ τὴν παιδεία ἐλαττώθηκε ἀπὸ τοὺς φωτοσβέστες τοῦ «τρίτου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ», ἐνῶ μεγάλωσαν τὰ ποσοστὰ τῶν τόκων γιὰ τοὺς ξένους ληστές. Ἀπὸ 7,75%, ποὺ ἦταν τὸ ποσοστὸ ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου παιδείας τὸ 1935—36 ἔπεσε σὲ 6.49% καὶ 5.89% τὸ 1936—38.

Ἐπιστημονικὴ φτώχεια. Ἡ ἀνώτατη ἐκπαίδευση εἶναι μονοπώλιο τῆς πλουτοκρατίας, κι' ὅσο χειροτερεύουν οἱ συνθῆκες ζωῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τόσο πιὸ σίγουρα διπλωμανταλώνουνται οἱ πόρτες τοῦ Πανεπιστήμιου καὶ τῶν ἀνώτατων σχολῶν ἀκόμα καὶ στὰ παιδιὰ τῆς μικρομπουρζουαζίας. Στὰ κάθε εἴδους σχολειὰ τῆς μέσης ἐκπαίδευσης γράφονται στὴν πρώτη τάξη 20.000 μαθητές. Ἀπ' αὐτοὺς φτάνουν ὡς τὴν τελευταία τάξη καὶ παίρνουν ἀπολυτήριο 5.000—5500. Ἀπὸ τοὺς τελειόφοιτους πηγαίνουν ὡς τὸ Πανεπιστήμιο — ἄλλο πράμα πόσοι μποροῦν νὰ πάρουν δίπλωμα καὶ νὰ γίνουν ἐπιστήμονες — μιὰ μικρὴ μειοψηφία Μάλιστα κάθε χρόνο περιορίζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν. Στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας τὴν πενταετία 1933—38 περιορίστηκε σχεδὸν στὸ 1)3 ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ποὺ μπῆκαν στὸ Πανεπιστήμιο:

1933—34	2747
1934—35	2102

1935–36	1788
1936–37	1635
1937–38	1194

Τὸν ἴδιο περιορισμὸ εἴχαμε στὸ πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, στὸ Πολυτεχνεῖο καὶ τὶς ἄλλες ἀνώτατες σχολές. Μόνο στὴν Πάντειο σχολὴ αὐξήθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν, σχεδὸν στὸ δεκαπλάσιο, μὰ τοῦτο τὸ γεγονὸς δὲν ἀποδείχνει, ἀπ' ἄλλη ἄποψη, παρὰ τὸ μονοπωλιακὸ χαραχτῆρα τῆς ἀνώτερης ἐκπαίδευσης. Ἡ Πάντειος σχολὴ εἶναι σχολὴ γιὰ τοὺς πληβείους καὶ τὸ δίπλωμά της δὲν χρησιμεύει σὲ τίποτα ἄλλο παρὰ γιὰ νὰ σὲ ξεζουμίζουν καλύτερα στὴν κρατικὴ μηχανή. Ἂν γράφονται στὴ σχολὴ τούτη πάνω ἀπὸ 1000 σπουδαστὲς τὸ χρόνο αὐτὸ γίνεται γιατὶ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ νεολαία, ποὺ διψάει γιὰ μόρφωση, ἔχει κλειστεῖ μὲ κινέζικα τείχη ὁ δρόμος τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ κίνηση τῆς ἀπαγόρευσης τῆς ἐπιστήμης στὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ, κίνηση ποὺ δυνάμωσε στὴν περίοδο τοῦ καθεστῶτος τοῦ **Μανιαδάκη**, καθὼς φανερώνουν οἱ ἀριθμοὶ θέλει νὰ βρεῖ δικαίωση μὲ τὸ ἐπιχείρημα πὼς τάχατες πλημμύρισε ὁ τόπος ἀπὸ ἐπιστήμονες. Οἱ φωτοσβέστες μιλοῦν γιὰ «ἐπιστημονικὸ πληθωρισμὸ» καὶ προπαγανδίζουν τὴν ἐπιστημονικὴ πνευματικὴ λιτότητα μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο ποὺ προπαγανδίζουν τὴν ὑλικὴ λιτότητα—πεῖνα. Ἔχουμε πολλούς, λένε, ἐπιστήμονες καὶ πρέπει νὰ σταματήσουμε τὸ κακὸ- πρᾶμα ποὺ κάνανε κιόλας στὴν πράξη. Καὶ λέγοντας καὶ κάνοντας ὅλα τοῦτα δὲ γνοιαζόντανε γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἤτανε πολλοὶ καὶ δὲ βρίσκανε τὰ μέσα νὰ ζήσουν ἀφοῦ σ' ὅσους δίνανε δουλειά, ὄχι μόνον δὲν ἐξασφαλίζανε τὸν τρόπο τῆς ἐπι-

στημονικῆς ἀνάπτυξης, μὰ οὔτε μιὰ στοιχειώδικη ζωή. Ὁ ἐπιστήμονας, ποὺ διορίζονταν σὲ κρατικὴ θέση ἔπαιρνε μιστό, ὅσο μεροκάματο κ' ἕνας εἰδικευμένος ἐργάτης, 2500—3000 δραχμές. Ἄλλος, λοιπόν, ἦταν ὁ φόβος τους. Τρέμανε οἱ φωτοσβέστες μήπως οἱ ἐπιστήμονες καὶ γενικὰ οἱ μορφωμένοι, ποὺ πεινούσανε καὶ δὲ βρίσκανε δουλειά, τρέμανε μήπως τὸ «διανοητικὸν προλεταριᾶτον» — ὅπως τοὺς χαραχτηρίζανε — «πυκνώση τὰς τάξεις τῶν προλεταρίων τῆς πόλεως». Νοιώθανε πὼς μιὰ τέτια συνεργασία, ἕνας τέτιος κοινὸς ἀγώνας κάτω ἀπ' τὴν πολιτικὴ διεύθυνση τῆς ἐργατικῆς τάξης, θὰ ἦταν πολὺ ἐπικίντυνος καὶ βλαβερὸς γιὰ τὸ ἀντιλαϊκὸ καθεστώς, πολὺ ὠφέλιμος γιὰ τὸ λαὸ καὶ τὸν τόπο.

Περίσσεψαν, ἀλήθεια, οἱ ἐπιστήμονες στὴν Ἑλλάδα; Αὐτὴ ἡ ἄποψη εἶναι τόσο σωστὴ ὅσο σωστὲς εἶναι ἄλλες παρόμοιες θεωρίες, πὼς τάχατες ὁ τόπος μας εἶναι στενὸς καὶ ἄγονος γιὰ νὰ θρέψει ὅλους τοὺς Ἕλληνες ἢ πὼς στὴ γήϊνη σφαίρα δημιουργήθηκε παραπανίσιος πληθυσμός, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ τὰ μέσα τῆς ζωῆς στὸ πλανήτη μας (ἔτσι μιὰ καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τοὺς ξεφορτωθοῦμε ἀλλοιῶς π.χ. ξεμπαρκάροντάς τους γιὰ ἄλλους πλανῆτες, καλοὶ εἶναι οἱ πόλεμοι, ποὺ μᾶς γλυτώνουν ἀπὸ τοὺς παραπανίσιους). Οἱ θεωρίες γιὰ τοὺς παραπανίσιους ἀνθρώπους εἶναι πολὺ σχετικές. Οἱ παραπανίσιοι ὑπάρχουν μόνον σχετικὰ μὲ τὸν καπιταλισμό. Εἰδικὰ στὴν Ἑλλάδα ἡ σχετικότητα εἶναι ἀκόμη πιὸ μεγάλη, γιατὶ ὁ τόπος μας εἶναι καθυστερημένος σχετικὰ μὲ ἄλλες χῶρες γιὰ τοὺς λόγους, ποὺ ἔχουμε ἐξηγήσει. Ὅσο γιὰ τοὺς ἐπιστήμονες, ποὺ ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα, ὄχι μόνον δὲν εἶναι πολλοί, ὄχι μόνο δὲν περισσεύουν, μὰ εἶναι λιγώτεροι ἀπ' ὅσους χρειαζό-

μαστε, ἀκόμα λιγώτεροι ἀπ' ὅσους ἔχουν οἱ ἄλλες χῶρες καὶ ἀσύγκριτα λιγώτεροι ἀπ' ὅσους θὰ χρειαστεῖ μιὰ λαοκρατικὰ καὶ μιὰ σοσιαλιστικὰ ἀναδημιουργημένη 'Ελλάδα.

Ἂς δοῦμε τὰ νούμερα. Πόσους γιατροὺς ἔχουμε; 5500—6000. Ἀπ' αὐτοὺς οἱ 4000 εἶναι συγκεντρωμένοι στὴν 'Αθήνα, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο. Οἱ ὑπόλοιποι 1500—2000 πρέπει νὰ μοιραστοῦν στὶς ἄλλες 70 πόλεις, στὶς 5600 κοινότητες καὶ στὰ 11.130 μικρότερα χωριά. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι χιλιάδες κοινότητες δὲν ἔχουν γιατρό.

Οἱ γεωπόνοι ποὺ ἔχουμε ἀναλογοῦν 1 σὲ 6 κοινότητες καὶ οἱ χτηνίατροι 1 σὲ κάθε ἐπαρχία. Χημικοὺς ἔχουμε 900, δηλ. 1 σὲ 8000 κατοίκους, ἐνῶ ἡ μέση ἀναλογία γιὰ τὶς Εὐρωπαϊκὲς χῶρες εἶναι ἕνας χημικὸς σὲ 3000 κατοίκους. Στὴν 'Ελλάδα ἀναλογεῖ ἕνας δάσκαλος σὲ 450 κατοίκους ἐνῶ στὴ Βουλγαρία 1 δάσκαλος σὲ 250 κατοίκους. 'Η 'Ελλάδα σὲ τοῦτο μόνο ὑπερέχει: σύμφωνα μὲ τὴν ἐμπορομεσιτικὴ ἐξέλιξη τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας ἔχει τὸ ρεκὸρ στοὺς ἐμπόρους, ἐμπορομεσίτες, ἐμπορομπακάληδες, καφετζῆδες καὶ κάθε λογῆς παρασιτικὰ ἐπαγγέλματα. Συνολικὰ ὑπάρχουν 200.000, δηλ. 1 ἐμπορομεσίτης ἢ ἐμποροτοκογλύφος ἢ μεταπράτης σὲ 35 κατοίκους!...

Λοιπόν, ἀντίθετα ἀπ' ὅτι ὑποστηρίζουν οἱ προπαγανδιστὲς τῆς ἐπιστημονικῆς λιτότητας, στὴν 'Ελλάδα ὄχι μόνον δὲν ἔχουμε πολλοὺς ἐπιστήμονες, μὰ ἔχουμε λίγους. Ἕνα λαϊκὸ κράτος δὲν μπορεῖ νὰ περιοριστεῖ σὲ 15.000 δασκάλους καὶ σὲ 1000 γεωπόνους, σὲ 5—6000 γιατροὺς καὶ 900 χημικούς. Τὸ Λαϊκὸ κράτος θ' ἀνοίξει διάπλατα τὶς πόρτες τῆς ἐπιστήμης στὴν 'Ελληνικὴ νεολαία καὶ θὰ

δώσει στοὺς ἐπιστήμονες, τὰ μέσα τῆς ἄνετης ὑλικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνάπτυξης. Γιατὶ ἡ ἀναμόρφωση τῆς χώρας δὲν μπορεῖ νὰ γίνει χωρὶς μιὰ πραγματικὴ ἐπανάσταση στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ τὴ θεωρητικὴ σκέψη τοῦ τόπου, ποὺ τόσο εἶναι καθυστερημένες ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς καθυστέρησης. Γιὰ τὴν ἀναδημιουργία τῆς Ἑλλάδας πρέπει νὰ δώσουν τὴ συμβολή τους ὅλοι οἱ ἐργαζόμενοι: οἱ ἐργάτες. οἱ ἀγρότες, οἱ ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι. Ἡ συμβολὴ τῶν διανοούμενων, τῶν ἐπιστημόνων, τῶν τεχνικῶν, τῶν εἰδικῶν, θὰ εἶναι μεγάλη γιατὶ ἡ μεταμόρφωση τῆς Ἑλλάδας, στὰ πλαίσια τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας στήν ἀρχή, τοῦ σοσιαλισμοῦ ὕστερα, θά βασιστεῖ πάνω στό γερό θεμέλιο τῆς ἐπιστήμης. Ἀπὸ δῶ καὶ τὸ ζωτικὸ συμφέρο τῆς Ἑλληνικῆς διανόησης νὰ δώσει ὅλες τὶς δυνάμεις στὴ μεγάλη ὑπόθεση γιὰ τὴ λεύτερη καὶ λαοκρατούμενη Ἑλλάδα

Τὸ Γλωσσικὸ Ζήτημα. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα εἶναι ἕνα κοινωνικὸ ζήτημα. Τοῦτο τὸ ἁπλό πρᾶμα δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ καταλάβουν οὔτε οἱ πρῶτοι ἡγέτες τοῦ δημοτικισμοῦ, Ψυχάρης, Πάλλης, Ἐφταλιώτης, οὔτε οἱ συνεχιστές τους. Δὲν πρόκειται ν' ἀρνηθοῦμε μιὰν ὁρισμένη ἐπίδραση τοῦ δημοτικισμοῦ στὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ τόπου στά τελευταῖα 50 χρόνια. Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ δημοτικισμὸς βοήθησε σὲ κάποια καλλιέργεια, κυρίως στὴν περιοχὴ τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ποίησης, ποὺ ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τὸν ἀποπνιχτικὸ θώρακα τῆς καθαρεύουσας. Ὅμως ὁ δημοτικισμὸς ὄχι μόνο δὲ μπόρεσε νὰ λύσει τὸ αἴτημα, ποὺ πρόβαλλε, μὰ κ' ἔκανε καὶ πολλὰ νερὰ στὴ γενιὰ τῶν διαδόχων. Ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ τοῦ Τριανταφυλλίδη ἐκφράζει ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ γεγονός. Οἱ πολέμιοι τῆς καθα-

ρεύουσας ἀπὸ τὴν πόρτα, τὴν ἔμπασαν ἀπὸ τὸ παράθυρο. «Καὶ τοῦτο ποιεῖν κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι». Λίγη δημοτικὴ καὶ λίγη καθαρεύουσα, ὅπως ἀπαιτοῦσε ἡ πολιτικὴ τοῦ «κοινωνικοῦ συμβιβασμοῦ» καὶ τῆς «συνεργασίας τῶν τάξεων» τῆς 4 Αὐγούστου. Μάλιστα τὸ ὅτι ἡ λεγόμενη Γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς συντάχτηκε κάτω ἀπ' τὴν καθοδήγηση τοῦ καθεστῶτος τοῦ Μανιαδάκη εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ καταλάβουμε τί λογῆς εἶναι τούτη ἡ Γραμματική. Ὁ κύριος συντάχτης τῆς Γραμματικῆς βρίσκει πῶς ξεμπέρδεψε μὲ τὸ ἱερὸ χρέος ποὺ ἔχει σὰν ἐπιστήμονας, ὅταν μᾶς λέει πῶς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, δηλ. ὁ Μανιαδάκης, δὲν τοὺς ἄφινε νὰ δώσουν μιὰ Γραμματικὴ τῆς μητρικῆς μας γλώσσας! Ἔτσι ἡ Τεταρτοαυγουστιανὴ Γραμματικὴ βγῆκε ἕνα ἔχτρωμα ποὺ φυσικὰ ἀποζητάει νὰ δικαιώσει τὴν καθαρεύουσα.

Ξαναγυρίζουμε στοὺς πρώτους ἡγέτες τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὁ δημοτικισμὸς τους εἶχε πολλὲς ἀνεπάρκειες. Κατὰ πρῶτο λόγο ἔβλεπαν ὅλοι τους — καὶ πολὺ περισσότερο οἱ συνεχιστὲς — τὸ γλωσσικὸ ἀποσπασμένο ἀπὸ τὴν κοινωνική του βάση. Τὄβλεπαν ἀντιϊστορικὰ καὶ ἀντεπιστημονικά, γιατὶ τὸ νόμιζαν βασικό, ἐνῶ εἶναι παράγωγο. Δὲν ἐξηγοῦσαν τὴν ἐπιβολὴ τῆς καθαρεύουσας καὶ τὸν διωγμὸ τῆς δημοτικῆς σὰν ἐκδήλωση τῆς γενικῆς καθυστέρησης τοῦ τόπου, ἀλλὰ ἀντίστροφα θεωροῦσαν τὴν καθαρεύουσα σὰν αἰτία ὅλων τῶν δεινῶν. Κατὰ δεύτερο λόγο ἐνῶ εἶδαν τὶς ἱστορικὲς ρίζες τῆς ἐπιβολῆς τῆς καθαρεύουσας καὶ μίλησαν γιὰ τὸ ρόλο τοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Φαναριοῦ (ποὺ ἐπέβαλαν τὴν καθαρεύουσα σὰν κατάλληλο ὄργανο πνευματικοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὸν πολιτικὸ μεγαλοϊδεατισμὸ) δὲν

μπόρεσαν νὰ προχωρήσουν βαθύτερα στὸ πρόβλημα. Δηλ. δὲν μπόρεσαν νά καταλάβουν ὅτι ἦταν ἀταίριαστο νὰ ζητοῦν τὴν καθιέρωση τῆς δημοτικῆς ἀπὸ τὴν ἀστική τάξη, ποὺ εἶχε ζυμωθεῖ μὲ τοὺς κοτζαμπάσηδες καὶ τοὺς Φαναριῶτες. Καὶ δὲν τὸ κατάλαβαν, γιατὶ ἦταν πνευματικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς ἀστικῆς τάξης,κοντολογῆς τοῦ ἀστοτσιφλικάδικου καθεστῶτος καὶ γιατὶ ζοῦσαν μακρυὰ ἀπ' τὴν 'Ελλάδα καὶ ἀγνοοῦσαν τὰ μεγάλα ζητήματα τοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἀγῶνες του. Συχνὰ μάλιστα πῆραν ἐχτρικὴ στάση ἀπέναντι στοὺς λαϊκοὺς ἀγῶνες κ' ἐκφράστηκαν ἀνοιχτὰ ἐνάντια στὸ λαϊκὸ καὶ τὸ προλεταριακὸ κίνημα. 'Αποτραβηγμένοι σὲ ξένες χῶρες καὶ μὴ ζῶντας τὴ γλωσσικὴ πραγματικότητα τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ γλυστρήσανε σὲ ὑπερβολές, ποὺ ἔδωσαν ὅπλα στὴν πνευματικὴ ἀντίδραση. Τρίτο, ὄχι μόνο ἀποσποῦσαν τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν κοινωνική του βάση, ὄχι μόνον τὸ ἀπομόνωσαν ἀπὸ τἄλλα κοινωνικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ τὄβλεπαν τόσο στενὰ καὶ περιωρισμένα ποὺ νόμιζαν πὼς ἡ ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς γλώσσας θὰ μποροῦσε μόνη νὰ φέρει τὴν ἀναγέννηση καὶ τὴν ἀναδημιουργία τῆς 'Ελλάδας. Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖο, γιατὶ ὁ λαὸς ποὺ πάλαιβε γιὰ τὴ γῆ, γιὰ τὸ ψωμί, γιὰ τὶς ἐλευθερίες, ἔμεινε μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἄκαρπη προσπάθεια τῶν δημοτικιστῶν,ποὺ ποτὲ δὲν ἦταν οὔτε μποροῦσε νὰ γίνει κίνημα, δηλ. μαζικὸ λαϊκὸ ξεσήκωμα. Περιορίστηκε σὲ μιὰ στενὴ ὁμάδα διανοουμένων καὶ τόσο στὸ ξεκίνημα ὅσο καὶ στὴν ἐξέλιξή του ὁ δημοτικισμὸς στάθηκε μακρυὰ ἀπὸ τοὺς παλμοὺς καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ. "Οπως κανεὶς ἀπ' τοὺς ἡγέτες, τοὺς ὑπαρχηγοὺς καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ δημοτικισμοῦ οὔτε δυὸ λόγια ἔγραψε γιὰ τοὺς μακρόχρονους ἀγῶνες τῶν κολλήγων, ἔτσι καὶ πολλοὶ

ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς δημοτικιστὲς βρέθηκαν μακρυὰ ἀπὸ τοὺς ἐπικοὺς ἀγῶνες τοῦ λαοῦ μας γιὰ τὴν ἐθνικὴ λευτεριὰ καὶ τὴν λαοκρατία. Πνευματικὴ καὶ ἠθικοπολιτικὴ φτώχεια, συμβιβασμὸς καὶ «οὐδετερότητα» χαραχτηρίζουν τὴ διανόηση — ἐννοοῦμε τὴν ἐπίσημη διανόηση, γιατὶ μεγάλη μερίδα τῶν φτωχῶν διανοούμενων καὶ ἐπιστημόνων βρέθηκαν καὶ πάλαιψαν ἡρωϊκὰ στὶς πρῶτες γραμμὲς τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα. Θὰ νομίζαμε γιὰ τὴν ἐπίσημη διανόηση ταιριαστὸ «τῶν οἰκιῶν ἡμῶν ἐμπιπραμένων ὑμεῖς ἄδετε», ἂν τουλάχιστο τραγουδοῦσαν, ἂν μὲ τὸ γραφτὸ καὶ προφορικὸ λόγο γαλβάνιζαν τὸ ἡρωϊκὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχικὴ ἔξαρση τοῦ ἀγωνιζόμενου ἔθνους. Μ' αὐτοὶ οὔτε γιὰ νὰ τραγουδοῦν στάθηκαν ἱκανοί. "Ολη τὴ δραστηριότητά τους τὴν τράβηξε ἡ δίχη τῶν τόνων», ποὺ κράτησε δύο χρόνια.

"Επειτα οἱ δημοτικιστὲς μας ἀπὸ τὸν Ψυχάρη ὡς τὸ Βλαστὸ ἤτανε κήρυκες τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ καὶ γράφοντας τὴ λαϊκὴ γλῶσσα ἔκαναν πιὸ μεγάλη ζημιά. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἦταν «ὁ περιούσιος λαὸς» καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἡ ἀνώτερη καὶ πιὸ ἐξευγενισμένη ἀπ' ὅλες τὶς φυλές. "Αν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸν Παλαμᾶ, οἱ ἄλλοι δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν τοὺς ἀρχαίους, νὰ δοῦν τὶ σχέση ἔχουν οἱ Νεοέλληνες πρὸς τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα. Ὁ Ψυχάρης γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὴ δημοτικὴ ἔφτανε σὲ τέτιες ὑπερβολὲς ὥστε νὰ θεωρεῖ τὴ λαϊκή μας γλῶσσα σὰν τὴν ἴδια γλῶσσα ποὺ μιλοῦσε ὁ "Ομηρος. Μὲ τὴν ἄποψη αὐτὴ ἀρνιοῦνταν τὴν ἴδια τὴ βάση τῆς διδασκαλίας του καὶ βαθύτερα δὲν πάλαιβε γιὰ διαφορετικοὺς σκοποὺς ἀπὸ τὸν Κόντο καὶ τὸν Μιστριώτη. Διαφορὰ μόνο στὰ μέσα, στὸ γλωσσικὸ ὄργανο, ποὺ χρη-

σιμοποιοῦσαν οἱ δυὸ μερίδες—δημοτικιστὲς καὶ καθαρευουσιάνοι. Ἂν ὁ Ψυχάρης καὶ οἱ ὀπαδοί του πάσκιζαν ν' ἀναστήσουν τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα, ποὺ κατά τὴ γνώμη τους δὲν εἶχε πεθάνει, ἀφοῦ ἔζησε τὸν καιρό της, οἱ καθαρευουσιάνοι ζητοῦσαν ν' ἀναστήσουν μαζὺ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὸ Βυζάντιο. Ξεχνοῦσαν καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ δεύτεροι, πὼς ἡ ἱστορία δὲν ξεθάβει παλιὲς μορφές, πὼς ἡ ζωὴ ἀλλάζει, μετασχηματίζεται καὶ πέρνει καινούργιες μορφές. Ξεχνοῦσαν ὁ Ψυχάρης καὶ οἱ ὀπαδοί του, πὼς τὰ ὁμηρικὰ ἔπη γράφτηκαν μιὰ φορὰ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαναγραφτοῦν, πὼς τὸ μεγαλεῖο τους καὶ ἡ λαμπρότητά τους ὑπάρχουν βασικὰ στὸ γεγονός,πὼς ἐκφράζουν πιστά τὴν ἀπλοϊκὴ ἐποχή τους, πὼς καὶ τὰ παλιὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσας ποὺ μένουν, δὲ μεταφέρονται νεκρά, μὰ ξαναχωνεύονται κι' ἀλλάξουν στὴν καινούργια μορφὴ τῆς γλώσσας, ποὺ εἶναι κάτι καινούργιο, ἀλλοιώτικο ἀπὸ τὴν παλιὰ μορφή της.

Ἡ δημοτικὴ γλῶσσα εἶναι μιὰ καινούργια γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ Νεοελληνικοῦ ἔθνους. Ὅπως τὸ Νεοελληνικὸ Ἔθνος εἶναι κάτι καινούργιο ἔτσι καὶ ἡ γλῶσσα του. Ὅπως τὸ Νεοελληνικό ἔθνος ἔτσι καὶ ἡ ἐθνική μας γλῶσσα διαμορφώθηκαν κάτω ἀπ' τὴ λειτουργία τῶν ἴδιων νόμων τῆς ἀνάπτυξης καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν ἴδιων παραγόντων. Ὅπως οἱ Νεοέλληνες δὲν μποροῦμε νά θεωρηθοῦμε καθαρόαιμοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἔτσι καὶ ἡ ἐθνική μας γλῶσσα δὲν εἶναι γλῶσσα τῶν ἀρχαίων. Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουν τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καὶ τὴ γλῶσσα τους εἶναι μιᾶς καινούργιας μορφῆς. Σὲ μιὰ μακρόχρονη ἱστορικὴ ἐξέλιξη καὶ ξεχωριστὰ ἀπὸ τὴν ἵδρυση καὶ πτώση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας,

στούς κάμπους καί τά βουνά, στά νησιά καί στά παράλια τῆς Ἑλλάδας ζήσανε μαζί μέ τό ντόπιο πληθυσμό, γιά μεγάλο ἤ μικρό διάστημα, μεγαλύτερες ἤ μικρότερες ὁμάδες ἀπό βαλκανικούς, μεσογειακούς ἤ ἐξωευρωπαϊκούς λαούς. Ἀπό τό ἱστορικό τοῦτο χωνευτῆρι γεννήθηκε τό νεοελληνικό ἔθνος, πού ὅσο σχηματίζονταν σχημάτιζε καί τή γλῶσσα του. Καί ὅταν τό Νεοελληνικό κράτος ἅδραχνε τάρματα γιά νά διώξει τόν καταχτητή καί ν' ἀποχτήσει τήν ἐθνική λευτεριά του, εἶχε φτιαγμένη τήν ἐθνική του γλῶσσα πού μιλοῦσε, τή γλῶσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Μά ἐνῶ ὁ λαός, πού στέναζε κάτω ἀπό τό βαρύ ζυγό τῆς οἰκονομικῆς κι' ἐθνικῆς σκλαβιᾶς στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία, πάλαιβε ἐνάντια στόν καταχτητή, δημιουργοῦσε τήν ἱστορία του καί τόν πολιτισμό του, τό Φανάρι καί τό Πατριαρχεῖο, πού συνεργάζονταν στενά μέ τούς Ὀθωμανούς δυνάστες, ἐκμεταλλεύονταν οἰκονομικά καί καταπίεζαν ἠθικοπολιτικά τόν Ἑλληνικό λαό κι' ὅλους μαζί τούς βαλκανικούς λαούς. Ἀπ' αὐτή τή πραχτική γεννήθηκε ὁ μεγαλοϊδεατισμός, πολιτική οἰκονομικῆς ἐκμετάλλευσης καί πολιτικῆς καταπίεσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ὅλων τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς ἀπό μιά παρασιτική κι' ὀλιγαρχική κλίκα, τό Φανάρι καί τό Πατριαρχεῖο. Κι' ἦταν φυσικό νά πάρει ὁ μεγαλοϊδεατισμός γλωσσικό καί πνευματικό ὄργανο τήν καθαρεύουσα, ἀφοῦ ζητοῦσε ν' ἀναστηλώσει τό σωριασμένο σέ ἐρείπια καί συντρίμματα παρδαλό οἰκοδόμημα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ καθαρεύουσα δέν εἶναι ἑλληνική γλῶσσα ὅπως δέν εἶναι Ἑλληνική ἡ Βυζαντινή αὐτοκρατορία, ὅπως δέν εἶναι Ἑλληνική καί δέν εἶχε ποτέ τίποτα τό κοινό μέ τά

συμφέροντα καὶ τοὺς πόθους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἡ ἰδέα τῆς ξανασύστασης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ καθαρεύουσα εἶναι μιὰ ἐφεύρεση τῶν Γραικύλων. Μιὰ τεχνητὴ γλῶσσα ποὺ δὲν μιλήθηκε ποτὲς καὶ πουθενά. Οὔτε στὴν ἀρχαιότητα οὔτε στὸ μεσαίωνα μιλήθηκε αὐτὴ ἡ γλῶσσα. Ἡ καθαρεύουσα λοιπόν, οὔτε γλῶσσα εἶναι οὔτε κἄν νεκρὴ γλῶσσα. Ἡ καθαρεύουσα ἀρνιέται αὐτὴ ἡ ἴδια τὴν ἀνάγκη τῆς ὕπαρξης τῆς γλώσσας. Γιατὶ ἡ γλῶσσα εἶναι ὄργανο ἐπικοινωνίας καὶ συνεννόησης. Ὁ ἄνθρωπος, ζῶο κοινωνικὸ καὶ πολιτικό, δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει ξεμοναχιασμένος σά Ροβινσώνας. Ζεῖ μαζὶ μ' ἄλλους, ἔρχεται σὲ σχέσεις ὁ ἕνας μὲ τόν ἄλλον. Οἱ ἄνθρωποι γιὰ νὰ ζήσουν, γιὰ νὰ βρίσκουν καὶ νὰ παράγουν τὴν τροφή τους, γιὰ νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν κατοικία τους καὶ τὸ ντύσιμό τους, ἔρχονται καὶ θὰ ἔρχονται σὲ κοινωνικὲς παραγωγικὲς σχέσεις, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ μορφὴ ποὺ παίρνουν κάθε φορὰ οἱ σχέσεις αὐτές. Γιὰ τὴν κοινωνική, λοιπόν, παραγωγή τους οἱ ἄνθρωποι πρέπει ἔτσι ἢ ἀλλιῶς νὰ συνεννοηθοῦν. Ἡ συνεννόηση εἶναι ἀνάγκη, ἀφοῦ ζοῦν μαζύ. Ἡ γλῶσσα συνεπῶς εἶναι ὄργανο συνεννόησης κ' ἐπικοινωνίας, ποὺ ἡ ἀνάγκη της γεννήθηκε ἀπ' τὴν κοινὴ ζωή, ἀπὸ τὴν κοινωνικότητα καὶ τὴν πολιτικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Μὰ καὶ πρὶν δημιουργήσουν γλῶσσα οἱ ἄνθρωποι, μέσα στὴν κοινὴ ζωή τους καὶ τὴ δουλειά τους, εἶχαν κάποιο τρόπο νὰ συνεννοοῦνται, τὶς κινήσεις, τὰ γνεψίματα, τὶς ἄναρθρες κραυγές. Μόνο μὲ τὴν καθαρεύουσα λείπει κι' αὐτὸς ὁ πρωτόγονος τρόπος συνεννόησης. Ὁ λαός, ὅταν ἀκούει τὴν καθαρεύουσα, ἢ δὲν καταλαβαίνει τίποτα ἢ κατάλαβαίνει ἄλλ' ἀντ' ἄλλων. Ἀκριβῶς χάρη στὴν ἰδιότητα αὐτή, ποὺ δὲν τὴν ἔχει καμμιὰ γλῶσσα,

ἐπιβλήθηκε τὸ νόθο τοῦτο κατασκεύασμα σὰν ἐπίσημη γλῶσσα! Πολιτικοὶ κυρίαρχοι, οἱ κοτζαμπάσηδες καὶ οἱ Φαναριῶτες, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα πολιτικοὶ δυνάστες καὶ οἰκονομικοὶ ἐκμεταλλευτὲς οἱ ἀστοὶ καὶ τσιφλικάδες ἐπιβάλανε τὴν τεχνητὴ γλῶσσα καὶ βύθισαν τὸ λαὸ στὸν πνευματικὸ λήθαργο. Ἡ καθαρεύουσα στάθηκε ἕνα φρένο στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ καὶ τὴν πνευματικὴ καθυστέρηση κι' ἕνα μέσο γιὰ τὸ δυνάμωμα τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τῆς καταπίεσης. Τὸ γλωσσικὸ πρόβλημα εἶχε τὴν ἴδια τύχη, ποὺ εἶχαν τὰ βασικὰ ἀστικοδημοκρατικὰ προβλήματα. Μεσοβέζικες λύσεις καὶ στὸ γλωσσικό, ὅπως στὸ ἀγροτικὸ καὶ τἆλλα κύρια προβλήματα. Ἡ λεγόμενη ἐκπαιδευτικὴ μεταρύθμιση δὲν ἔλυσε τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας, ὅπως δὲν ἔλυσε τὸ ἀγροτικὸ ἡ ἀγροτικὴ μεταρύθμιση. Ψευτομεταρύθμιση ἡ μιὰ — ψευτομεταρύθμιση κ' ἡ ἄλλη. Ὅπως ὑπάρχουν σημαντικὰ μισοφεουδαλικὰ ὑπολείμματα καὶ μισοφεουδαρχικὲς σχέσεις στὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία, ἔτσι ἡ καθαρεύουσα δὲν διώχτηκε οὔτε ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολειὸ καὶ δὲν ἐξάλειψε τὴν ἀγραμματοσύνη. Τὴν ὁριστικὴ καὶ συνεπῆ λύση στὸ γλωσσικὸ θὰ τὴν δώσει ἕνα λαϊκὸ καθεστώς, ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία, ποὺ θὰ λύσει μέ τὴν ἴδια συνέπεια καὶ τ' ἄλλα βασικὰ ἀστικοδημοκρατικὰ προβλήματα καὶ θὰ ὁλοκληρώσει τὸν ἀστικοδημοκρατικὸ μετασχηματισμὸ τῆς χώρας. Ἡ οἰκονομική, πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ ἀναμόρφωση τῆς χώρας δὲν μπορεῖ νὰ γίνει παρὰ μὲ τὸ ἀνέβασμα τοῦ λαοῦ στὴν ἐξουσία. Κι' ὁ λαὸς ἔχει κάθε συμφέρο γιὰ τὴν ἀναγέννηση αὐτὴ τοῦ τόπου καὶ τὴ δική του προκοπὴ νὰ ἐπιβάλει σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ κατώτερο σχολειὸ ὣς τὸ Πανεπιστήμιο

καὶ ἀπὸ τὰ Δικαστήρια ὡς τὴ σύνταξη τῶν νόμων, τὴ γλῶσσα ποὺ καταλαβαίνει καὶ συνεννοεῖται μ' αὐτήν, τὴ μητρική μας γλῶσσα. Νὰ συγχρονίσει τὴν παιδεία, νὰ ἐξαλείψει τὸν ἀναλφαβητισμό. Νὰ δώσει τὰ μέσα στὸ λαὸ γιὰ τὴν μόρφωσή του, γιὰ μιὰ πλατειὰ πνευματικὴ ἀνάπτυξη καὶ καλλιέργεια. Νὰ μεταφέρει στὴν ζωντανή μας γλῶσσα τοὺς θησαυροὺς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητας. Νὰ κάμει χτῆμα τοῦ λαοῦ τὰ δημοτικά μας τραγούδια κι' ὅλες τὶς καταχτήσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ πρῶτο λόγο τὰ πνευματικὰ μεγαλουργήματα τοῦ σοβιετικοῦ πολιτισμοῦ.

7. ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Βαρειὲς ἁλυσίδες, νεώτερος καὶ ἀληθινὸς— ὄχι μυθολογικὸς—Μινώταυρος ἡ «Μεγάλη Ἰδέα» στὰ 120 χρόνια ζωῆς τῆς νέας Ἑλλάδας.

Κι' ὅμως καθόλου δὲ φαίνεται νὰ διδάχτηκαν οἱ ὑπέφτυνοι γιὰ τὸν ἐθνικὸ ἐκμηδενισμό,οἱ προπαγανδιστὲς καὶ πραγματοποιοὶ τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ. Ὄχι μόνο στὴν οὐσία, μὰ καὶ στὴ μορφὴ τὸ ἴδιο πρόγραμμα, τὸ πρόγραμμα ποὺ ὁδήγησε τὸ 1897, στὸ 1922, στὸ 1941. Τὰ ἴδια συνθήματα, τὰ ἴδια λόγια. «Μεγάλη Ἰδέα», «Μεγάλη Ἑλλάδα»! Φοβερὸ δοκιμάσαμε τὸ ζυγὸ τῆς σκλαβιᾶς στὸ σιδερόφραχτο φασιστικὸ ἄξονα. Οἱ λαοί, μὲ πρωτοπόρους τοὺς σοβιετικούς λαούς, ποτάμια ἔχυσαν τὸ αἷμα γιὰ τὴ λευτεριά, γιὰ τὸ λυτρωμό τους ἀπὸ κάθε σκλαβιά. Στὴν πράξη σφυρηλατήθηκε ἡ ἑνότητα καὶ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, γεννημένη ἀπὸ τὸ φαρμάκι τῆς ἴδιας σκλαβιᾶς στὸν κοινό τους ἐχθρὸ καὶ τύραννο, θρεμμένη καὶ μεγαλωμένη ἀπὸ κοινοὺς ἀγῶνες καὶ κοινὲς θυσίες. Καθαροὶ καὶ χιλιοειπωμένοι οἱ σκοποὶ τοῦ σοβιετοαγγλλοαμερικανικοῦ συνασπισμοῦ γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἰσοτιμία τῶν λαῶν, γιὰ τὴν ἐλεύτερη ἀνάπτυξή τους σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνοτήτων. Τρομακτικὲς νοιώσαμε τὶς συνέπειες τῆς σκλαβιᾶς— κάψιμο μὲ πυρω-

μένο σίδερο νοιώσαμε νά εἶναι τό χάσιμο τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, ὁ διαμελισμός τῆς χώρας. Μά οἱ ὑμνωδοί τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ μένουν στό ἴδιο τροπάρι. Προπαγανδίζουν τό διαμελισμό ἄλλων χωρῶν.'Ἐνῶ βαθειά πληγώθηκε κάθε Ἕλληνας ἀπό τό διαμελισμό τῆς πατρίδας του κ' ἐνῶ ἀκόμα δέν ἀποκαταστήσαμε τήν ἐθνική μας ἀκεραιότητα, ζητοῦν μιά Μεγάλη 'Ελλάδα, μιάν 'Ελλάδα μέ 5 θάλασσες καί 3 'Ηπείρους, μιάν ἀνασύσταση τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ζητοῦν νά προσαρτήσουν βίαια, ἔστω καί μέ πόλεμο, στή Μεγάλη 'Ελλάδα τή Νότια 'Αλβανία, τή μισή Βουλγαρία, μεγάλο κομμάτι τῆς Γιουγκουσλαβίας, τή Σόφια, τή... Μόσχα κι' οὔτε ξέρουν τί ζητοῦν!

Γιατί τά ζητοῦν; Γιά ν' ἀποχτήσουμε, λέει, τόν «ἱστορικά ἀναγκαῖο χῶρο». Γιά νά κάμουμε ἕνα «ἰσχυρό προπύργιο γιά τήν ἀνάσχεση τῆς σλαβορωσσικῆς ἐπίδρασης καί ἀπειλῆς πρός νότο». Ἴδε οἱ ἄνθρωποι! Κανένας τίμιος Ἕλληνας, κανένας ἀληθινός πατριώτης δέν μπορεῖ ν'ἀρνηθεῖ ὅτι χωρίς τόν τιτάνιο ἀγώνα τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης ἡ Εὐρώπη (μαζί της καί ἡ 'Ελλάδα) κι'ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα θά σκλαβώνονταν γιά πολλές δεκάδες χρόνια, γιά αἰῶνες ἴσως, στήν ἀγριώτερη τυραννία. Κάθε τίμιος ἄνθρωπος δέν μπορεῖ παρά ν' ἀναγνωρίζει πώς ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Εὐρώπης κ' ἡ ἐθνική μας λευτεριά εἶναι ἔργο σέ πρώτη μοῖρα τοῦ παλλαϊκοῦ σοβιετικοῦ ἡρωϊσμοῦ. 'Η ἐθνική μας λευτεριά δέν βγῆκε μόνο ἀπ' τά κόκκαλα τοῦ λαοῦ μας, πού πάλαιψε, εἶναι ἀλήθεια, ἡρωϊκά, δίνοντας ἀμέτρητες θυσίες σέ σκληρούς στά βουνά καί στίς πολιτεῖες ἐπικούς ἀγῶνες ἐνάντια στούς καταχτητές. Βλάστησε ἀφοῦ ποτίστηκε πρῶτα—πρῶτα ἀπό τά ποτάμια αἷμα τῶν σοβιε-

τικῶν γιγαντομάχων: Χωρὶς τὴ θεώρατη σοβιετικὴ παληκαριά, γέννημα τοῦ σοβιετικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἐθνική μας λευτεριὰ θὰ ἦταν μόνο ἕνα ὄνειρο. Ἐκεῖνο ποὺ ἀνάγκασε τοὺς Γερμανοὺς ἐπιδρομεῖς νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἦταν ἡ κάθοδος στὰ βαλκάνια τῶν σοβιετικῶν στρατιῶν τοῦ Τολμποῦχιν, γεγονὸς ποὺ θαυμάσια ἐκμεταλλεύθηκε ὁ ἡρωϊκὸς Ε.Λ.Α.Σ. καὶ περνῶντας σὲ μαζικὴ ἔφοδο χάρισε στὸ ἔθνος τὴ λευτεριά του.

Ὅλα τοῦτα τὰ ξεχνοῦν οἱ τυφλωμένοι μεγαλοϊδεάτες. Μορφινισμένοι ἀπὸ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» τῆς ἐθνικῆς καταστροφῆς, σβύνουν τὴν αἰώνια εὐγνωμοσύνη ποὺ χρωστοῦμε στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση καὶ ζητοῦν μεγάλες Ἑλλάδες γιὰ νὰ σταματήσουν τὸ ρωσσικὸ κίντυνο! Κώνωψ ἐπὶ κέρατος βοὸς ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Αὐτὰ τὰ κουνούπια — μεγαλοϊδεάτες ποὺ ποτίζουν μὲ τὸ μικρόβιο τῆς ἑλονοσίας, ἐκφυλισμοῦ τὸν ἐθνικό μας ὀργανισμό, θέλουν λέει, νὰ γίνουν στοιχειά, νὰ τὰ βάλουν μὲ τὸ σοβιετικὸ γίγαντα καὶ νὰ τὸν ρίξουν κατὰ γῆς, νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι! Σ' αὐτὸ τὸ τρελλὸ πρόγραμμα τοῦ ἐθνικοῦ μηδενισμοῦ μᾶς καλοῦν ὅλους τὰ μεγαλοπράγμονα κουνούπια. Τσιμποῦν δεξιὰ—ζερβά, πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις γιὰ ν' ἀφήσουν τὸ μικρόβιο τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ. Πρὸ παντὸς αἐθνικὴ ἑνότητα» βομβίζουν ἐξακολουθητικά, γιὰ νὰ κερδίσουμε στὸ Συνέδριο τῆς Εἰρήνης τὴ μεγάλη Ἑλλάδα τῶν 3 Ἠπείρων καὶ τῶν 5 θαλασσῶν. Πρῶτα τὰ ἐθνικὰ ζητήματα κ' ὕστερα τὰ κοινωνικά. Ἔχουμε καιρὸ ἀργότερα νὰ δοῦμε τί ζητοῦν οἱ ἐργάτες κ' οἱ ἀγρότες, ἀφοῦ προηγούμενα ἐξασφαλίσουμε τὸν ἀναγκαῖο «ἱστορικὸ χῶρο», ποὺ εἶναι ὁλόκληρη ἡ Βαλκανική!

Χαμένος κόπος νὰ συνεφέρει κανεὶς τοὺς ἔξαλλους μεγαλοϊδεάτες. Ὁ λαὸς ὅμως μὲ πολυαίματη πεῖρα ἔχει κάμει συνείδηση τοῦτες τὶς ἁπλὲς ἀλήθειες:

1) Στὴν 120χρονη νεώτερη ἱστορία του τὰ μεγάλα ζητήματά του ἔμπαιναν σὲ δεύτερη γραμμὴ γιὰ νὰ λυθοῦν πρῶτα τὰ «ἐθνικά». Μὰ οὔτε τὰ δεύτερα οὔτε τὰ πρῶτα λύνονταν. Ἡ Θεσσαλία, ἡ Κρήτη, τὰ νησιά ἑνώθηκαν μὲ τὴν Ἑλλάδα, ὕστερ' ἀπὸ μακρόχρονους ἀγῶνες τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Κρητικῶν, τῶν νησιωτῶν κ' ἐνῶ οἱ μεγαλοϊδεάτες ὄχι μόνο δὲ βοηθοῦσαν, ἀλλὰ και προδίνανε. Παράλληλα τὰ ζητήματα τοῦ λαοῦ ἔμειναν ἄλυτα, γιατὶ κάθε φορὰ ἀφίνονταν στὴ μπάντα μὲ τὴ δικαιολογία πὼς καινούργια ἐθνικὰ προβλήματα ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπισθοῦν. Ἔτσι τὸ ζήτημα τῶν Θεσσαλῶν κολλήγων καὶ γενικὰ τὸ ἀγροτικὸ ζήτημα διαρκῶς ἀναβάλλονταν πότε μὲ τὴν Κρητικὴ ἐπανάσταση, πότε μὲ τὸν πόλεμο τοῦ 1897, πότε μὲ τοὺς πολέμους τοῦ 1912–22.

2) Τὰ λαϊκὰ ζητήματα εἶναι ἐθνικὰ ζητήματα, ἀπὸ τὰ βασικώτερα ἐθνικὰ ζητήματα ἀπὸ δυὸ σπουδαῖες πλευρές: ἀπὸ τὴ μιά, ἔθνος εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λαός. Οἱ λαϊκὲς μάζες εἶναι οἱ καλύτερες, πολυπληθέστερες καὶ ζωτικότερες δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Ἔθνος δὲν εἶναι οἱ ἐθνοπροδότες, ἡ ἀντιδραστικὴ πλουτοκρατία ποὺ ξέρει νὰ προδίνει βάζοντας τὰ συμφέροντα της πάνω ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα. Ἔθνος εἶναι οἱ ἐργάτες, οἱ ἀγρότες, οἱ διανοούμενοι, οἱ ἐπαγγελματίαι, οἱ βιοτέχνες, μ' ἕνα λόγο, ὁ λαός. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ λύση τῶν λαϊκῶν προβλημάτων ἐξυπηρετεῖ τὸ ἔθνος, γιατὶ φέρνει τὴν ἀναγέννηση καὶ τὴν προκοπή του. 3) Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ νὰ μπαίνουν στὴν πρώτη μοῖρα τὰ δῆθεν ἐθνικὰ ζητήματα καὶ νὰ παρα-

μερίζονται τὰ πραγματικὰ ἐθνικὰ — λαϊκὰ ζητήματα, αὐτὴ ἡ πολιτικὴ τῶν τυχοδιωκτικῶν πολέμων καὶ τῆς κατάχτησης ξένων ἐδαφῶν, γιόμισε τὴν Ἑλλάδα συμφορὲς καὶ καταστροφές. Κράτησε τὴ χώρα σὲ μεγάλη καθυστέρηση καὶ βύθισε τὸ λαὸ στὴν πεῖνα καὶ τὴ δυστυχία. Συνεπῶς, διδάσκει ἡ λαϊκὴ πεῖρα, ἡ ἀναδημιουργία τῆς Ἑλλάδας δὲν μπορεῖ νἄ γίνει παρὰ μὲ τὴν λύση τῶν λαϊκῶν προβλημάτων, μὲ τὴν ὁριστικὴ καὶ ἀμετάκλητη ἐγκατάλειψη τοῦ μεγαλοϊδεατισμοῦ. 4) Οἱ ἑκατόμβες ποὺ δόθηκαν στὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸν ξένο καταχτητὴ ἦταν συνεισφορὰ μόνο ἀπὸ τὸ λαὸ—ἔθνος, τὴν ἴδια στιγμὴ ποὺ ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς ἀντιδραστικῆς πλουτοκρατίας βγαίνανε μόνο ἐθνοπροδότες. Καὶ οἱ ἑκατόμβες αὐτὲς δόθηκαν τόσο γιὰ τὴν ἐθνικὴ ὅσο καὶ γιὰ τὴν πολιτικὴ λευτεριά. Ὁ ἐθνικοαπελευθερωτικὸς ἀγώνας ἦταν συνάμα καὶ λαϊκοελευθερωτικὸς ἀγώνας, ἀγώνας γιὰ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ τὴ λαοκρατία. Συνεπῶς ὁ λαὸς ἔχει μὲ τοὺς ἐπικοὺς ἀγῶνες του ἀπὸ τὸ 1940 ὡς τὰ σήμερα γράψει ὑποθήκη μὲ ποτάμια αἷμα γιὰ τὴν ἄμεση λύση τῶν μεγάλων προβλημάτων, ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν. Ἡ λύση αὐτή, ἀπαίτηση ζωτικὴ γιὰ τὴν ἴδιὰ τὴν ὕπαρξη τοῦ ἔθνους, εἶναι δικαίωση τῶν ἀγώνων καὶ τῶν πόθων τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ λαϊκὴ ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα ἴσαμε τὶς μέρες μας. 5) Ὁ μεγάλος πόλεμος τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητας ἐνάντια στὶς σκοτεινὲς δυνάμεις τῆς φασιστικῆς βαρβαρότητας ἔγινε γιὰ νὰ σταματήσει ἡ πολιτικὴ τῶν ληστρικῶν καταχτήσεων καὶ τῶν προσαρτήσεων ξένων ἐδαφῶν, μὲ τὰ ἀπατηλὰ συνθήματα τοῦ «ἱστορικὰ ἀναγκαίου χώρου» καὶ τοῦ «ζωτικοῦ χώρου». Τὸ τρελλὸ λοιπὸν πρόγραμμα τῶν Γραικύλων μεγαλοϊδεατῶν ἀπειλεῖ

νὰ ρίξει τὴν Ἑλλάδα σὲ τυχοδιωκτικό— καταστρεφτικὸ πόλεμο ὄχι μόνο μὲ τοὺς βαλκανικοὺς λαούς, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλους τοὺς λαούς, ποὺ πάλαιψαν γιὰ τὴ συντριβὴ τοῦ φασιστικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Εἶναι κατὰ συνέπεια καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἀντεθνικὴ ἡ πολιτικὴ τῶν ντόπιων φασιστῶν, ποὺ ἐπιδιώκοντας νὰ καταχτήσουν ὁλόκληρη τὴν Βαλκανική, ἀπειλοῦν νὰ μᾶς ἐκμηδενίσουν τελειωτικὰ σὰ λαὸ καὶ σὰν ἔθνος.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ μεγαλοελλαδῖτες μας, ποὺ ἡ ἐσωτερική τους μόστρα εἶναι ὁ Ἑλληνικὸς δοσιλογισμός, ἐνθαρρύνουνται καὶ ἀπὸ ξένους ἀντιδραστικοὺς κύκλους στὶς καταχτητικὲς βλέψεις καὶ ἐπιδιώξειςτους ἀπὸ κύκλους ποὺ θέλουν μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ «διαίρει καὶ βασίλευε» νὰ κρατήσουν σὲ ἀναστάτωση τοὺς Βαλκανικοὺς λαούς, νὰ τοὺς ξαναφέρουν στὴν παλιὰ κατάσταση τῆς δυσπιστίας, τῆς διχόνοιας καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Γιὰ τοὺς κύκλους αὐτοὺς εἶναι πολὺ δυσάρεστο πρᾶγμα ἡ ἑνότητα καὶ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν Βαλκανικῶν λαῶν, γιατὶ ἂν τὰ Βαλκάνια λύσουν φιλικὰ τὶς διαφορές τους καὶ συνεργασθοῦν γιὰ τὴν κοινὴν εὐτυχία τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς τότε ὄχι μόνο παύουν νὰ εἶναι παιχνίδι στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ἐξωβαλκανικῆς καὶ ἀντιβαλκανικῆς πολιτικῆς, ὅπως ἦταν ὁλόκληρο αἰῶνα πρίν,ἀλλὰ γίνονται καὶ ἐμπόδιο στὴν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς. Εἶμαι ὅμως τόσο χοντροκομένο τὸ σωβινιστικὸ πρόγραμμα τῶν μεγαλοελλαδιτῶν, ὥστε τοὺς ἦρθε ἀπογοήτευση καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ στηρίζανε τὶς περισσότερες ἐλπίδες. Ἀπογοήτευση ποὺ τοὺς ἔκανε καὶ γελοίους«μὲ τὴν ἱερὰν ἐθνικὴν ὀργὴν» ποὺ δοκιμάσανε, ἐπειδὴ εἶχαν τὴ βλακεία νὰ πιστέψουν ὅτι ἡ ἐνθάρρυνση τῶν ἐξωβαλκανικῶν παραγόντων εἶχε τάχα τὴν

έννοια νὰ πάρουν, ἐνῶ ἁπλούστατα σήμαινε νὰ δώσουν, δηλ. νὰ ἐξυπηρετήσουν καὶ ὄχι νὰ ἐξυπηρετηθοῦν. Τοὺς δηλώθηκε, λοιπόν, πῶς «ἔρχονται ἀσυνέτως εἰς προστριβὰς μ' ὅλους τοὺς γείτονας», προειδοποίηση ποὺ σήμαινε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀντικαταστήσουν τὸ πρόγραμμα τῶν διεκδικήσεων πρὸς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς μαζί μὲ κάπιο ἄλλο ρεαλιστικώτερο. Ἂν εἶναι συνέπεια τῆς προειδοποίησης αὐτῆς «ἡ στροφὴ» ποὺ σημειώθηκε καὶ ποὺ κύριο γνωρισμά της εἶναι ἡ προσωπικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Στρατάρχη Τίτο, δὲν μπορεῖ νὰ ξέρει κανεὶς μὲ θετικότητα. Βέβαιο ὡστόσο εἶναι πὼς ἡ Ἑλληνικὴ ἀντίδραση περιπλέκει τὴν ὅλη τὴν κατάσταση καὶ πολλαπλασιάζει τὶς ἐξωτερικὲς δυσχέρειες τῆς χώρας. Ἀντιδημοκρατικὸς καὶ φασιστικὸς ὁ σύγχρονος μεγαλοϊδεατισμός, ὁ μεγαλοελλαδιτισμός, δὲ μπορεῖ νὰ συζήσει μὲ τὴ νέα Δημοκρατικὴ καὶ ἀντιφασιστικὴ Γιουγκοσλαυϊκὴ Ὁμοσπονδία τοῦ Τίτο, δὲν μπορεῖ νὰ ἀνασάνει στὸ νέο κλῖμα τῆς ἀντιφασιστικῆς Εὐρώπης καὶ Βαλκανικῆς. Ἑπόμενο, λοιπόν, νὰ ζητάει συμμάχους στοὺς ἐχθροὺς τοῦ Τίτο καὶ τῶν λαῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας, στοὺς Μιχαήλοβιτς — προδότες τῆς πατρίδας τους καὶ τοῦ συμμαχικοῦ ἀγώνα — καὶ νὰ περνάει γενεὲς δεκατέσσερες τὸν Τίτο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δυσχεραίνει ἀκόμη πιὸ πολὺ τὴ θέση τῆς Ἑλλάδας. Καὶ τοῦτο ἀπὸ δυὸ ἀπόψεις. Οἱ Μιχαήλοβιτς δὲν πρόκειται νὰ γίνουν κυρίαρχοι στὴ Γιουγκουσλαβία. Καὶ ἐπειδὴ δὲν πρόκειται νὰ γίνουν, εἶναι ἐθνικὸς μηδενισμὸς νὰ δείχνεται φιλία καὶ ἀλληλεγύη σὲ πρόσωπα, ποὺ εἶναι τόσο μισητὰ στὴ χώρα τους καὶ νὰ ἐκφράζεται ἔχθρα καὶ δυσπιστία στοὺς λαοπρόβλητους ἀρχηγοὺς τῆς γειτονικῆς χώρας, ποὺ καθορίζουν σήμερα καὶ θὰ κα-

θορίζουν καὶ αὔριο τὴν πολιτική της ἀπέναντι στὴν πατρίδα μας. Ἀλλὰ καὶ στὴν περίπτωση, περίπτωση λογικὰ ἀποκλειόμενη, ποὺ οἱ Μιχαήλοβιτς μποροῦσαν νὰ γίνουν κυβερνῆτες τῆς Γιουγκουσλαβίας, τὸ ἐθνικό μας συμφέρο μᾶς ἐπέβαλλε νὰ βοηθήσουμε τὴν ματαίωση αὐτῆς τῆς μεταπολίτευσης, γιατὶ ὁ μεγαλοσερβικὸς ἰμπεριαλισμὸς τὸ πρῶτο ποὺ θὰ ζητήσει εἶναι νὰ ἐπεκταθεῖ σὲ βάροςτῆς Ἑλλάδας, νὰ διεκδικήσει τὴν Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλα Ἑλληνικὰ ἐδάφη. Νὰ γιατὶ οἱ Ἕλληνες σωβινιστὲς μὲ τὴν πολιτική, ποὺ ἀκολουθοῦν ἀπέναντι στὴ Γιουγκουσλαβία καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση ἐργάζονται ἐναντίον τῶν ἀληθινῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Καὶ ὅταν ἀναλογιστοῦμε ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς μεγαλοϊδεατισμὸς δὲν εἶναι ἐχθρικὸς μόνο ἀπέναντι στὴ Γιουγκουσλαβία, ἀλλὰ πρὸς ὁλόκληρη τὴ νέα ἀντιφασιστικὴ Βαλκανική, πρὸς ὁλόκληρη τὴν ἀντιφασιστικὴ Εὐρώπη, τότε καταλαβαίνουμε σὲ ποιὰ ἀπομόνωση,σὲ ποιὰ καταστροφὴ σπρώχνει τὴν πατρίδα μας.

Πιὸ πέρα ὑπάρχουν κι' ἄλλοι σοβαροὶ κίνδυνοι. Πρῶτο: Κυνηγώντας τὴ φενάκη τῆς «Μεγάλης Ἑλλάδας» ἀναγκαστικὰ περιορίζουμε τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα μας ἀπεμπολῶντας τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, γιατὶ δένουμε τὴν Ἑλλάδα στὸ ἅρμα μιᾶς ξένης Μεγάλης Δύναμης, ποὺ μπορεῖ νὰ δίνει ἀόριστες ὑποσχέσεις ἱκανοποίησης τῶν μεγαλοελλαδίτικων βλέψεων, ἀλλὰ πραχτικὰ δὲν θὰ ἔχει καμμιὰ ὄρεξη νὰ τὶς πραγματοποιήσει. Πῶς μπορεῖ ἀλήθεια, νὰ ρίχνουνται συνθήματα «πρὸς τὴ Σόφια», πῶς μπορεῖ νὰ διεκδικοῦνται ἐδάφη ἀπὸ ὅλες μαζὶ τῆς Βαλκανικὲς χῶρες, ποὺ ἀπὸ τώρα συνεργάζονται καὶ θὰ συνεργάζονται διαρκῶς στενότερα πάνω σὲ μιὰ δημοκρατικὴ—ἀντιφασιστικὴ βάση, χωρὶς νὰ μὴν ἐξωθεῖται ἡ ἀπομονωμένη ἀπὸ τὰΒαλκάνια Ἑλ-

λάδα,νὰ ζητήσει τὴν «προστασία», τὴν ἐνίσχυση μιᾶς ξένης Δύναμης; Καὶ ζητῶντας τὴν προστασία τῆς Δύναμης αὐτῆς, μιᾶς ἐξωβαλκανικῆς Δύναμης, δὲν πρόκειται ἄραγε νὰ προσφέρει ἕνα ὁποιοδήποτε ἀντάλλαγμα; Τί γίνεται στὴν περίπτωση αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία;

Δεύτερο: Κυνηγώντας τὴ φενάκη τῆς «Μεγάλης 'Ελλάδας» θὰ πνίξουμε κάθε δραστηριότητα τοῦ λαοῦ νὰ ἀνοικοδομήσει καὶ νὰ συγχρονίσει τὴ χώρα, ἐνῶ στὶς γειτονικὲς βαλκανικὲς χῶρες θὰ ἀνασυγκροτοῦν ραγδαῖα καὶ θὰ ἀναπτύσσουν τὴν οἰκονομία τους, θὰ λύνουν τὰ μεγάλα κοινωνικὰ προβλήματα καὶ ἐλευθερώνοντας τὶς λαϊκὲς δυνάμεις θὰ κατακτοῦν μὲ μεγάλα βήματα τὴν πρόοδο καὶ τὸν πολιτισμό. Δὲν εἶναι ἀρκετὰ διδακτικὸ πὼς μὲ τὸ μεγαλοϊδεατισμὸ μείναμε ἡ πιὸ καθυστερημένη χώρα, πὼς μείναμε σὲ πολλὰ πίσω ἀπ' τὴ Βουλγαρία, τὴ Γιουγκουσλαβία; Συνέχιση τῆς ἴδιας μεγαλοελλαδίτικης πολιτικῆς θὰ ἀνοίξει περισσότερο αὐτὸ τὸ ψαλίδι, θὰ κάνει ἀσύγκριτα μεγαλύτερη τὴν καθυστέρησή μας, γιατὶ τούτη τὴ φορὰ τὰ Βαλκάνια θὰ προχωροῦν πιὸ γρήγορα ἀπ' ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο χάρη στὸ γεγονὸς ὅτι τὸ καθεστὼς τους εἶναι λαϊκό. Τρίτο: 'Η οἰκονομική μας καθυστέρηση, συνέπεια τοῦ μεγολοελλαδιτισμοῦ, θὰ δυναμώνει τὴν οἰκονομικὴ ὑποδούλωση στοὺς ξένους καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἀποστράγγιση τῆς χώρας. Καὶ αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους θὰ μεγαλώσουν τὴν ἐκμετάλλευση καὶ τὴν καταλήστεψη τοῦ λαοῦ καθὼς καὶ καὶ τὸ δυνάμωμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τρομοκρατικοῦ καθεστῶτος. Μὲ λίγα λόγια «Μεγάλη 'Ελλάδα» σημαίνει νὰ γίνει ἡ χώρα μας παιχνίδι στὰ χέρια ξένης δύναμης, ταραχοποιὸς στὰ βαλκάνια, δεσμοφύλακας καὶ νεκροθάφτης τοῦ λαοῦ της.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κ.Κ.Ε. σ.Νῖκος Ζαχαριάδης γιὰ τὴ «Μεγάλη Ἰδέα» ἐκφράστηκε ἔτσι:

«Ποιὸς εἶναι ὁ θεωρητικὸς μανδύας, ποὺ ἡ ἀστο-τσιφλικάδικη ἀντίδραση φόρεσε στὴν πολιτικὴ γιὰ νὰ ἐξαπατήσει καὶ νὰ παρασύρει πιὸ εὔκολα τὸν Ἑλληνικὸ λαό; Εἶναι ὁ μανδύας τῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Ἡ Ἰδεολογία αὐτὴ δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὶς γνωστὲς λαϊκὲς Νεοελληνικὲς παραδόσεις, τὶς παραδόσεις τοῦ Μωρηά καὶ τῆς Ρούμελης, τῆς κλεφτουργιᾶς, τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας τοῦ 1821. Τά συναρμολόγησαν οἱ Φαναριῶτες, οἱ κοτζαμπάσηδες καὶ οἱ ἀστοὶ πλουτοκράτες γιὰ νὰ δώσουν ἱστορικὴ βάση στὶς μεγαλοελλαδίτικες κατακτητικὲς βλέψεις καὶ ἐπιδιώξεις, γιὰ νὰ κρύψουν κάτω ἀπ' αὐτή, τὴν καταλήστεψη τοῦ λαοῦ καὶ τὸ ξεζούμισμα τῆς χώρας ποὺ ὁλοένα μεγάλωναν. Ἡ ἰδεολογία καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτὴ κόστισαν στοὺς ἐργαζόμενους ἀνυπολόγιστες θυσίες καὶ καταστροφές.»

Ἡ πολιτικὴ τῆς «Μεγάλης Ἑλλάδας» εἶναι ὁ νέος μανδύας τῆς ἀντιλαϊκῆς θεωρίας καὶ πράξης τοῦ Ἑλληνικοῦ μοναρχικοῦ φασισμοῦ καὶ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς 5ης φάλαγγας, τοῦ οἰκονομικοῦ, πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ δοσιλογισμοῦ. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ὁδηγεῖ κατ' εὐθεῖα στὴ μεγαλύτερη καταστροφή, ποὺ γνωρίσαμε ποτὲ σὰ χώρα καὶ σὰν λαός, στὸν ὁριστικὸ ἀφανισμὸ τῆς Ἑλλάδας.

Συνοψίζουμε καὶ ἀνακεφαλαιώνουμε: Τὸ νὰ συνεχίσουμε τὴν πολιτικὴ ποὺ γέμισε τὴν Ἑλλάδα ἐρείπια καὶ καταστροφὲς σημαίνει νὰ ὁλοκληρώσουμε τὸν ἐθνικὸ ἐκμηδενισμό, ν' ἀποτελειώσουμε τὸ φυσικὸ ἐκφυλισμὸ τοῦ λαοῦ, νὰ βαθύνουμε καὶ νὰ ἁπλώσουμε τὶς ἐσωτερικὲς ἀναστατώσεις. Πλούσια ντόπια καὶ ξένη πεῖρα μᾶς δι-

δάσκει πώς γιά αὐτή τήν ὕπαρξη τοῦ ἔθνους πρέπει νά ἐγκαταλείψουμε ὁριστικά κάθε μεγαλοϊδεατισμό, κάθε τυχοδιωκτικό μεγαλοελλαδιτισμό, πού ἐνῶ κυνηγάει τήν ἐδαφική ἐπέκταση ἔξω ἀπό τά ἐθνικά ὅρια, ἀπαρνιέται αὐτή τή βάση τοῦ ἀληθινοῦ ἐθνισμοῦ, τήν διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς ἀκεραιότητας τῆς χώρας. Ἡ ἴδια πεῖρα μᾶς διδάσκει πώς ἡ ἐθνική ἀναγέννηση καί μεγαλουργία πρέπει νά στραφεῖ πρός τά μέσα, στίς ἐσωτερικές δυνάμεις, στήν δραστηριότητα τῶν προσωπικῶν καί τήν ἀξιοποίηση τῶν ὑλικῶν δυνάμεων, τοῦ φυσικοῦ καί κοινωνικοῦ πλούτου τῆς χώρας. Γιά νά πραγματοποιηθοῦν αὐτά πρέπει τό ἐσωτερικό καθεστώς νά γίνει λαϊκό. Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται τό μυστικό τῆς ὑλικῆς μεταμόρφωσης τῆς χώρας. Μέσα σ' ἕνα ἀντιφασιστικό— δημοκρατικό καθεστώς, μέσα στά πλαίσια μιᾶς Λαϊκῆς Δημοκρατίας, οἱ ἐργαζόμενοι θά ξέρουν πώς δέ θά δουλεύουν γιά νά τούς ληστεύουν οἱ ντόπιοι ἐκμεταλλευτές καί οἱ ξένοι ὁμολογιοῦχοι. Πῶς δέ δουλεύουν γιά νά φουσκώσουν τά πορτοφόλια μιᾶς μειοψηφίας, ἀλλά γιά τό ἔθνος, γιά τόν ἴδιο τόν ἑαυτό τους. Μέσα σ' ἕνα τέτοιο καθεστώς οἱ ἐργαζόμενοι θά ξέρουν πώς ὅσο αὐξαίνει ὁ ἐθνικός πλοῦτος τόσο θά ἀβγαταίνει καί τό δικό τους μερτικό, πώς μέσα στήν ἄνοδο τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας βρίσκεται καί ἡ ἀτομική τους καλυτέρευση. Αὐτό τό ἴδιο τό καθεστώς τῆς πλατειᾶς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας γίνεται ἕνας μεγάλος παράγοντας γιά τήν πρόοδο τῆς χώρας, γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἀνοικοδόμησης, γιατί εἶναι φανερό ὅτι ὅσο πιό γρήγορα γίνει αὐτή ἡ ἀνοικοδόμηση τόσο πιό γρήγορα θά καλυτέρεψει ἡ ζωή τῶν ἐργαζομένων. Ἀντίθετα τό ἀντιδημοκρατικό καθεστώς ἀφαιρεῖ κάθε τέτιο κίνητρο. Τά ἀντιδημοκρατικά

ἀντιλαϊκὰ καθεστῶτα ἔχουν γιὰ θεμελιώδη νόμο τὸ μεγάλωμα τῶν κερδῶν μιᾶς ἀσήμαντης μειοψηφίας μὲ τὸ ταὐτόχρονο δυνάμωμα τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς πλειοψηφίας τῶν ἐργαζομένων, τὴ συγκέντρωση μεγαλύτερου πλούτου στὰ χέρια λίγων οἰκογενειῶν μὲ τὸ ταὐτόχρονο μεγάλωμα τῆς ἐξαθλίωσης τῶν πλατειῶν λαϊκῶν μαζῶν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ὁ θεμελιώδης νόμος τῶν ἀντιδημοκρατικῶν καθεστώτων, ἡ ἐργασία γίνεται καταναγκαστικὰ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ μέτρων βίας, ποὺ διαρκῶς θὰ ἐντείνουνται καὶ θὰ νεκρώνουν ὄχι μόνο τὴν πρωτοβουλία τῶν ἐργαζομένων, κάθε κίνητρο ἅμιλλας — ποὺ ὅταν καὶ ὅπου ὑπάρχει κάνει θαύματα στὴν πραγματοποίηση τοῦ προγράμματος τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας — ἀλλὰ θὰ νεκρώνουν ἀκόμα καὶ κάθε ψυχικὴ διάθεση γιὰ ἐργασία. Ἔτσι δὲ μακραίνει μόνο ὁ χρόνος τῆς ἀνοικοδόμησης, ἀλλὰ καταντάει ἀπραγματοποίητη καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀνοικοδόμηση. Συνεπῶς ἡ ὕπαρξη δημοκρατικοῦ καθεστῶτος εἶναι ἡ κυριώτερη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς χώρας. Συνεπῶς τὰ ὕψιστα ἐθνικὰ συμφέροντα, τὰ ἀληθινὰ ἐθνικὰ συμφέροντα εἶναι στενὰ δεμένα μ' ἕνα καθεστὼς πλατειᾶς ἐσωτερικῆς ἐλευθερίας. Συνεπῶς ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ἀνάπτυξή της, ὁ συγχρονισμὸς τῆς ἀνόδου της μὲ τὴν ἄνοδο τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἄλλων χωρῶν ἔχει ἀφετηρία τὴν καλυτέρευση τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς θέσης τοῦ ἐργαζόμενου ἔθνους.

Συνεπῶς θεμέλιο τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς εἶναι ἕνα ἀληθινὸ δημοκρατικὸ καθεστώς,μόνο κατάλληλο νὰ διαφυλάξει σὰν κόρη ὀφθαλμῶν τὴν Ἐθνικὴ Ἀνεξαρτησία, νὰ ἐξασφαλίσει ἐσωτερικὴ ὁμαλότητα καὶ τάξη καὶ νὰ δραστηριοποιήσει καὶ νὰ ξεσηκώσει τὶς μάζες σὲ μιὰ χα-

ρούμενη ἅμιλλα ἐθνικῆς ἐργασίας. Ἀπαραίτητο συμπλήρωμα αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ ὁλοκλήρωση τῆς ἐθνικῆς ἀποκατάστασης καὶ ὁ καθορισμὸς σωστῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ποὺ μποροῦν νὰ θεμελιωθοῦν μόνο σ' ἕνα λαϊκὸ καθεστώς.

Εἶναι τάχα ψέμμα πὼς ἡ φασιστικὴ δεξιά, ἐνῶ μιλάει γιὰ κατάχτηση τῆς μισῆς Βαλκανικῆς, ξεχνάει ἀκριβῶς τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὴν Κύπρο; Δὲν εἶναι μήπως ἀλήθεια πὼς ἡ φασιστικὴ δεξιὰ προκάλεσε τὴν Δεκεμβριαννὴ ἔνοπλη ἐπέμβαση τῶν Ἄγγλων στὰ ἐσωτερικά μας; Πὼς δέχεται καὶ προετοιμάζει μὲ χαρὰ τὴ μετατροπὴ τῆς χώρας σὲ προτεκτοράτο τῆς Ἀγγλίας—τῆς Ἀγγλίας τοῦ κ. Τσῶρτσιλ— τὴν ἴδια στιγμὴ ποὺ δημαγωγεῖ γιὰ «Μεγάλη Ἑλλάδα»; Ἢ τέλος εἶναι ψέμμα πὼς οἱ κυρίαρχες τάξεις, ἐνῶ δηλητηρίασαν τὸ λαὸ καὶ κατέστρεψαν τὴ χώρα μὲ τὸ δηλητήριο τῆς ἀντεθνικῆς πολιτικῆς τῆς Μεγάλης Ἰδέας, στάθηκαν ἀνίκανες νὰ λύσουν τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς ἀποκατάστασης; Ἡ ὁλοκλήρωση λοιπὸν τῆς ἀποκατάστασης, ἡ ἕνωση τῆς Κύπρου καὶ τῆς Δωδεκανήσου μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἡ λύση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος μπορεῖ νὰ γίνουν μόνο μ' ἕνα καθεστώς, ποὺ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ λαὸ καὶ νὰ ὑπάρχει γιὰ τὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὸ λαό. Ἀπὸ ἕνα καθεστώς, ποὺ δὲν θὰ καθορίζει πολιτικὴ φιλία μὲ μιὰ μόνο μεγάλη σύμμαχο— δηλ. ὑποταγῆς μας στὴ μεγάλη αὐτὴ σύμμαχο—ἀλλὰ πολιτικὴ φιλία μὲ ὅλους τοὺς μεγάλους συμμάχους καὶ ὅλες τὶς γειτονικὲς χῶρες.

Αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐθνική μας πολιτική—ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερική. Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἔχει γίνει συνείδηση τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μπορεῖ ἡ ἑλληνικὴ δεξιὰ νὰ ἐπιμένει μὲ τυφλὸ πάθος νὰ γίνει

ὁ νεκροθάφτης τῆς Ἑλλάδας καὶ νὰ νομίζει ὅτι μὲ τὸ καθεστὼς τῆς ἐσωτερικῆς βίας, ποὺ ἐφαρμόζει σήμερα καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς ἀντιδραστικῆς πτέρυγας ξένης Δύναμης θὰ τὰ καταφέρει νὰ τσακίσει τὴ λαϊκὴ ἀντίσταση καὶ νὰ συνεχίσει τὴν μεγαλοϊδεάτικη πολιτική, ποὺ ἔφερε τόσες καταστροφὲς στὴ χώρα. Ἄλλοι ὅμως οἱ καιροὶ σήμερα. Ξεχνάει ἡ ἑλληνικὴ δεξιὰ πὼς προηγήθηκε ἕνας μεγάλος πόλεμος ποὺ ἄλλαξε τὴν ὄψη τοῦ κόσμου καὶ αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ θὰ ἐπιβάλλεται ὁλοένα καθαρώτερα. Ξεχνάει πῶς κάθε ἄλλο παρὰ βέβαιη εἶναι ἡ συνέχισι τῆς ὑποστήριξης ἀπὸ τὴν ὁρισμένη ἐκείνη ἀντιδραστικὴ μερίδα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ξεχνάει πρὸ παντὸς πὼς τὸ Λαϊκὸ Δημοκρατικὸ κίνημα δὲν μπορεῖ νὰ τσακιστεῖ, ὄχι μόνο γιατὶ βγῆκε ἀπ' τὸν παλλαϊκὸ πόλεμο ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων καὶ τῶν συνεργατῶν τους —αὐτῶν ποὺ γίνανε σήμερα μεγαλοελλαδίτες— ἀλλὰ καὶ γιατὶ συμπυκνώνει τὴν ἀγανάχτηση, τὰ βάσανα καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἡρωϊκῆς πάλης 125 χρόνων. Βαθειές, πολὺ βαθειὲς οἱ ρίζες τοῦ Δημοκρατικοῦ κινήματος. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξεριζωθεῖ. Ὁτιδήποτε καὶ νὰ κάνει ἡ ἑλληνικὴ ἀντιδραστικὴ δεξιὰ δὲν θὰ πετύχει τοὺς σκοπούς της, ν' ἀποτελειώσει τὴν ἐθνικὴ καταστροφή. Τὰ φασιστικὰ καθεστῶτα φάγανε τὸ ψωμί τους, ἐκεῖ ὅπου παλιότερα δημιουργήθηκαν συνθῆκες εὐνοϊκὲς γιὰ νὰ σταθοῦν. Σήμερα εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ ἀντιφασισμοῦ καὶ τῆς Δημοκρατίας. Ἡ ἐποχὴ ποὺ ἀνεβαίνουν στὴν ἐξουσία οἱ λαοί. Θὰ νικήσει λοιπὸν καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαός—ὅσο βασανιστικὸς κι' ἂν εἶναι ὁ δρόμος του—καὶ ἡ Ἑλλάδα θὰ ἀναγεννηθεῖ καὶ θὰ προκόψει μὲ τὴν ἀναδημιουργικὴ πνοὴ τῆς ἀληθινῆς Δημοκρατίας, ποὺ θὰ εἶναι κτῆμα τῶν ἐργαζομένων.

ΤΕΛΟΣ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ:

ΦΡ. ΝΙΤΣΕ: Ἡ Γέννηση τῆς Φιλοσοφίας στὰ χρόνια τῆς Ἑλλ. Τραγωδίας. (Μετ. καὶ σχόλια Αἰμ. Χουρμούζιου).
ΤΟΛΣΤΟΙ Λ.: Δὲν ὑπάρχουν στὸν κόσμο ἔνοχοι.
ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ: Ὁ Φτωχόκοσμος.
Τὸ ὑπόγειο.
ΟΥΓΚΩ ΒΙΚΤΩΡ: Ἡ τελευταία μέρα ἑνὸς Καταδίκου.
POE EDGAR: Ποιήματα 1831 - 1849 Μετ. Ν. Προεστοπούλου.
ΚΟΡΝΑΡΟΥ Θ.: Ὁ Δαίμονας.
ΔΕΛΦΗ Φ.: Ὁ Ἄνθρωπος τῆς Γῆς.
ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ Γ.: Μορφὲς τοῦ Εἰκοσιένα.
ΑΞΙΩΤΗ ΜΕΛΠΩ: Ἀπάντηση σὲ 5 ἐρωτήματα.

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ:

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ: Πρὸς τοὺς Νέους
ΠΩΛ ΛΑΦΑΡΓΚ: Τὸ Δικαίωμα στὴν τεμπελιὰ
Ν. ΛΕΝΙΝ: Τρία ἄρθρα γιὰ τὸ Μαρξισμὸ
» » Κράτος καὶ Ἐπανάσταση
Ι. ΣΤΑΛΙΝ: Ὁ Λενινισμὸς στὴ Θεωρία καὶ πράξη
» Ὁ Μαρξισμὸς καὶ τὸ Ἐθνικὸ ζήτημα
Ν. ΛΕΝΙΝ: Ἀπ' τὸ Φλεβάρη στὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1917
Β. ΜΟΛΟΤΩΦ: Τὰ Σκλαβοπάζαρα τῶν Χιτλερικῶν
Ι. ΣΤΑΛΙΝ: Γιὰ τὸ Λενινισμό.